

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MUTLULUK DÜZEYLERİNİN
AİLE AİDİYETİ VE MANEVİ YÖNELİMLERİNE
GÖRE YORDANMASI**

**Sümeyye İrem YETER
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul, 2019

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MUTLULUK DÜZEYLERİNİN
AİLE AİDİYETİ VE MANEVİ YÖNELİMLERİNE
GÖRE YORDANMASI**

**Sümeyye İrem YETER
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Danışman
Doç. Dr. Müge YÜKSEL**

İstanbul, 2019

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2019**

ONAY

Sümeyye İrem YETER tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk Düzeylerinin Aile Aidiyeti ve Manevi Yönelimlerine Göre Yordanması” konulu bu çalışma 02.05.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI Doç. Dr. Müge YÜKSEL	
JÜRİ ÜYESİ Doç. Dr. Füsun EKŞİ	
JÜRİ ÜYESİ Doç. Dr. Durmuş ÜMMET	

ÖZGEÇMİŞ

- 2015-2019 : Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri
Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek
Lisans Programı
- 2015-Halen : Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi
- 2013-2015 : İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Rehberlik
ve Psikolojik Danışmanlık
- 2011-2013 : Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık
- 2007-2011 : Elazığ Kaya Karakaya Anadolu Lisesi

İLETİŞİM BİLGİLERİ

- Çalıştığı Kurum : Kocaeli/ Körfez Hereke Nuh Çimento Mesleki ve Teknik
Anadolu Lisesi Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen
- E-Posta : sumeyyeiremtr@gmail.com

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelimlerine göre yordanması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre sonuçlara ve bu sonuçlara göre de önerilere yer verilmiştir.

Tandığım andan itibaren bilgisi, içtenliği, yapıcılığı ve yol göstericiliği ile bana ışık tutan, farklı olmayı öğreten; tez yazım sürecimde verdiği destekle motivasyonumun düşmesine izin vermeyen, sorularına vakit ayırıp bitmeyen bir sabırla yanıt veren, sorunlarımın çözüme ulaşmasında değerli desteğini hiç esirgemeyen, kıymetli hocam Doç. Dr. Müge YÜKSEL'e çok teşekkür ederim. Tez savunma sürecinde bana vakit ayıran verdiği kıymetli dönütleriyle bana yardımcı olan tanımaktan memnuniyet duyduğum Doç. Dr. Durmuş ÜMMET ve Doç. Dr. Füsün EKŞİ hocalarıma çok teşekkür ederim.

Evlatları olmaktan hep gurur duyduğum; hakkı, hukuku, eşitliği, inancı, merhameti, saygıyı, sevgiyi ve daha nicelerini bana öğretme gayreti ile çabalayan ve beni tüm bu kavramlarla büyüten; kendimi geliştirmem için her türlü olanağı sağlayan, varlıklarıyla güç bulduğum, sevgisini ve duasını hep üzerimde hissettiğim kıymetli annem Nevin ŞENOL'a ve kıymetli babam Ümit ŞENOL'a sonsuz teşekkür ederim.

Sorumluluk almayı, paylaşmayı, anlamayı öğrenmeme vesile olan, doğduğu andan itibaren manevi olarak en büyük destekçim sevgili kardeşim Abdullah Taha ŞENOL'a teşekkür ederim.

Yollarımızın kesişmesini büyük bir lütuf olarak algıladığım, tez sürecim boyunca beni hep destekleyen, yoğun çalışma temposunda kendine kalan azıcık vakti bile benim için harcayarak beni çalışmalarımnda yalnız bırakmayan, zorlandığım her anda aslında çözümün o kadar da zor olmadığını bana gösteren, hoşgörüsünü ve anlayışını her zaman örnek aldığım değerli eşim Reşat YETER'e teşekkür ederim.

Sümeyye İrem YETER

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MUTLULUK DÜZEYLERİNİN AİLE AİDİYETİ VE MANEVİ YÖNELİMLERİNE GÖRE YORDANMASI

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelimlerine göre yordanması amaçlanmıştır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyi ile aile aidiyet düzeyi, mutluluk düzeyi ile manevi yönelim düzeyi, manevi yönelim düzeyi ile aile aidiyet düzeyi arasında ilişki olup olmadığını ve bu değişkenlerin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde okumakta olan üniversite öğrencileri oluşturmakta olup, örneklemini ise evrenden küme örnekleme ile seçilmiş Atatürk Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerinde okuyan 146 erkek (%28,2), 371 kadın (%71,8) toplam 517 birey oluşturmuştur. Araştırmada demografik veriler ile ilgili bilgi elde etmek amacıyla hazırlanmış olan 12 soruluk kişisel bilgi formu; mutluluk düzeylerini belirlemek amacıyla Doğan ve Sapmaz tarafından (2012) gerekli geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak Türkçe'ye uyarlanmış olan 29 maddelik Oxford Mutluluk Ölçeği; Aile aidiyet düzeyleriyle ilgili fikir sahibi olmak için Mavili, Kesen ve Daşbaş (2014) tarafından geliştirilen 17 maddeden oluşan Aile Aidiyet Ölçeği; manevi yönelimlerini ölçmek için Kasapoğlu tarafından (2015) geliştirilen 16 maddeden oluşan Manevi Yönelim Ölçeği, kullanılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba meslek durumu, anne meslek durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, aile tipi, kardeş sayısı ve barınılan yer değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı, mutluluk düzeyi ile algılanan maddi durum değişkeni arasında anlamlı fark olduğu sonucu elde edilmiştir.

Manevi yönelimleri ile cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, baba meslek durumu, anne meslek durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, barınılan yer değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı; manevi yönelim düzeyleri ile mezun olunan lise türü, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu ve kardeş sayısı değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu sonucu elde edilmiştir.

Aile aidiyeti ile cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba meslek durumu, anne meslek durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, aile tipi, kardeş sayısı, barınılan yer değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı, yalnızca aile aidiyet düzeyi ile algılanan maddi durum değişkeni arasında anlamlı fark olduğu sonucu elde edilmiştir.

Mutluluk düzeyi ile manevi yönelim arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu; mutluluk düzeyi ile aile aidiyet düzeyi arasında kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutlarında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu, manevi yönelim ile aile aidiyeti arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca manevi yönelim ve aile aidiyeti puanlarının mutluluk puanları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mutluluk, Aile Aidiyeti, Manevi Yönelim, Üniversite Öğrencileri

ABSTRACT

PREDICTING THE HAPPINESS LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS ACCORDING TO FAMILY BELONGING AND SPIRITUAL ORIENTATION

In this study, it was aimed to predict the happiness levels of university students according to family belonging and spiritual orientation. The aim of this study is to determine whether there is a relationship between the level of happiness and family belonging, level of happiness and spiritual orientation, level of spiritual orientation and family belonging; and whether these variables are related to various demographic variables.

The universe of the study consists of the university students studying at Marmara University Atatürk Faculty of Education during the 2017-2018 academic year and the sample of the study consists of 517 individuals in total as 146 males (28.2%) and 371 females (71.8%) studying at various departments of the Faculty of Education. The sample was chosen from the universe with cluster sampling method. The 12-item personal information form prepared for obtaining information about the demographic data; 29-item Oxford Happiness Scale adapted into Turkish by performing the required validity and reliability assessments by Doğan and Sapmaz (2012) in order to determine the levels of happiness; Family Belonging Scale consisting of 17 items and developed by Mavili, Kesen and Daşbaşı (2014) for gaining insight about the levels of family belonging; 16-item Spiritual Orientation Scale developed by Kasapoğlu (2015) for measuring spiritual orientations were used in the study.

According to the findings obtained, there was not a statistically significant difference between the happiness levels of students and the variables of gender, class level, department, the graduated high school type, father professional status, mother professional status, mother educational status, family type, number of sibling and place to live in; there was also a significant difference between the variables of level of happiness and perceived financial status.

It was also found out that there was not a statistically significant difference between the spiritual orientations of students and the variables of gender, class level, department, father professional status, mother professional status, family type, perceived financial

status; there was also a significant difference between the spiritual orientation levels of students and the variables of the graduated high school type, father educational status, mother educational status and number of sibling.

It was concluded that there was not a statistically significant difference between the family belonging of students and the variables of gender, class level, department, graduated high school type, father professional status, mother professional status, father educational status, mother educational status, family type, number of sibling, place to live in; there was a significant difference between the family belonging and the variable of perceived financial status.

It was revealed that there was a positively significant relationship between the level of happiness and spiritual orientation; there was a positively significant relationship between the level of happiness and family belonging in the sub-dimensions of self-belonging and family belonging; there was a positively significant relationship between the spiritual orientation and family belonging. In addition, it was found that the scores of spiritual orientation and family belonging scores had a significant effect on the scores of happiness.

Keywords: Happiness, Family Belonging, Spiritual Orientation, University Students

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR VE SEMBOLLER	xiv
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	5
1.3. Önem	6
1.4. Sayıtlar	8
1.5. Sınırlılıklar.....	8
1.6. Tanımlar	9
BÖLÜM II: İLGİLİ ALANYAZIN.....	10
2.1. Mutluluk	10
2.1.1. Mutluluk Kuramları	12
2.1.1.1. Uyum Kuramı.....	13
2.1.1.2. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları (Tabandan Tavana Kuramı ve Tavandan Tabana Kuramı)	14
2.1.1.3. Mutluluğu Anlamlandırma Yaklaşımı.....	14
2.1.1.4. Sabit Nokta Kuramı	15
2.1.1.5. Erek (Telic-Amaç) Kuramı	15
2.1.1.6. Etkinlik Kuramı	16
2.1.1.7. Akış Kuramı	16
2.1.1.8. Yargı Kuramı (Sosyal Karşılaştırma Yaklaşımı) Kuramı	16
2.1.2. Mutluluğun Belirleyicileri ve Mutluluğu Etkileyen Faktörler	17
2.1.2.1. Kişilik	17
2.1.2.2. Ekonomik Durum	18

2.1.2.3. Sosyal Destek ve Aile.....	20
2.1.2.4. Maneviyat ve Din	21
2.1.3. Mutluluk ile İlgili Araştırmalar.....	23
2.2. Aile Aidiyeti	32
2.2.1. Aile Kavramı.....	32
2.2.2. Aidiyet	33
2.2.3. Aile Aidiyeti.....	35
2.2.4. Aidiyet ve Aile Aidiyeti ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	37
2.3. Manevi Yönelim.....	40
2.3.1. Maneviyat ve Ruh Sağlığı.....	41
2.3.2. Maneviyat ve Manevi Yönelim ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	43
BÖLÜM III: YÖNTEM	47
3.1. Araştırmanın Modeli	47
3.2. Evren ve Örneklem.....	47
3.3. Veri Toplama Araçları.....	48
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	48
3.3.2. Oxford Mutluluk Ölçeği.....	48
3.3.3. Aile Aidiyet Ölçeği	49
3.3.4. Manevi Yönelim Ölçeği.....	50
3.4. Verilerin Toplanması.....	50
3.5. Verilerin Analizi.....	51
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	53
BÖLÜM V: SONUÇ	84
5.1. Yargı.....	84
5.2. Tartışma.....	87
5.3. Öneriler.....	97
KAYNAKÇA.....	100
EKLER	114
Ek 1: Kişisel Bilgi Formu	114
Ek 2: Oxford Mutluluk Ölçeği.....	115
Ek 3: Manevi Yönelim Ölçeği	116
Ek 4: Aile Aidiyet Ölçeği	117

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 4.1.	Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	53
Tablo 4.2.	Sınıf Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	53
Tablo 4.3.	Bölüm Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	54
Tablo 4.4.	Mezun Olunan Lise Türü Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	54
Tablo 4.5.	Baba Meslek Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	55
Tablo 4.6.	Anne Meslek Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	55
Tablo 4.7.	Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	56
Tablo 4.8.	Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	56
Tablo 4.9.	Aile Tipi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	57
Tablo 4.10.	Algılanan Maddi Durum Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	57
Tablo 4.11.	Kardeş Sayısı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	57
Tablo 4.12.	Barınılan Yer Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri	58
Tablo 4.13.	Oxford Mutluluk Ölçeği için $N, \bar{x}, ss, Sh_x$, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	58
Tablo 4.14.	Manevi Yönelim Ölçeği için $N, \bar{x}, ss, Sh_x$, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	58
Tablo 4.15.	Aile Aidiyeti Ölçeği ve Alt Boyut Puanları için $N, \bar{x}, ss, Sh_x$, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	59
Tablo 4.16.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	60
Tablo 4.17.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	60
Tablo 4.18.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Öğrenim Görülen Bölüm Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	61
Tablo 4.19.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	61
Tablo 4.20.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Baba Meslek Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	62

Tablo 4.21.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	62
Tablo 4.22.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	63
Tablo 4.23.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	63
Tablo 4.24.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	64
Tablo 4.25.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Algılanan Maddi Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	64
Tablo 4.26.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Algılanan Maddi Durum Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Scheffe Testi Sonuçları.....	65
Tablo 4.27.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	66
Tablo 4.28.	Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Barınılan Yer Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	66
Tablo 4.29.	Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	67
Tablo 4.30.	Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanlarının Bazı Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis H-testi Sonuçları	68
Tablo 4.31.	Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanlarının Bazı Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	69
Tablo 4.32.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	70
Tablo 4.33.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	70

Tablo 4.34.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Öğrenim Görülen Bölüm Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	71
Tablo 4.35.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	71
Tablo 4.36.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Lise Türü Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Tamhane's Testi Sonuçları.....	72
Tablo 4.37.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Baba Meslek Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	73
Tablo 4.38.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	74
Tablo 4.39.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	74
Tablo 4.40.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis H-Testi Sonrası Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	75
Tablo 4.41.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	76
Tablo 4.42.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Tamhane's Testi Sonuçları.....	77
Tablo 4.43.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	78
Tablo 4.44.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Algılanan Maddi Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	78
Tablo 4.45.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	79
Tablo 4.46.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Tamhane's Testi Sonuçları.....	80

Tablo 4.47.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Barınılan Yer Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	81
Tablo 4.48.	Oxford Mutluluk Ölçeğinden Alınan Puanlarla Manevi Yönelim Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları	81
Tablo 4.49.	Oxford Mutluluk Ölçeğinden Alınan Puanlarla Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları	82
Tablo 4.50.	Manevi Yönelim Ölçeğinden Alınan Puanlarla Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları	82
Tablo 4.51.	Manevi Yönelim Ölçeği Puanları ile Aile Aidiyet Ölçeği Puanlarının Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarını Yordama Düzeyine İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	83

KISALTMALAR VE SEMBOLLER

%	:	Yüzde
%_{geç}	:	Geçerli puanların yüzdesi
%_{yığ}	:	Geçerli puanların kümülatif (yığınlaştırılmış) yüzdesi
Akt	:	Aktaran
f	:	Frekans
p	:	Anlamlılık Düzeyi
sd	:	Serbestlik Derecesi
SPSS	:	İstatistik Paket Programı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
www	:	World Wide Web

BÖLÜM I: GİRİŞ

Bu bölümde sırayla araştırmanın problem durumuna, alt problemlerine, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve araştırmayla ilgili temel tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsanların sahip olduğu olumlu ve olumsuz olarak düşünülen pek çok duygu durumu bulunmaktadır. Bunlardan biri olan mutluluk durumu, bireyin olumlu duyguları, olumsuz duygulara göre daha fazla deneyimlemesi olarak tanımlanmaktadır (Diener, 1984). Mutluluk hali bireyden bireye değişkenlik göstermektedir. Diener'e göre (2000) mutluluk kavramı ile öznel iyi oluş kavramı aynı anlamı karşılamaktadır yani eş değerdir. Mutluluk bireyin hayatını ele alıp göz önünde bulundurarak vardığı noktadır (Yetim, 2001. s.17). Mutluluk kavramının psikoloji alanında ele alınıp çalışılması pozitif psikoloji çalışmalarının çoğalmasından sonra artmıştır. Mutluluk ile ilgili yapılmış olan araştırmalara bakıldığında mutluluk kavramının pek çok disiplinde ve bilim alanında ele alındığı görülmüştür. Geçmiş zamanlarda mutluluk ile alakalı felsefe, ekonomi, tarih gibi birçok disiplinde araştırmalar yapılmış; mutluluk ile ilgili bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Örneğin nörofizyolojik açıdan mutluluk kavramı ile ilgili mutluluğun beynin hangi loblarıyla ilişkili olduğuna, hormon düzeylerine göre mutluluk durumuna dair çalışmalar sürdürülmüştür (Bülbül ve Giray, 2001). Mutluluğu etkileyen demografik değişkenlere bakılmış, hangi durumlarda mutluluk düzeyinin nasıl değiştiği ile ilgili bulgular ortaya konulmuştur. Mutlulukla ilgili çalışmalara bakıldığında zaman ilgili alan yazında öznel iyi oluş kavramı ile yer değiştirilerek kullanıldığı belirlenmiştir (Cihangir Çankaya, 2008). İyi oluş, yaşam doyumu, öznel iyi oluş, iyilik hali gibi kavramlar da mutlulukla ilişkilendirilerek ara ara mutluluk yerine kullanılmaktadır (Tuzgöl Dost, 2004). Bu nedenle alan yazın incelenirken mutlulukla birlikte öznel iyi oluş ile ilgili de pek çok araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Küsgülü (2014) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada umut ve mutluluk arasında ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir. Kermen ve Sarı (2014) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada; ihtiyaç

doyumunun öznel iyi oluşu önemli derecede yordadığı bulgusuna elde etmiştir. Doğan (2013) 18-61 yaş arasındaki bireylerle yaptığı araştırmada kişilik özelliklerinden dışadönüklük, sorumluluk, deneyime açıklık ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde ilişki olduğu, nevrotiklik ile öznel iyi oluş arasında negatif yönde ilişki olduğu bulgularını elde edilmiştir. Eryılmaz (2011) ergenlerle yaptığı çalışmasında olumlu gelecek beklentisine sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeyinin sahip olmayanlara göre yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. İlhan (2009), üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada yaşam amaçları ile psikolojik ihtiyaçların doyumunun öznel iyi oluş ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu sonucunu elde etmiştir. İlhan ve Özbay (2010) 18-28 yaş aralığındaki 1474 öğrenciyle yaptıkları çalışmada içsel amaçların öznel iyi oluşu dışsal amaçlardan daha fazla yordadığı sonucunu elde etmişlerdir. Eryılmaz ve Ercan (2011) öznel iyi oluşun yaş, cinsiyet ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi amacıyla 14-17 yaş arasındaki ergenlerle, 19-25 yaş arası genç yetişkinlerle ve 26-45 yaş arası yetişkinlerle çalışmış, çalışma sonucunda 26-45 yaş grubundaki erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha yüksek öznel iyi oluşa sahip olduklarını, 19-25 yaş grubundaki katılımcıların diğer gruplara göre daha düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip olduklarını bulmuşlardır.

Yapılan tüm bu araştırmaların yanında pozitif psikolojinin önem kazanmasıyla birlikte aktif hala gelen mutluluk kavramını ortaya koyabilmek için, mutluluğun ne olduğu, mutluluk yolları gibi pek çok noktaya açıklık getirilmeye çalışılmış, mutluluk ile ilgili yapılan araştırmalarda; mutluluk durumunun kaynakları, neye göre değişkenlik gösterdiği ve belirleyicilerinin ne olduğu araştırılmıştır (Doğan, 2013).

Pozitif psikolojinin mutluluk kavramıyla birlikte affedicilik, iyimserlik, değerler gibi pek çok kavramı ele alarak güçlenmesiyle maneviyat alanındaki çalışmalarda da artış olmuştur. Bu durum mutluluk durumu ile manevi yönelim arasındaki ilişkinin merak edilmesine neden olmuştur (Ekşi, Kaya ve Çiftçi, 2016. s.26.). Literatüre bakıldığında maneviyat kavramının çok farklı şekillerde tanımlandığı göze çarpmaktadır. Spritüalite, tinsellik ve maneviyat kavramları eş değer anlamları içermektedir ve birbirlerinin yerine kullanılan kavramlardır (Esendir, 2016). Maneviyat insan yaşamına anlam katan, bireyin destek ve güç aldığı bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Kararımak, 2004).

Maneviyat kavramının temeli ilahi bir güce karşılık gelebileceği gibi, bu kavram bireyin güç aldığı, tatmin olduğu ve daha iyi hissettiği sanat, resim, doğa vb. gibi kavramlarla ilişkili olabilir (Tuncay, 2007). Horozcu'ya göre (2010) dinden farklı olarak maneviyat kavramının beraberinde getirdiği uygulanması gereken kuralları, birtakım faaliyetleri veya zorunlulukları yoktur. Bu durum din ile maneviyat arasındaki farkın sınırının çizilmesinde önemlidir.

Maneviyat kavramının tanımıyla ilgili farklı açıklamalar söz konusudur. Maneviyat kavramının din bilimciler tarafından daha din temelli ve ilahi boyutla birlikte ele alınan bir tanımı yapılmaktadır. Sosyal bilimciler tarafından ise çağın getirilerine ve bireyin içinde bulunduğu duruma göre tanımının yapıldığı görülmüştür (Esendir, 2016).

Pozitif psikolojinin temel olarak ele aldığı konular olan öznel iyi oluş, yaşam doyumu, umut, iyimserlik, merhamet, şefkat, affedicilik, farkındalık ve maneviyat kavramı gibi kavramlar zamanla daha detaylı olarak araştırılmaya başlanmıştır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Maneviyat kavramının da pozitif psikoloji çalışmalarının artmasıyla birlikte daha fazla ele alındığı görülmüştür. Seligman'a (2002) göre, bireylerin sağlığına ilişkin tıbbi müdahalelerin arttığı ikinci dünya savaşından sonraki zaman diliminde; bireylerin olumlu, güçlü ve geliştirilmeye açık olan yönleri yeterince önemsenmemiştir. Bu durum pozitif psikolojinin gelişimiyle birlikte insanların iyi yaşamı için güçlü yönlerinin ele alınması gerektiği düşüncesiyle son bulmuştur (İmamoğlu, 2017. s.215).

Mutluluk kavramının pek çok faktörle alakalı olduğu belirtilmişti. Bu faktörlerden biri olarak aile kavramı düşünülmektedir. Cenkseven ve Akbaş (2007) üniversite öğrencileri ile yaptıkları, öznel iyi olmanın ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarını inceledikleri çalışmada sosyal ilişkilerin ve bunun içerisinde yer alan ebeveyn ile ilişkilerin mutluluğun belirleyicilerinden olduğunu ortaya koymuştur. Toplumsal bir varlık olan insanın hayatı boyunca istemli ya da istemsiz kimlik oluşturma sürecinde yakın bulunduğu ya da şartların ona uygun şekilde getirdiği gruplara ait olduğu aşikârdır. Bu grubun içerisinde kendini ifade ettiği, grupta karşılıklı olarak etkileşim içinde olduğu zaman zaman dayanışma duygusunu yaşadığı fırsatlar elde etmektedir. Bu zaman dilimleri bireyin kendini o gruba ait hissetmesini sağlamaktadır. Birbirini kabul etme ve

benimseme süreçlerini içeren bu duruma verilen isim toplumsal aidiyettir (Alptekin, 2011). Sosyal destek sağlıklı bir yaşam için bir gereksinimdir (Ardahan, 2006). İnsan hayatında ailenin sosyal destek, sosyal hayat, ekonomik destek, bakım verme vb. şekilde rolleri ve işlevleri vardır (Mavili, 2015 s.11-13). Bu rollerin sağlıklı olarak sürmesi işlevselliği ortaya çıkarır. Aile içindeki dayanışma, iletişim, karşılıklı saygı ve aidiyetle sağlıklı işlevler öne çıkarılmış olur. Bu durumda öne çıkan kavramlardan aidiyet bireyin içinde bulunduğu ortamı değerlendirmesine ve deneyimlemesine katkı sağlar. Aidiyet kavramı kişinin kendini ailesine ne kadar ait hissettiğini ortaya koyduğu kendilik aidiyeti ve ailesine ne kadar ait olduğunu düşündüğü aile aidiyeti alt boyutlarıyla ele alınmıştır. Seçim hakkının bireyde olması kaydıyla aile içi ilişkilere vurgu yapan aidiyet kavramı sosyalleşmeye yardımcı olan bir noktadadır. Bireyi bireysellikten alarak toplumsal bir konuma getiren aidiyet kavramının pek çok değişkenle ilişkili olabileceği düşünülmektedir (Mavili, Kesen ve Daşbaşı, 2014). Saki (2018) aile aidiyetini spor ve demografik değişkenlere göre incelemiştir. Güneş (2018) genç yetişkinlerde aile aidiyet duygusunu güvengenlik ve utangaçlık bağlamında ele almıştır. Aslantürk (2017) tam aileye ve parçalanmış aileye sahip bireylerin aile aidiyetlerini karşılaştırmıştır.

Bu çalışmada aile aidiyeti ile ilişkili olabilecek değişkenlerden biri olarak mutluluk kavramı düşünülmüştür. Bireyin mutluluk düzeyi ile aile aidiyet düzeyi arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bireyin yaşamdan keyif almasını sağlayan bu duyguyla bireyin manevi yönelimi ve aile aidiyeti arasında bir ilişki olabileceği düşüncesi bu araştırmanın problem durumudur. Bu durumdan yola çıkarak bireylerin mutluluk düzeyleri ve manevi yönelimleri ile aile aidiyetleri arasındaki ilişkiye bakılmasına karar verilmiştir.

Son zamanlarda hayatımızda yoğun kaygı, stres, huzursuzluk gibi kavramlar sık sık karşımıza çıkmaktadır. Olumsuz olarak tanımlanabilecek bu duygu durumların fazlalığının mutluluk kavramının eksikliğiyle ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bu araştırma da mutluluğun temel olarak alınmasının ilk nedeni budur. Aynı şekilde değişen dünya ve toplum şartları aile kavramına yeni bir bakış getirmiştir. Bireylerin kendilerini içinde hissettikleri, onaylandıkları, istendikleri, sevildikleri ortam olan aileye

ilişkin olma durumları aidiyet kavramı ile açıklanmaktadır. Bireyler aidiyetten yoksun kaldıklarında daha uyumsuz davranışlar göstermekte ve kendilerini daha olumsuz bir noktada hissetmektedirler. Bu durum kişilerin bulundukları aile yapısına karşı aidiyet durumları ile mutluluk düzeyleri arasında bir ilişki olabilir mi? sorusunu akla getirmektedir. Toplumsal yapı içerisinde bireylerin fiziksel ve ruhsal hastalıklarının artması, memnuniyetsiz hissetmeleri, sağlıksızlık ve çeşitli psikolojik rahatsızlıklar, yaşamdan doyum alamama, stres düzeyinin artması ve tüm bunlarla birlikte mutsuzluk giderek artan bir orana sahiptir. Bu yapılara bakıldığı zaman mutluluk kavramı ile etkileşim içinde olabileceği düşünülen bireyin manevi yönelimi ve içinde bulunduğu ana sistemde kendinin ne kadar yer edindiğini ortaya koyan aile aidiyeti bu araştırmada ele alınarak, aralarındaki ilişki durumunun ortaya konulması hedeflenmiştir.

Tüm bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmada mutluluk düzeyi ile manevi yönelim ve aile aidiyeti arasında ilişki olup olmadığına ve aile aidiyeti ile manevi yönelim arasında ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı; üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile aile aidiyetleri ile manevi yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelimlerine göre yordanması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın ana sorusu olarak mutluluk ile manevi yönelim ve aile aidiyeti arasında bir ilişki olup olmadığını incelenmiş ve ayrıca bu doğrultuda aşağıdaki sorulara da yanıt aranmıştır.

1. Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri demografik özelliklere (cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Üniversite öğrencilerinin aile aidiyeti düzeyleri demografik özelliklere (cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba

mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

3. Üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri demografik özelliklere (cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile manevi yönelimleri arasında ilişki var mıdır?
5. Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile aile aidiyetleri arasında ilişki var mıdır?
6. Üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri ile aile aidiyetleri arasında ilişki var mıdır?
7. Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri aile aidiyetleri ve manevi yönelim tarafından yordanmakta mıdır?

1.3. Önem

Bu çalışmada mutluluk durumu ile bireyin içinde yetiştiği toplumun yapı taşı olan aileye olan aidiyeti ve bireyin manevi yönelim durumu arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak ve bu konuda detaylı bilgileri ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Ülkemizdeki 18 yaş altı bireylerin %12 ile %22 arasındaki kısmı ruh sağlığı konusunda desteğe ihtiyaç duymaktadır (Eryılmaz, 2009a). Psikoloji biliminde mutluluk kavramı kaygı, stres gibi kavramlardan çok sonra ön plana çıkmıştır (Eryılmaz, 2011). Bu durum bize mutluluk düzeyini ve iyi oluşu artırma yollarının incelenmesinin gerekliliğini göstermektedir. Bireyin sahip olduğu olumlu duyguların fazlalığı bireyi mutlu olarak tanımlatmaktadır. Bireyler olumlu duyguları yaşamayı olumsuz duygular yaşamaya tercih ederler. Birey bu duyguları yaşarken aynı zamanda toplumsal bir

sistem içerisinde yer almaktadır. Her insanın doğumundan itibaren içinde bulunduğu toplumsal bir yapı mevcuttur. Kişinin toplumsal bir varlık olmasından süregelen ve ihtiyaçlarını karşılıklı olarak giderebileceği bir yapıya ihtiyaç duymasıyla devam eden süreçte aidiyet yadsınamaz bir yere sahiptir (Alptekin, 2011). Bireylerin bu toplumsal yapı içinde kendilerine edindikleri yer, orada kabul edilip onaylanma durumları oraya karşı olan hisleri aidiyet kavramının içine girer. Aidiyet ihtiyacını gideremeyen bireyler bütünleşemezler bu durumda manevi ihtiyaçları karşılanmadığı için ruhsal sorunlar ortaya çıkabilir (Güneş, 2014 s.18). Toplumun en küçük yapı taşı olan aile içerisinde bireylerin kendilerini oraya ait hissedip hissetmediklerini öğrenmek ve çıkan sonuca göre bu durumun bireylerin mutluluk düzeyleri ile alakalı olup olmadığını öğrenmek araştırmamız için önemlidir. Bu sonuç mutluluk düzeyinin artmasıyla ya da azalmasıyla bireyin aile içerisinde aitlik hissiyatının karşılanıp karşılanmamasının ya da bireyin bunu nasıl algıladığının arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya koyacaktır. Çıkan sonuca göre aidiyetle ilgili çeşitli aile ve mutluluk programları, etkinlikleri geliştirilebilir.

Bireyin destek aldığı bir güç kaynağı olarak da maneviyat düşünülmektedir (Kararımak, 2004). İnsanın anlam arayışı sürecinde kendini daha güçlü daha iyi hissedip mutlu olarak tanımlamasının maneviyatla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Pozitif psikolojinin temel konularından biri olan mutluluk ile manevi yönelim arasında ilişki olup olmadığı öğrenilerek konuyla alakalı müdahale ve farkındalık programları düzenlenebilir. Çeşitli eğitim programları bu çerçevede geliştirilebilir. Konuyla alakalı daha geniş kapsamlı çalışmalar yapılabilir. Bu araştırmadan çıkan sonuçlar, yapılacak çalışmalar için fikir kaynağı olabilir.

Mutluluk halinin; insanın varlığı itibari ile bir parçası olduğu aile kavramına özenini, verdiği değerini bütün içinde kendini gördüğü yerini kapsayan aile ve aile aidiyeti ile kendi iç dünyasındaki değerlerine bakışı olan manevi durumu arasında bir ilişki olup olmayacağı merak uyandıran bir durumdur. Literatür incelendiğinde mutluluk ile aile aidiyetinin ve manevi yöneliminin beraber ele alındığı bir çalışma görülemedi. Mutluluk kavramıyla, bireyin aile aidiyetinin ve manevi yöneliminin arasındaki ilişkinin ortaya konulduğu, mutluluğun aile aidiyeti ve manevi yönelimi yordayıp yordamadığına

bakıldığı bu araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulguların ruh sağlığı ile ilgili çalışma yapan araştırmacılara katkı sağlayacağı, mutluluğu ele alan araştırmacıların mutlulukla ilişkili kavramları incelerken yapacağı yeni araştırmalara ışık tutacağı, mutluluğu arttıracak müdahale programları, aile eğitim programları ve psikolojik danışma alanında uzman kişiler tarafından manevi yönelimli psikolojik danışma çalışmaları geliştirilirken yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

1. Çalışma grubundan geçerli ve güvenilir bilgiler alındığı, ölçme araçlarını içtenlikle ve tarafsız olarak cevaplandığı varsayılmıştır.
2. Örneklemen evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
3. Oxford Mutluluk Ölçeğinin mutluluk durumunu ortaya koymakta yeterli olduğu, Aile Aidiyet Ölçeğinin bireylerin aile aidiyet durumunu ortaya koymakta yeterli olduğu ve Manevi Yönelim Ölçeğinin amacını gerçekleştirebilecek yeterlilikte olduğu varsayılmıştır.
4. Oluşturulan kişisel bilgi formunun demografik bilgileri almakta ve istenilen bilgileri toplamakta yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma, çalışma grubunu oluşturan Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde 2017-2018 Eğitim öğretim yılında eğitim öğretim gören öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırma esnasında toplanacak olan veriler ölçüm araçları olan; Kişisel Bilgi Formunun, Oxford Mutluluk Ölçeğinin, Aile Aidiyet Ölçeğinin ve Manevi Yönelim Ölçeğinin ölçtüğü maddeler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Mutluluk: İyi his bırakan duyguların kötü his bırakan duygulara göre daha fazla olma durumudur (Diener, 1984). Mutluluk yaşamdan üst seviyelerde alınan doyum, olumlu duyguları fazlaca yaşama, olumsuz hissettiren duyguları daha az yaşama hali olarak tanımlanır (Doğan, 2013).

Aidiyet: Herhangi bir nesneye, topluluğa, gruba, yapıya, insana ve bunlar gibi çeşitli unsurlara ilişkin olma durumu ya da mensubiyet olarak tanımlanır (Alptekin, 2011). İlkçağdan günümüze, bireysellikten çıkıp toplumsallaşma sürecine geçilmesiyle paylaşım ve güç birliğini kapsayan, insanların bu bağlamda devam ettirdiği çok yönlü duyguların bütünüdür (Elitaş ve Keskin, 2014).

Aile Aidiyeti: Bireyin söz hakkına ve hayır deme hakkına saygı duyulacak şekilde, kendini ailesinin içinde görmesi ve oraya uygun hissetmesidir (Mavili, Kesen ve Daşbaş, 2014).

Maneviyat: Varoluşsal olarak bireyin destek ve güç aldığı; din kavramı gibi kendine özgü kuralları, ritüelleri olmayan, insanın maddi olmayan iç kısmına odaklanan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Kararımak, 2004).

Manevi Yönelim: Bireyin maddi olmayan içsel dünyasına odaklanması durumu ve kendi iç dünyasına olan bakışıdır (Eğlence ve Şimşek, 2014).

BÖLÜM II: İLGİLİ ALANYAZIN

Bu bölümde mutluluk, aile aidiyeti ve manevi yönelim konularıyla alakalı alan yazından bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Mutluluk

Mutluluk kavramı geçmişten günümüze, bireylerin mutlu olmayı istemesi ve bunu amaçlamasıyla önemli bir kavram olmuştur. Bu sebeple de çeşitli araştırmaların konusu olarak önümüze çıkmıştır. Bu kavram toplumdaki pek çok meslek ve bilim grubunun çalışma alanı içerisine girmiştir (Bülbül ve Giray, 2011). Doğumundan itibaren bireyler mutlu olma isteğindedirler ve bu isteği yerine getirmek için bir arayış içerisindedirler (Acaboğa, 2007). Felsefe tarihinde bireyin en yüksek ve nihai güdüleyicisi olarak mutluluk kavramı temel alınmasına karşın, psikologlar mutluluk kavramını biraz ihmal etmişlerdir. Mutluluk mutsuzluğun tersidir anlayışı 1970’lerde tartışılmaya başlanmış ve mutluluk üzerinde araştırmalar artmaya başlamıştır (Yetim, 2001. s.133). Türk Dil Kurumu’na göre mutluluk hasret duyulan şeylere tam ve daimî olarak ulaşmaktan dolayı yaşanan kıvanç, ongunluk, bahtiyarlık, mesut olma ve saadettir (TDK, 2018). Mutluluk olumlu hislerin olumsuz hislere oranla daha fazla hissedilmesi durumudur (Kangal, 2013).

Bireylerin haz isteği ve hayatlarını olumlu şeylerle renklendirme isteği her zaman var olmuştur. Olumsuz yaşantılar bireyi olumsuz duygu haline sokarken olumlu yaşantılar bireyin istediği niteliklerdir (Yetim, 2001. s.13). Mutluluk kişinin iyi olarak adlandırdığı duygular bütünü olarak ele alınmaktadır (Eryılmaz, 2014. s.36). Doğan (2013) mutluluğu iyi hissettiren duyguların olumsuz hissettiren duygulara ağır basması olarak tanımlamıştır. Mutluluk mutlu olduğunu ifade eden bireyin hissettiği şeydir (Yetim, 2001 s.134). Tanımı zor olan mutluluk kavramı herkesin idealinde olan ama sadece ideal olarak kalmayıp yaşam içerisinde sürekli var olması istenen duygulardır (Türkdoğan, 2010). İngilizce ‘de mutluluk kelimesine karşılık olarak memnuniyet, neşe,

sevinç gibi pek çok kelime gelmektedir (Toprak, 2014). Öznel iyi oluş kavramı yerine günlük hayatta mutluluk kavramı tercih edilmektedir (Cihangir Çankaya, 2008). İyi oluş, yaşam doyumu, öznel iyi oluş, iyilik hali gibi kavramlar da mutlulukla ilişkilendirilerek ara ara mutluluk yerine kullanılmaktadır (Tuzgöl Dost, 2004).

Öznel iyi oluş kavramı ile ilgili yapılan kapsamlı ilk çalışma 1967 yılında Wilson'un doktora tezi için yaptığı araştırmadır ve bu çalışmada Wilson mutlu bireyi sağlıklı, eğitilmiş, zekâ seviyesinden genç, evli, özsaygısı yüksek, mütevazı, amaçları olan birey olarak tanımlamıştır (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Diener'a (1984) göre mutluluk kavramının yerine eş olarak kullanılabilen öznel iyi oluş kavramının içinde bulundurduğu üç ögesi vardır. Bunlar öznel iyi oluş kişiye özeldir ve kişinin yaşantısında yer alır; öznel iyi oluş olumsuz faktörlerin yokluğuyla sınırlı kalmaz olumlu faktörlerin varlığıyla da ilgilidir ve öznel iyi oluş yaşamın bir yönünün değerlendirilmesinden çok genel yaşamın değerlendirmesi durumudur. Diener (1984) öznel iyi oluşu duygusal olarak iyi hissetmekle alakalı olan duygulanım boyutu ve kişinin yaşamıyla ilgili kendi fikirlerini içeren bilişsel boyut olmak üzere iki boyutta ele almıştır. Andrews ve Withey'in (1976) bahsettiği yaşam doyumu, olumlu duygulanım ve olumsuz duygulanımdan faydalanmıştır. İki boyutu olan öznel iyi oluş kavramının bilişsel boyutunda bireyin hayatını bir çeşit değerlendirmesi olan yaşam doyumu, duygusal boyutunda ise istek, neşe, alaka gibi duyguları barındıran olumlu duygulanım ve üzüntü, elem, acı, suçluluk gibi duyguları barındıran olumsuz duygulanım yer almaktadır (Diener, 1984). Bradburn (1969) ise psikolojik açıdan olumluluk hali olan mutluluğun, olumlu ve olumsuz duygulanım dengesinin işlevi olarak yer aldığını; mutlulukla iyi oluşun ilişkili olduğunu ancak aynı olmadığını belirtmiştir. Ancak yapılan birçok araştırmada bu iki kavram birbirlerinin yerine kullanılmış ve aynı şeyi ifade etmiştir (Akın, 2008).

Bireylerin gerçekleştirmek istediği hedeflerden biri mutluluğa ulaşmaktır. Bireyler mevcut bulunan hayat şartlarından memnunsalr bu şartlar onlara doyum veriyorsa, olumlu duyguları olumsuz duygulara karşı daha fazla tadıyorlarsa bu bireyler yüksek öznel iyi oluşa sahip bireylerdir (Eryılmaz, 2010). Her ne kadar insanların mutlu hissetme koşulları birbirinden farklılaşsa da mutlu bireylerin sağlıklı, iyi eğitilmiş,

dışadönük, iyimser, az üzüntüsü olan bireyler olduğuna dair bir düşünce mevcuttur. Mutluluk kişinin gözünden yaşamının değerlendirilmesiyle oluşturduğu tepkilerden, düşüncelerden, oluşmaktadır. Bu değerlendirmeler yaşanan hazların, sevinçlerin oluşturduğu olumlu duygu, kötü ve acı verici şeylerin az olduğu olumsuz duygu ve hayatı ile ilgili genel yargılarından oluşan bir süreç değerlendirmesi olan yaşam doyumu olmak üzere üç genel boyuttan oluşmaktadır (Yetim, 2001.s17.)

Bireyin kendi hakkındaki görüşlerine bakıldığında mutlu olduğu anları mutsuz olduğu anlara oranla daha fazla deneyimleyen kişi mutlu kişidir (Eryılmaz, 2011). Mutluluk kavramı kişilik özelliği olarak da ele alınmaktadır. Mutlu bireylerin belirli karakteristik özellikleri yoktur ancak ilişkilerinde güçlü, başarılı ve dışa dönük özellikler gösterirler (Myers ve Diener, 1995).

Bireyin olumlu tarafına odaklanılmasını temel alan pozitif psikoloji 2000’li yılların başından beri psikoloji içerisinde etkisini devam ettirmektedir. Seligman ve Csikszentmihalyi (2000) olumsuz kavramlar yerine maneviyat, sorumluluk, mutluluk gibi kavramlara odaklanılması gerektiğini belirtmişlerdir (Demir Çelebi, 2014). Pozitif psikolojinin temelini atan Martin Seligman olumsuz durumların nedenlerine yönelmek yerine kişilerdeki olumlu ve işlevsel özelliklerin neler olduğuna yönelmiştir. Bu tarz sorular psikolojide iyi oluş kavramının incelenmesine ortam oluşturmuştur (Akın, 2008). Öznel iyi oluş ya da mutluluk kavramı pozitif psikolojinin odağı konumundadır.

Mutlu bireyler olumsuz yaşantılarında bile mevcut durumu zihninde yeniden kurgulayarak olumsuz yaşantıdan olumlu bir kazanım elde edebilirler (Yetim, 2001. s.14.)

2.1.1. Mutluluk Kuramları

Mutluluk kuramları bireylerin nasıl ve ne şartlarda mutlu olduğunu, bireyin yapısı ve mutluluk durumu arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Bu kuramlardan bazılarına değinilmiştir.

2.1.1.1. Uyum Kuramı

Mutluluk ile ilişkisi olabileceği düşünülen kavramlar arasındaki ilişki yapılan çeşitli çalışmalarda araştırılmıştır. Heady ve Wearing (1989) uyum kuramı ile ilgili olarak mutluluğa ilişkin bireyin mutlu olmasını en çok sağlayan kavramın bireyin çevresine uyum sağlama özelliğinden geçtiğini belirtmektedir (Eryılmaz, 2014. s.36). Uyum, uyarıcılara karşı duyarlılığın azalmasıyla birlikte alışma hali olarak açıklanır ve uyum kuramında bireyin yaşadığı olumlu ya da olumsuz hissiyatın zamanla eski etkisini kaybedeceği belirtilir. Evrimsel bakış açısında da olduğu gibi bireyin adaptasyon sağlaması için çeşitli önlemler alması gerekir. Bu durum bireyin vücudunun ısıya ya da soğuğa alışması gibidir. Zamanla yani uyum sağlandıkça etkiler azalmakta; bireyler mutluluğu ya da mutsuzluğu sürekli yaşamamaktadırlar (Diener, Suh, Lucas ve Smith; 1999). Yeniliklere değişimlere uyum sağlama bu kuramın temelini oluşturmuştur. Bireyler ilk zamanlarda değişikliklere tepki gösterse de vakit geçtikçe değişikliklere adapte olacak ve eski düzenlerine geri döneceklerdir (Yetim, 2001 s.268). Bireylerin uyum sağlamaları ile birlikte olumlu veya olumsuz duygularında azalmalar olur. Tüm bunlar aynı zamanda bireyin baş etme gücüyle de alakalıdır. Diener'e göre (1984) uyum kuramı mutluluk ile ilişkisi olabileceği düşünülen evlilik, sağlık, gelir gibi faktörlerin mutlulukla çok az düzeyde ilişkisi olmasını bireyin zamanla uyum sağlaması ve duruma alışması ile açıklamaktadır (Malkoç, 2011).

Kişiler sahip oldukları dengeyi koruma eğilimindedirler Hayat akışı içerisinde zaman zaman olumsuz durumlar oluşsa bile bireyler zamanla duruma uyum sağlayarak mutluluk dengelerini korurlar (Tuzgöl Dost, 2004). Uyum kuramında kişinin şu anki mutluluğu geçmişiyle bağlantılıdır, şu anki koşulları geçmişe göre daha iyi ise birey o zaman mutlu olarak kabul edilir (İlhan, 2009). Bu kuramda bireyin önceki standartlarına bakılır eğer birey önceki standartlarından daha iyi şartlara sahipse mutlu olarak tanımlanır ya da birey ailesinin çevresinin sahip olduğu standartlara göre kendi mutluluğunu tanımlayabilir (Yetim, 2001 s.269).

2.1.1.2. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları (Tabandan Tavana Kuramı ve Tavandan Tabana Kuramı)

Locke'nin indirgemeci görüşünü temel alan tavandan tabana kuramına göre bireyin mutlu yaşamı mutlu anlarının bütünüdür (Yetim, 2001. s.259). Diener, Suh, Lucas ve Smith'in (1999) mutluluk haz veren ufak şeylerin birleşimidir fikrine dayanarak ortaya çıkan aşağıdan yukarı kuramı; temelde Wilson'un kişinin hayat şartları ihtiyaçlarını karşılayabileceği şekildeyse mutluluk sağlanır fikrine dayanmaktadır. Aşağıdan yukarıya kuramında birey fazlaca mutlu anlar yaşadığı için mutludur. Bireyin zevk veren deneyimleri ne kadar fazla ise birey o kadar mutludur. Haz veren deneyimleri ise dışsal faktörle ilgilidir (Tuzgöl Dost, 2004). Birey yaşadığı hazları ve acıları düşünerek mutlu ya da mutsuz olduğuna karar verir (Yetim, 2001 s.259). Yaş, cinsiyet, gelir, iş, aile vb. dışsal etkenler ve demografik değişkenler mutlulukta önemli yere sahiptir (Malkoç, 2011).

Genetik ve dış faktörler üzerine yapılan araştırmalar yukarıdan aşağıya kuramının ön plana çıkmasına neden olmuşlardır (Tel, 2011). Benzer yaşam koşullarına sahip bireylerin mutluluk düzeylerinin farklı olmasını açıklama noktasında bize yardımcı olan yukarıdan aşağıya kuramı ise mutluluğun bireyin sahip olduğu kişilik özelliklerinin mutluluk üzerindeki etkisinden bahsetmektedir. Yukarıdan Aşağıya kuramında önemli olan dış faktörler değil, bireyin kişiliğidir. Yani iç faktörlere odaklanır (Tuzgöl Dost, 2004). Aşağıdan yukarıya kuramı mutlu dünya görüşünün varlığı, olaylara yüklenen anlamları ve alınan hazları belirlemektedir (Yetim, 2001. S.260). Aşağıdan yukarı kuramında mutluluk birey için sonuç iken, yukarıdan aşağı kuramında mutluluk birey için sebeptir (Saföz Güven, 2008).

2.1.1.3. Mutluluğu Anlamlandırma Yaklaşımı

Lyubomirsky'nin (2001) ortaya koyduğu mutluluğu anlamlandırma yaklaşımı; aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı kuramlarını sentezleyen ama temeli aşağıdan yukarı kuramına dayanan bir yaklaşımdır ve bu yaklaşım yaşam şartlarının bireyin mutluluğu üzerindeki etkisini bireyin sahip olduğu koşulların birey tarafından anlamlandırılma şekliyle açıklar. Önemli olan yaşam koşullarının iyileşmesi değil bireyin koşullarını olumlu

yorumluyor olmasıdır. Koşullar birey tarafından olumlu yorumlanırsa mutluluk ortaya çıkacaktır. Bu durum iyimser bireylerin daha fazla olumlu duyguları hissetmesini de açıklamaktadır (Malkoç, 2011).

2.1.1.4. Sabit Nokta Kuramı

Sabit nokta kuramı kişilerin mutlulukların kararlılık düzeyi olduğunu zaman zaman değişiklik gösterse bile mutluluk düzeyinin genetik özelliklerin belirlediği kararlılık düzeyine geri döneceğini söylemektedir (Diener, 1984). Lyubomirsky ve arkadaşları, (2005), genetik ve kişilik özelliklerini mutluluğun belirleyici olarak ele alındığı sabit nokta kuramında çevresel etmenlere göre mutluluk durumu anlık olarak değişse de zamanla eski düzeyine geri gelir demişlerdir (İlhan, 2009). Kişinin sahip olduğu genetik özellikleri sebebi ile mutluluk durumu yaşantılarla değişse bile sonuçta tekrar bulunduğu seviyeye gelecektir (Diener, 1984).

2.1.1.5. Erek (Telic-Amaç) Kuramı

İnsanın amaçları doğrultusunda hareket ettiğini ve amaçların bireyin mutluluğunda etkin olduğunu belirten erek kuramı 1960 yılında Wilson tarafından açıklanmıştır (Diener, 2000). Wilson (1960) birey ihtiyaçlarını temin ederse mutlu, tamamlanamazsa mutsuz olur fikrinden yola çıkarak kuramın temelini oluşturmuştur (Köker, 1991). Erek kuramı gereksinimlerin giderilmesi amaçların tamamlanmasıyla öznel iyi oluşun gerçekleşeceğini ileri sürer (Yetim, 2001. s.206). Erek kuramı bireylerin amaçlarına ulaşmasının mı, amaçları için mücadele etmesinin mi bireyi mutluluğa erdirmekte etkin olduğunu ortaya koymayı temel alır. Bireyin davranışlarını anlamak içinde, bireyin yaşam amaçlarına bakılabilir. Bireyler yaşam amaçlarına göre hareket ederler. Amaçlarını gerçekleştiremeyen bireyin mutsuz olmaması olanaksızdır (Diener, 1984).

Bireyin sahip olduğu amaçlar, çabalamasını ve amaca ulaşmak için mücadeleye devam etmesini sağlamaktadır. Amaçlar doğrultusunda hareket etmek bireyin mutluluğunu arttırabilmektedir (Satan, 2014). Kişiler birbirlerinden farklı istek, amaç ve değerlere sahiptirler ve kişi değerlerine uygun amaç edinmişse ve bu amaçlara göre hareket ederse mutlu olacaktır (Diener ve Diener, 2000).

2.1.1.6. Etkinlik Kuramı

Aristo tarafından temelleri atılan etkinlik kuramı amaçlara ulaşmak için yapılan mücadelelerin, etkinliklerin mutluluk durumunu belirlediğini söyler (Diener, 1984). Mutluluk bir sonuç değil, süreçte yaşananların bütünüdür (Malkoç, 2011). Mutluluk durumu kişinin kendi yaptıklarıyla oluşur. Birey sürekli olarak mutlu olmayı düşünmek yerine, önemli faaliyetlerde bulunursa bu durum onun mutlu olmasını sağlayacaktır (Diener, 1984). Etkinlik kuramı, erek kuramının amacı ele almasının aksine, amaca giden yolda sarf edilen emeğin daha etkili olduğunu söylemektedir (Tuzgöl Dost, 2004). Doruğa ulaşmaktansa, ulaşırken yapılan yürüyüşün verdiği hazda olduğu gibi; yapılan faaliyet, faaliyetin sonucundan daha keyif vericidir. Bir de birey yaptığı faaliyette uygun yeteneğe sahipse ve zorluk şartları ne çok basit ne aşırı üstlerdeyse birey bu etkinlikten keyif alır, doyum sağlar, mutlu olur (Yetim, 2001. s.257).

2.1.1.7. Akış Kuramı

Akış kuramına göre Aristo erdemli etkinliklerin kusursuz bir şekilde yapılmasının mutluluğu ortaya çıkardığını söyler: Bu kuramda birey eğer etkinliklere ve amaçlara odaklanırsa mutlulukta akış içinde gelecektir (Yetim, 2001 s.258). Akış bireyin bir faaliyete diğer şeyleri önemsemeyecek kadar kendini vermesi durumudur. Bu durum bireye o kadar haz verir ki birey etkinliğe devam edebilmek için bedeller vermeyi de göze alabilir. Spor, sanat, sosyal etkinlikler gibi faaliyetleri göz önüne aldığımızda mutlu olunan zaman dilimlerini belirleyebiliriz. Birey dış dünyayı bir kenara bırakarak bilincine odaklanırsa mutluluğu ya da mutsuzluğu sağlayabilir (Csikszentmihalyi, 2018 s.19). Bu süreçte birey faaliyetlerine karşı yetenekli ise mutluluk durumu oluşur (Diener ve Diener, 2000). Bireyin yeteneği de süreci destekliyorsa mutluluk kaçınılmazdır (Tuzgöl Dost, 2004).

2.1.1.8. Yargı Kuramı (Sosyal Karşılaştırma Yaklaşımı) Kuramı

Yargı kuramına göre bireylerin mutlu olma durumlarındaki ölçüt çevrenin belirlediği kriterlerdir. Birey çevredekilerle kendini kıyaslayarak durumunu belirler. Ölçütleri belirlenmesi durumunda bireyin durumu ölçütlerin üzerindeyse mutluluğun artacağı

düşünülür (Diener, 1984). 1954 yılında Leon Festinger, bireyin kendi ile ilgili değerlendirme yaparken diğerlerinin düşünce ve isteklerine bakar, grubun içinde yer alma isteği bireyin kendisini diğerleriyle kıyaslamasıyla devam eder diyerek sosyal karşılaştırma yaklaşımının temelini oluşturmuştur (Diener, 1984). Sosyal karşılaştırma kuramı kişinin etrafındaki kimselerle kendisini kıyaslama durumu sonucunda eğer kendini diğerlerinden daha iyi seviyede düşünüyorsa mutlu, daha alt seviyede düşünüyorsa mutsuz olarak tanımlayacağını öne sürer (Diener ve Diener, 2000). Ryff; Maslow, Rogers, Jung, Allport, Ericson, Buhler gibi pek çok kuramcının kuramlarından ve düşüncelerinden faydalanarak kuramını oluşturmuş, kuramında iyi oluşun bireyin anlamlı varoluşsal amaçlar belirlemesi ve öz farkındalık geliştirmesiyle mümkün olabileceğini belirtmiştir. Öz kabul, diğerleriyle iyi ilişkiler, özgürlük, doğa bilgisi, yaşam amacı ve kişisel gelişimin öznel iyi oluşun sağlanması için gerekli olduğunu belirtmiştir (Ryff ve Singer, 1998). Sosyal karşılaştırmayı birey kendinden kötü durumda olan bireyle yaparak öznel iyi oluşunu arttırabilir ya da aynı süreçlerden geçip, sorunları yaşayan kimseyle kıyaslamalar yapar. Böylece kendini rahatlatmayı başarır. (Yetim, 2001 s.265).

2.1.2. Mutluluğun Belirleyicileri ve Mutluluğu Etkileyen Faktörler

Mutluluk konusunda ilk doktora çalışmasını yapan Wilson (1967) mutlulukla ilgili pek çok araştırma yapmıştır. Bu araştırmalar sonucunda ulaştığı sonuçlardan biri demografik değişkenlerin mutluluğun çok küçük bir kısmını açıkladığı şeklindedir. Ulaştığı bir diğer sonuç ise en avantajlı duruma sahip olan bireyin en mutlu birey olduğudur (Yetim, 2001. s.134). Mutlulukla ilgili pek çok faktör yapılan çalışmalarda ele alınmıştır. Bu araştırmanın konusuyla ilgili olduğu için bu bölümde kişilik, ekonomik durum, sosyal destek ve aile, maneviyat ve din faktörleri ele alınıp açıklanmıştır.

2.1.2.1. Kişilik

Avrupa’da mutlu olan bireyler, vicdanlı, istikrarlı, öz saygıları yüksek olarak; mutsuz bireyler içe kapanık, nevroitiklik seviyeleri yüksek ve uyumsuz olarak

düşünülmektedirler. Ama her toplum ve kültürde bu durum değişmektedir (Carr, 2016). Alan yazında kişilik ve iyi olma arasında ilişki olduğuna dair pek çok çalışma mevcuttur (Yetim, 2001 s.172). Ergenlerle yapılan araştırmada başarılı kimlik statüsü ile ergenlerin öznel iyi oluşu arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Eryılmaz ve Aypay, 2011). Doğan'ın 2013 yılında 5 faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi bulmak için 18-61 yaş arasındaki 98 kadın 136 erkek ile yaptığı çalışmanın bulgularına göre; dışadönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık kişilik özellikleriyle öznel iyi oluş durumu arasında pozitif yönde manidar ilişki olduğu, nevrotiklik kişilik özelliğiyle de negatif yönde manidar bir ilişkinin olduğu ortaya çıkarılmış, dışa dönüklüğün olumlu duygulanımı; nevrotikliğin ise olumsuz duygulanımı yordadığı sonucu elde edilmiştir (Doğan, 2013). Beş faktör kişilik yapısına bakıldığında nevrotizmin mutluluk üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu olumsuz duygulanımı anlamlı şekilde yordadığını görülmüştür (Türkdoğan, 2010).

Kişi dış dünyayı bırakıp kendini yenilemeye odaklanırsa o zaman mutlu olur (Tarhan, 2005 s.13). Bireyselliğin ön planda olduğu Batı toplumlarında bireylerin kendilerinden daha fazla memnun olduğu, kendilerini ortalamadan daha zeki, sağlıklı ve ahlaklı olarak düşündükleri belirlenmiştir. Mutluluğun saygı, kişisel kontrol duygusu, iyimserlik ve dışa dönüklük olmak üzere dört kişisel özelliklerle kendini gösterdiği söylenmiştir (Cihangir Çankaya, 2008). Mutlu olarak düşünülen bireylerin hayatları süresince mutlu anlara daha yatkın daha fazla şahit olmaları kişilik kavramı ile ilişkilendirilebilir. Kişilik kavramı içerisinde kontrol odağı kavramı da ele alınır. Bu kavram iç denetimi beraberinde getirir ve kişinin meydana gelen durumları dış dünyadan çok iç dünyasında kendine bağlı kalarak açıklamasını sağlar (Yetim, 2001. s.171).

2.1.2.2. Ekonomik Durum

Bireyin geliri bulunduğu ortama göre anlam kazanır. Toplumlarda paranın her kapının açılmasını sağlayan bir anahtar olduğu fikrinin yer alması insanların ekonomik kazanımlara verdiği değer bir göstergesidir. Buna karşılık 1930'larda yapılan taramalarda bile sosyoekonomik durum ile mutluluğun arasında beklenen yönde bir ilişki olmadığı ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmalar ekonomik durum ile mutluluk

arasında doğrusal bir ilişki olmadığını, bireyin hayati gereksinimlerinin giderilmesi koşulu ile mutluluk için ekonomik koşulların beklenen seviyede olmasının gerekli olmadığına dikkat çekmektedir (Yetim, 2001. s.21). Maddi açıdan iyi durumda olan bireylerin kötü olan durumdaki bireylere göre sağlıklı olması, stresli yaşam olaylarına daha az rastlaması, suç işleme oranlarının düşük olması durumlarına rağmen ABD, İngiltere gibi sanayi yönünden iyi durumda olan zengin ülkelerde yapılan çalışmalar ekonomik koşullarla mutluluk arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonuçlarını göstermiştir. (Carr, 2016 s.36). Diener (1995) gelir durumu ile mutluluk arasındaki ilişki incelerken uluslararası verilerden yararlanmış ve bunun sonucundan yoksul ülkelerin öznel iyi oluş puanlarının zengin ülkelere göre düşük olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ama buna karşılık gelir düzeyi sürekli artan ülkelerde mutluluk ortalamasının değişmediği bulgusunu elde edilmiştir (Yetim, 2001. s.150). Diener ve Diener'a göre (1995) sosyoekonomik düzeyi beklenen düzeyde olmayan yoksul ülkelerde temel ihtiyaçların giderilememesi bireylerin mutluluk durumunu da etkilemektedir (Kermen, 2013). Sosyoekonomik koşulların gelişmesiyle birlikte maddiyatın beraberinde getirdiği stres, yoğunluk, kirlilik vb. faktörler ekonomik koşulların avantajını dezavantaja çevirerek durumu dengelemektedir (Yetim, 2001. s.151).

Cihangir Çankaya (2009) yılında yaptığı araştırmada paranın kişinin hayatının en merkezinde bulunmasının bireyin iyi oluş düzeyini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında Tuzgöl Dost (2006) algılanan ekonomik durumun mutlulukla anlamlı ilişkiler gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Canbay (2010) Ankara’da lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada öznel iyi oluş düzeyi aile gelir durumu arasında öznel iyi oluşun değişiklik gösterdiği bulgusunu elde etmiştir. Kara (2010) yılında yaptığı çalışmasında mutluluk durumunun gelire göre farklılaşmadığı bulgusunu elde etmiştir. Campell, Converse ve Rodgers (1976), mutluluk düzeyi en düşük bireylerin işleri olmayan bireyler olduğu bulgusunu ortaya koymuşlardır (Yetim, 2001.s.154). Buradaki bulguda iş yaşamından alınan doyumunda etkisi büyüktür. İş doyumunu bireylerin mutluluğunu doğrudan etkilemektedir. Amacı zenginlik olup bu amaç uğruna çaba gösteren bireyler, hedefleri manevi olan bireylere göre daha çok mutsuzluk yaşamaktadırlar. Bunun altında yatan neden insani ihtiyaçlar giderildikten

sonra sosyal ve psikolojik gereksinimlerin para ile giderilememesi ve amaçların bu yönde olmamasının bireyi mutsuz etmesiyle alakalı olabilir (Carr, 2016 s.38).

2.1.2.3. Sosyal Destek ve Aile

Toplumsal mutluluk durumu kişisel mutluluğun ilk şartı ve ön koşuludur (Hançerlioğlu, 1996 s.519). Sosyal yönümüzü daha çok aile, akraba, arkadaş ortamında geliştiririz. Bireyin mutluluğu ancak içinde bulunduğu yapının mutluluğuyla sağlanır (Tutarel Kışlak, 2002).

Alınan sosyal destek bireyin geçmiş yaşantısında çevresinden aldığı desteği, algılanan sosyal destek ise gelecek zamanlarda gerekli durumlarda beklediği desteği anlatmaktadır. Aileden alınan sosyal destek ihtiyacı bireyin aidiyet gereksinimini gidererek mutluluk ve iyi oluş düzeyini arttırmaktadır (Carr, 2016 s.44). Bireylerin yaşadığı pek çok olumsuz duygunun temelinde sosyal destek eksikliğinin yattığı ve baş etme konusunda sosyal desteğin önemli bir rol aldığı çeşitli araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır. Sosyal destek, sosyal ilişkilerle alakalı pek çok faktörü içinde barındırmakla birlikte kişinin ailesi, arkadaşları, çevresi vb. gibi kişinin sosyal destek yapısını oluşturmaktadır (Yıldırım, 2016). Buss'a (2007) göre her birey evrimsel olarak ailelerimizle mutlu olabilmek üzere özelliklere ve beklentilere sahibiz (Carr, 2016 s.44).

Eryılmaz'ın (2009b) yılında Rask, Kurki ve Paavlianien'in (2003) ergenlerle yaptığı çalışmasından aktardığı üzere, aile içerisindeki açık iletişimin karşılıklı bir şekilde olması, duygusal yakınlığın mevcut olması, ergenin kendini aileden ayırıştırılmış hissetmemesi, aile içinde güveninin yer alması durumunda mutluluğun olumlu yönde ilerlediği belirtilmiştir. Toplum ile iyi ilişki kurmak iyi ilişkiler kurmak, akraba ve çevre ile samimiyetin olması mutluluğun gelmesini sağlayacaktır (Tarhan, 2011). Diener ve Seligman (2002) 222 öğrenciyle yaptıkları çalışmalarında bireylerin aile ve arkadaşlarıyla geçirdiği zamanının ve onlara bağlılığının önemli bir mutluluk kaynağı olduğunu belirtmiş, mutlu kişilerin daha az tek vakit geçirdiğini ve daha çok sosyal ilişkilerinin olduğunu söylemişlerdir.

Jorenen ve Kurki (2005) yaptığı çalışmasında aile ve öznel iyi oluş ile ilgili güvenli ev ortamı, iletişimde açıklık, ailenin bir parçası olma, sevgi ortamı, dışsal ilişkiler kurma

ve bireyin aile içerisindeki öneminin farkında olması olmak üzere altı faktör tespit etmiştir (Alim, 2018). Öznel iyi oluşla ilgili yapılan araştırmada aileden ve arkadaştan destek görme ile mutluluk durumu arasında pozitif yönde manidar ilişkiler olduğu ortaya çıkarılmıştır (Doğan, 2006a). Cenkseven ve Akbaş ebeveyn ve flörtle ilişkiden algılanan hoşnutluğun öznel iyi oluşu anlamlı derecede yordadığı bulgusunu elde etmişlerdir (Cenkseven ve Akbaş, 2007).

Aile kavramı mutluluk açısından çok önemlidir. Güvenli, açık iletişim kurulan ve sevgi dolu aile ortamına sahip bireyin mutluluğu da artmaktadır. Bu ilişkilerden alınan doyum yaşam doyumunu da etkilemektedir (Eryılmaz, 2009b). Rask, Astedt-Kurki, Paavilainen ve Laippala (2003), ergenlerle yaptığı çalışmada aile dinamikleriyle öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiş ve açık iletişim ve karşılıklı duygusal yakınlığın öznel iyi oluş pozitif yönde etkilediği sonucunu elde etmiştir (Derin, 2013). Doğan (2006b) Hacettepe Üniversitesinde Üniversite öğrencilerinin iyilik hallerini etkileyen değişkenlerle ilgili yaptığı araştırmasında aile desteği puanının artmasının iyilik hali düzeyinin de artmasını sağladığı bulgusunu elde etmiştir. Aynı şekilde arkadaş desteği ile iyilik hali arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ben-Zur (2003) ergenlik döneminde aile faktörü ile mutluluk arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için yaptığı çalışmada anne babalarıyla çocuğun öznel iyi oluşu arasında pozitif ilişki olduğu bulgusunu elde etmiştir. Ezer (2017) Hatay ilinde 2016-2017 eğitim öğretim yılında ergenlik dönemindeki 392 öğrenciyle yaptığı çalışmada ilgisiz aile tutumuna sahip olan katılımcılar ile demokratik ve koruyucu tutumuna sahip katılımcılar arasında mutluluk düzeyleri açısından anlamlı farklılıklar olduğu sonucunu elde etmiştir.

2.1.2.4. Maneviyat ve Din

Din kişilerin duygularını etkileyebilmekte, iyi olmayan duygular din yolu ile engellenebilmektedir (Diener, Suh ve Oishi, 1997; Cihangir Çankaya, 2008). Dinsel yaşantılar yaşamsal olayların kabulünü kolaylaştırmakta, benzer inanışa sahip bireyleri aynı ortamı sağlayarak mutluluğa olumlu yönden fayda sağlamaktadır. Dini yaşam, dini yaşamın getirilerini kabul edip uygulama sergileme, kader anlayışı ve beraberinde getirdiği teslimiyet psikolojik açıdan ruh sağlığına iyi yönde etki etmektedir. Benzer

dini görüşteki insanların bir araya gelmesi hem yalnızlıktan ziyade tek olmadığını hissettirmesi, sosyal bir yapı meydana getirmesi hem de olayların kabullenişini kolaylaştırması açısından psikolojik ve sosyolojik açıdan önemli olması ve sosyal gelişimine katkı sağlaması nedeniyle mutluluk üzerinde etkiye sahiptir (Diener, Suh, Lucas ve Smith; 1999). Din özellikle sosyal açıdan dışarıda bırakılmış gruplarda ve stresli durumlarda başa çıkma gücünü artırır. Dinin mutluluk üzerindeki etkisi bireyin yaşamında dinin yerine göre farklılaşır (Carr, 2016 s.34). Türkiye’de din, maneviyat ve mutluluk ile alakalı yapılmış çalışmalar mevcuttur. Bu araştırmaların bir kısmında dini inanca sahip olmanın mutluluk durumunu arttırdığı sonucu elde edilmiştir. Tuzgöl Dost (2004) dini inanca sahip olan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarının dini inancı olmayanlardan yüksek olduğu sonuçlarını elde etmiştir. Acaboğa (2007) 2006 yılında Kahramanmaraş İl Müftülüğüne bağlı Kur’an kurslarına devam eden 240 kadın öğrenci ile yaptığı “Din-Mutluluk İlişkisi” isimli çalışmada dinin mutluluğun artmasında etkili bir faktör olduğu sonucunu elde etmiştir. Aydemir (2008) 2007 yılında Samsun Bafra da 20-35 yaş arasındaki 254 yetişkin ile yaptığı “Dindarlık ve Mutluluk ilişkisi” adlı çalışmada dindarlığın mutluluğun artmasında önemli bir değişken olduğu, dini kurallara uymanın mutluluk düzeyini arttırdığı sonucunu elde etmiştir. Maneviyat kişiden kişiye değişebilen öznel bir tanıma sahip olmasına rağmen, hayat içerisinde tamamlayıcı bir role sahiptir; bireyin güç ve destek almasını sağlar (Kararımak, 2004). Bu durum mutluluğu etkileyen faktörler arasında yer almasına neden olmuştur. Maneviyatla alakalı çalışmalar pozitif psikoloji çalışmalarıyla birlikte artış göstermiştir (İmamoğlu, 2017. s.215). Maneviyat ve mutluluğun birlikte ele alındığı sınırlı sayıda araştırma vardır. Emhan ve Çayır (2010) Diyarbakır ilinde 112 girişimci ile anket ve görüşme yaptığı; sosyal yaşamda tinsel değerlerin yerini ortaya çıkarmaya çalıştığı araştırmasında stresi azaltmada ve ruh sağlığını korumada tinsel yani manevi değerlerin önemli olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Bu durum iyi oluşla alakalı çalışmalarda manevi değerlerinde göz önüne alınabileceğini göstermektedir. Aydoğan, Özbay ve Büyüköztürk (2017) 237’si kadın 78’i erkek toplam 315 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmalarında maneviyata yönelimin mutluluk ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucunu, özgünlük ile mutluluk arasında maneviyatın aracı rolü olduğu

sonucunu ve maneviyatın mutluluk üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

2.1.3. Mutluluk ile İlgili Araştırmalar

Literatür ve yapılmış araştırmalar incelendiğinde mutluluk kavramı ile öznel iyi oluş kavramının birbirinin yerine kullanıldığı ve iç içe geçmiş olduğu görülmüştür. Pek çok araştırmada bu iki kavram eş değer olarak kullanılmıştır (Diener, 1984; Tuzgöl Dost, 2004; Cihangir Çankaya, 2008) Bu doğrultuda bu bölümde ilgili araştırmalar verilirken öznel iyi oluşla ve mutlulukla ilgili yapılmış olan araştırmalar bir arada verilmiştir.

Tuzgöl Dost (2004) yılında Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler, Fen, Mühendislik, Eğitim ve Edebiyat Fakülteleri öğrencileriyle yaptığı çalışmasında öznel iyi oluşla; ekonomik durumunu orta ve üstü olarak algılayan öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olduğu, bölümünden memnun olan üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş puanlarının bölümünden memnun olmayanlara göre daha yüksek olduğu; demokratik anne baba tutumunu algılayan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarının ilgisiz ve aşırı koruyucu olan anne baba tutumlarını algılayan öğrencilerin puanından yüksek olduğu; dini inancı olan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarının dini inancı olmayanlardan yüksek olduğu sonuçlarını elde etmiştir.

Doğan (2006b) Başkent Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinde okumakta olan 936 üniversite öğrencisiyle öğrencilerin iyilik hallerini etkileyen değişkenleri ortaya çıkarabilmek amacıyla yaptığı çalışmasında ailesinden ve arkadaşlarından sosyal destek bulan öğrencilerin iyilik hallerinin diğerlerinden daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Kuzucu (2006) yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümlerinin ikinci ve üçüncü sınıfında eğitim gören öğrencilerle yaptığı deneysel çalışmasında kendi hazırladığı “Fark Etmeye ve İfade Etmeye Yönelik Bir Psiko-Eğitim Programı’nı ön test son test ve izleme testi olarak tamamlamış, çalışma sonucunda psiko-eğitimin öznel iyi oluş düzeylerine etkisini incelemiştir. 12 oturumluk

psiko-eğitim çalışmasına katılan ve katılmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Cenkseven ve Akbaş'ın (2007) yaşları 17 ile 28 arasında değişen 500 üniversite öğrencisiyle öznel ve psikolojik iyi olmanın çeşitli değişkenleri ne derece yordadığını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada arkadaşlarıyla ilişkisinde hoşnut olmanın öznel iyi oluşu anlamlı olarak yordamadığı sonucunu ancak cinsiyet, sosyoekonomik statü, dışadönüklük, ebeveynle ilişkiden algılanan hoşnutluk ve öğrenilmiş güçlülüğü anlamlı olarak yordadığı sonucunu elde etmiştir.

Çelik (2008) 2006-2007 eğitim öğretim yılında Konya Selçuklu' da 485 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada öznel iyi oluş ve duygusal zekânın alt boyutları arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu ve öznel iyi oluşun duygusal zekâyı yordadığı sonucunu elde etmiştir.

Arslan (2008) Selçuk Üniversitesinde okumakta olan 639 öğrenci ile yaptığı çalışmada arkadaşlardan ve öğretmenlerden alınan sosyal destek ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve sosyal desteğin öznel iyi oluşu açıkladığı sonucunu elde etmiştir.

Aydemir (2008) 2007 yılında Samsun Bafra da 20-35 yaş arasındaki 254 yetişkin ile yaptığı "Dindarlık ve Mutluluk ilişkisi" adlı çalışmada dindarlığın mutluluğun artmasında önemli bir değişken olduğu, medeni durum, gelir ve öğrenim düzeyinin de mutluluğu etkilediği sonucunu elde etmiştir.

Yavuz Güler ve İşmen Gazioğlu (2008) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyini diğer bölüm öğrencileriyle karşılaştırarak 463 öğrenci ile yaptıkları araştırmalarında 1. Sınıf öğrencilerinin ve 4. sınıf öğrencilerinin olumlu ve olumsuz duygu puanları arasında anlamlı farklılık bulunmazken, yaşam doyumu bakımından kızların lehine anlamlı farklılık bulunduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Saföz Güven (2008) Fen ve Genel lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleriyle ilgili 544 lise öğrencisiyle yaptığı araştırma sonucunda sosyometrik açıdan kabullenilen

ergenlerin öznel iyi oluş puanlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Eryılmaz (2009a) yetişkin öznel iyi oluşuyla ilgili pek çok çalışma olduğunu ancak ergen öznel oluşuyla ilgili az sayıda çalışma olduğunu belirtmiş ve bir ölçek geliştirme çalışması yapmıştır. 14-18 yaş arasındaki 250 ergenle yaptığı “Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Geliştirilmesi” adlı çalışmasında sorumluluk ve dışa dönüklüğün öznel iyi oluşu düşük seviyede pozitif yönde etkilediği bulgusunu elde etmiştir.

Eryılmaz (2009b) Ankara’da lise öğrenimi gören 541 öğrenci ile yaptığı “Başa çıkma stratejilerinin kişilik özellikleriyle ergen öznel iyi oluşu arasındaki aracı rolü” adlı çalışmasında sorumluluk ve dışa dönüklük kişilik özelliklerinin öznel iyi oluşu olumlu yönde, duygusal dengesizliğin ise olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Kara (2010) kamu ve özel sektörde çalışan 282 kişi ile yaptığı çalışmasında mutluluk durumunun yaşa ve cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusunu ve iş tatmini üzerinde mutluluğun başarıdan daha çok etkili olduğu sonucunu elde etmiştir.

Tuzgöl Dost’un 2010 yılında Güney Afrika’daki ve Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin öznel iyi oluş ve yaşam doyumu durumlarını algılayan akademik başarı, algılayan ekonomik durum, algılayan anne baba tutumu göre incelediği araştırmasında, Güney Afrika’daki üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş ve yaşam doyumu puanlarının Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin puanlarından daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Yapılan araştırmalarda cinsiyetin bireylerin öznel iyi oluşu ile yüksek derecede ilişkili bir değişken olmadığı sonucu elde edilmiştir

Canbay (2010) Ankara’nın Çankaya ilçesinde 445 lise öğrencisiyle yaptığı, lise öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu mutluluk düzeylerinin anne baba tutumları, akademik başarı ve gelir durumlarına göre anlamlı derecede farklılaştığı sonucunu elde etmiş; demokratik anne baba tutumu ile yetiştirilen öğrenciler sosyal çevresinde kendini daha iyi ifade eden bireyler haline gelirken, otoriter baskıcı aile tutumu ile yetişen çocukların ihtiyaçlarını ifade etmekte zorlanan , arkadaşlarıyla

ilişkileri sınırlanan, çevresiyle güven geliştirmekte zorlanan bireyler haline geldiğini belirtmiştir.

İlhan ve Özbay (2010) 14 üniversiteden 1474 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmada öznel iyi oluş ile yeterlilik, özerklik, psikolojik gereksinimleri sağlama durumu arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Öznel iyi oluşu etkileyen önemli bir faktöründe temel psikolojik gereksinimlerin giderilmesi olduğunu bulmuştur.

Balcı (2011) Bursa’da ikamet eden 475 yetişkin ile yaptığı araştırmasında Allah inancı, kader inancı ve ahiret inancı olan bireylerin, şüphe içinde olan veya inanmayanlara göre öznel iyi olma hallerinin daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Tümkaya’nın (2011) Çukurova Üniversitesinin farklı bölümlerinde okuyan 376 öğrenciyle yaptığı çalışmasında toplam öznel iyi oluş puanının erkek öğrencilerde kız öğrencilerden anlamlı oranda yüksek olduğu, olumsuz duygu puanında kız öğrencilerin puanının erkek öğrencilerden yüksek olduğu, olumlu duygu puanlarında cinsiyet değişkenine göre herhangi bir farklılaşma olmadığı; mizah, saldırgan mizah ve romantik ilişkinin öznel iyi oluşu yordadığı sonuçlarını elde etmiştir.

Malkoç (2011) Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümüne devam eden 251 öğrenciye uyguladığı Beş Faktör Kişilik envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan en yüksek puanı alan 24 öğrenciyle yaptığı çalışmada; 12 kontrol 12 deney grubu olarak eşleme yaparak 90 dakikalık 11 oturumluk bir müdahale programı uygulamıştır. Öznel iyi oluş müdahale programının katılımcılara olan etkisini ön test ve son test yaparak incelemiş, çalışma sonucunda anlamlı bir farklılık tespit etmiş, mutluluğun artırılabilir olduğu bulgusunu ortaya koymuştur.

Eryılmaz ve Atak (2011) 14-18 yaşları arasında 227 ergenle yaptığı çalışmalarında mutluluk ve iyimserlik puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmış, iyimserliğin ergen mutluluğunu yordadığı bulgusunu elde etmişlerdir.

Eryılmaz (2011) Ankara Keçiören’de 14-17 yaş arasındaki 233 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada öznel iyi oluş ve olumlu gelecek beklentisi arasında önemli bir ilişki olduğu, olumlu gelecek beklentisine sahip olan ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin

yükseldiği, aile ortamında birlik olma durumunun artmasıyla öznel iyi oluş düzeyinin arttığı ve aile ortamındaki kontrol durumun öznel iyi oluş ile alakalı olmadığı, aile ortamının ergen öznel iyi oluşunu %26 oranında açıkladığı sonuçlarını elde etmiştir.

Türkdoğan ve Duru (2012) 627 üniversite öğrencisiyle yaptığı “Üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşun yordanmasında temel ihtiyaçların karşılanmasının rolü” adlı çalışmasında beş temel ihtiyacın karşılanmasından alınan doyumun öznel iyi oluşu anlamlı şekilde açıkladığı sonucuna ulaşmıştır. Beş temel ihtiyaçtan ait olmanın öznel iyi oluşu daha az yordadığı bulgusu elde edilmiş ve bunun sebebi ait olma ihtiyacının giderildiği aile ve arkadaş ortamlarının bireylerin hayatında kalıcı olması nedeni ile öznel iyi oluş noktasında merkezde bulunmamasıyla açıklandığı görülmüştür.

Gündoğdu ve Yavuzer’in (2012) Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş ve psikolojik ihtiyaçlarını demografik değişkenlere göre incelemek amacıyla 331 öğrenci ile yaptığı çalışmasında lisans programının ve cinsiyetin öznel iyi oluş puanı üzerindeki etkisi anlamlı bulunmuştur ayrıca kadınların öznel iyi oluş puanları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca öğrenim görülen lisans programlarının ve cinsiyetin öznel iyi oluş puanları üzerindeki etkileri anlamlı bulunmuştur

Eryılmaz (2012) 2011-2012 eğitim öğretim yılında Ankara’da ergenlerle yaptığı; ön çalışmasına 360 asıl çalışmasına 90 ergenin katıldığı araştırmasında ergenlerin çevreden önemsenmesi, ergene değer verilmesi, sosyal desteği, sevildiğini görmesi durumunda öznel iyi oluş puanlarının arttığı sonucunu elde etmiştir.

Doğan (2013) 18-61 yaş arasındaki 234 bireyle yaptığı çalışmada kişilik özelliklerinden dışadönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve deneyime açıklıkla mutluluk kavramı yerine kullanılan öznel iyi oluşla pozitif yönde ilişki olduğu, nevrotik kişilik özelliğiyle de öznel iyi oluş arasında da negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir.

Kartal (2013) 2011-2012 eğitim öğretim yılında Samsun İlkadım’da 1541 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmasında öznel iyi oluş puanları arttıkça öğrencilerin iletişim becerilerinin arttığını anne babası öz olan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarının üvey ebeveyne sahip çocuklardan daha yüksek olduğu sonucunu; anne babası birlikte olan

öğrencilerin ayrı olanlara göre öznel iyi oluş puanının daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Kublay (2013) Rize il merkezinde 452 evli bireyle yaptığı bireylerin evlilik uyumları, değer tercihleri ve öznel mutlulukları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmasında evlilik uyumu ve değer tercihleri arasındaki ilişki incelendiğinde maneviyat ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu elde etmiş, evlilik uyumu ve öznel iyi oluş arasında da pozitif yönde bir ilişki olduğu sonuçlarını elde etmiştir.

Derin (2013) 2011-2012 eğitim öğretim yılında Manisa’da okumakta olan 794 lise öğrencisiyle internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmasında diğer kişilerle ilişkide doyum ve olumlu duyguların artmasının internet bağımlılığı ihtimalini düşürdüğü sonucunu elde etmiştir.

Satan (2014) Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde okumakta olan 198 üniversite öğrencisiyle yaptığı “Dini inanç ve bilişsel esneklik düzeylerinin öznel iyi oluş düzeyine etkisi” adlı çalışmasında dini inanç düzeyinin öznel iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Özkan (2014) anne baba tutumlarıyla öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacı ile Karabük Safranbolu’da lisede okumakta olan 659 öğrenciyle yaptığı çalışmasında anne baba tutumunu demokratik ve hoşgörülü olarak algılayan ergenlerin öznel iyi oluş puanlarının otoriter olarak algılayan ergenlerden daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Ergenlerin anne babadan aldıkları olumlu tutum ve sosyal desteğin mutluluğun arttırılmasıyla ilişkili olabileceği sonucunu elde etmiştir.

Demir Çelebi (2014) 2012-2013 eğitim öğretim yılında İstanbul Üsküdar’da okumakta olan 442 lise öğrencisiyle yaptığı öznel iyi oluş ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmasında öğrencilerin öznel iyi oluş puanları ile ahlaki olgunluk puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir.

Toprak (2014) 2012-2013 eğitim öğretim yılında Karadeniz Ereğli’de 477 lise öğrencisiyle yaptığı “Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak

psikolojik sağamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu” adlı çalışmasında psikolojik ihtiyaç doyumunun ve psikolojik sağamlığı mutluluğu yordadığı sonucunu elde etmiştir.

Küsgülü (2014) Orta Karadeniz’de 526 üniversite öğrencisiyle mutluluk, umut ve narsisizm düzeyini araştırdığı ayrıca bu değişkenlerle çeşitli sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkiye baktığı çalışmasında öğrencilerin umut ve mutluluk düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki olduğu, narsistik kişilik özelliğiyle mutluluk düzeyi arasında pozitif yönde fakat düşük düzeyde ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir. Ayrıca mutluluk düzeyinin sahip olunan anne baba tutumuna göre değişmediği sonucu elde edilmiştir.

Tatay (2015) parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarı, öznel iyi oluş ve yalnızlık düzeylerinin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi amacıyla 307 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmasında parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş puanlarının parçalanmış aileye sahip olan ergenlerden daha da yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Dursun (2015) Bursa Yıldırım’da 14-18 yaş arasındaki 9 deney grubu 9 kontrol grubunda olan anne ve babası boşanmış 18 lise öğrencisiyle yaptığı 11 oturumluk çalışmasında hazırladığı programın anne ve babası boşanmış ergenlerin öznel iyi oluşuna katkı sağladığı sonucunu elde etmiştir.

Kublay ve Oktan (2015) 2013 yılında Rize’de 452 evli bireyle yaptıkları çalışmalarında öznel mutluluk ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

şahin (2015) 322 kız 110 erkek toplam 532 üniversite öğrencisiyle yaptığı “Üniversite öğrencilerinin mutluluk, iyimserlik ve özgecilik düzeylerinin incelenmesi” adlı çalışmasında mutlulukla iyimserlik arasında pozitif yönde anlamlı ve orta düzeyde; özgecilik ve mutluluk arasında ise pozitif düzeyde anlamlı düşük seviyede bir ilişki olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Kaplan (2016) yılında Elâzığ il merkezinde ortaöğretim kurumlarında eğitim gören lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada ilgisiz anne baba tutumuna sahip çocukların mutluluk düzeylerinin düşük olduğu bulgusunu elde etmiştir. Mükemmeliyetçi anne baba

tutumuna sahip çocuklarınsa öznel iyi oluş puanlarının yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Gündoğan (2016), Niğde ilinde 548 ortaöğretim öğrencisiyle yaptığı araştırmasında öğrencilerin algıladığı sosyal destek ile öznel iyi oluşları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Yalçın (2016) üniversite öğrencilerinin saldırganlık ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarabilmek amacıyla Atatürk Üniversitesinde okumakta olan 776 öğrenci ile yaptığı çalışmasında saldırganlığın azaltılmasında mutluluğun önemli bir faktör olduğu sonucunu elde etmiştir.

Karataş (2016) hazırladığı “Yapılandırılmış Grup Sanat Terapisi Programını” 15-18 yaş arasındaki 20 ergene 11 oturum uygulayarak sanat terapisi tekniklerini kullanarak mutluluklarının arttırılmasını hedeflemiştir. 10 deney grubu 10 kontrol grubu arasında uygulanan terapi sonrasında anlamlı fark olduğu sonucunu elde etmiştir.

Yılmaz (2016) 2014-2015 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde 838 İmam Hatip Lisesi öğrencisiyle akran ilişkilerinin insanı değerler ve öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmasında akran ilişkileri ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir.

Duman (2016) 300 üniversite öğrencisiyle yaptığı “Üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş ve benlik saygısının stresle başa çıkma tarzlarıyla ilişkisinin incelenmesi” adlı çalışmasında öznel iyi oluş puanları arttıkça boyun eğici yaklaşım gösterme düzeyinin düştüğü, kızların öznel iyi oluş puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu, yaş ilerledikçe öznel iyi oluşun arttığı sonuçlarını elde etmiştir.

İşgör (2017) 18-32 yaş arasındaki 402 öğrenciyle yaptığı “Merhametin Öznel İyi Oluş Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışmasında merhamet ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu elde etmiş ayrıca merhametin öznel iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Bulut (2017) İstanbul ilinde 356 üniversite öğrencisiyle üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla yaptığı çalışmasında; öznel iyi oluşun korkulu bağlanma ve saplantılı

bağlanma ile negatif yönde; güvenli bağlanma stili ile ise pozitif yönde ilişkili olduğu, kayıtsız bağlanma ile ilişkili olmadığı sonucunu elde etmiştir. Ayrıca güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanmanın öznel iyi oluşun önemli bir yordayıcı olduğu; korkulu ve kayıtsız bağlanmanın ise öznel iyi oluşu yormadığı sonucunu elde etmiştir.

Öztürk (2017) Samsun Çarşamba’da 540 lise öğrencisiyle gerçekleştirdiği “Ergenlerde dindarlık ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı çalışmasında dindarlık ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönden ilişkiler bulunduğu sonucunu elde etmiştir.

Aydoğdu (2017) 575 lise öğrencisiyle yaptığı “Lise öğrencilerinde öznel iyi oluş ve akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı çalışmasında öznel iyi oluş ile akılcı olmayan inanç arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulgusu elde etmiştir.

Yıldırım (2018) 2017-2018 Eğitim öğretim yılında Kocaeli şehrinde 671 lise öğrencisiyle yaptığı “Ergenlerin öznel iyi oluş ve anne baba tutumları ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi” adlı çalışmasında akıllı telefon bağımlılığının en önemli yordayıcısının öznel iyi oluş olduğu sonucunu elde etmiştir.

Namdar (2018) 10-14 yaş arasındaki 150 öğrenci ile yaptığı “Bir grup öğrencide umut, kaygı ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı çalışmasında öğrencilerin mutluluk düzeyinin artmasıyla umutsuzluk düzeyinin azaldığı sonucunu ve kaygı düzeylerinin artmasının mutluluk düzeyini azalttığı sonucunu elde etmiştir.

Bayram (2018) 2016-2017 eğitim öğretim yılında 602 lise öğrencisiyle yaptığı “Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı çalışmasında ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile demokratik anne baba tutumuna sahip ergenlerin öznel iyi oluş puanlarının daha yüksek olduğu sonucunu, koruyucu anne baba tutumuna sahip ergenlerin öznel iyi oluş puanlarının da tutarsız anne baba tutumuna sahip ergenlerden daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Cihangir Çankaya ve Meydan (2018) 506 lise öğrencisiyle yaptıkları araştırma sonucunda umut değişkeninin mutluluğun anlamlı bir yordayıcı olduğunu, mutluluğun cinsiyet anne baba eğitim durumu gibi demografik değişkenlere göre değişkenlik

göstermediği, ergenlerin mutluluk düzeyleri yordanırken amaçların peşinden gitme motivasyonunun önemli bir faktör olduğu sonuçlarını elde etmişlerdir.

2.2. Aile Aidiyeti

2.2.1. Aile Kavramı

Her bebek doğumundan itibaren ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kendine bakım verecek; fiziksel, duygusal, sosyal vb. ihtiyaçlarını giderecek birine muhtaçtır. Bu süreçte bebeğin ihtiyaçlarını genellikle anne ve baba karşılamaktadır. Bebeğin, gereksinimlerini gideren bu kimselerle kişiliğinin temellerini oluşturan bu dönemde bağ kurması kaçınılmazdır (Tüzün ve Sayar, 2006). Aile kavramı geçmiş zamanlardan beri toplumun temel taşı olarak süregelmiştir (Özgüven, 2017 s.1). Aile; içinde bulunduğu üyelerinin biyolojik, psikolojik, tarihsel, duygusal veya ekonomik olarak ilişki de olduğu ve bu bütünün içinde üyelerin her birinin bir yere sahip olduğu yapıdır (Gladding, 2015 s.5). Toplumun omurgası olan aile, kan bağı, evlilik, evlat edinme vb. şekillerde temeli atılan; içinde barındırdığı üyelere farklı roller yükleyen kendi içinde bir kültürel miras oluşturan ve bu mirası birbirine aktararak zenginleştiren bir yapıdır. Aile yasal ve törensel bağlarla birleşen yetişkinlerin, işlevsel olarak biyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak oluşturduğu kurumdur (Özgüven, 2017 s.24). Dünyayı değiştirmek aileyi değiştirmekle olur; işte aile bu kadar mühim ve kıymetlidir (Satir, 2018 s.16). Aile birbirini destekleyen yakın ilişkiye sahip, görev dağılımının olduğu, özerkliği teşvik eden, beklentilerin rahatça ifade edilebildiği birbirlerinin görüşlerine saygı duyan bir yapıya sahip olursa işlevsel yapıda olur. Aksi durumda görev dağılımının uygun olmadığı, sağlıklı ilişkilerin ve ilgisizliğin söz konusu olduğu, destekleme yerine hayal kırıklığına uğratmanın söz konusu olduğu işlevsel olmayan aile yapısı söz konusu olur (Tuzcuoğlu, 1994). Aile kavramı süregelen yapıdadır içerisinde zaman zaman güç değişiklikleri, yeni yaşam olayları, krizler gibi aktif durumları barındırır. Denge durumu zaman zaman değişebilir. Sağlıklı aileler bunlarla mücadele ederek gerekirse gerekli destekleri alarak dengelerini sağlarlar (Özgüven, 2017 s.2). Aile bireyin doğumundan itibaren bireye koruma sağlayan, ihtiyaçlarını gideren, sevgi ve ilgi veren güvenli ortamdır (Mavili, 2015 s.9). Bireyin doğumuyla birlikte varlığına devam ettiği, kritik

zamanları yaşadığı, geçirdiği; ilk deneyimlemelerini yaptığı, kendini anlamaya, tanımaya çalıştığı, güvenmeyi ve güvenilmeyi öğrendiği yer olan aile kurumu; ekonomik şartların değişim göstermesi, endüstrileşme, iş hayatındaki değişiklikler ile değişim içerisine girmiş ve ataerkil yapıdan modern demokratik yapıya; geniş aileden çekirdek aileye geçişi beraberinde getirmiştir. Aile yapısındaki değişiklikler aile çocuk arasındaki ilişkiyi, anne baba tutumunu, aile içi iletişimi ve beraberindeki pek çok yapıyı da etkilemiştir (Tezel Şahin ve Cevher; 2007).

Aileler bir araya gelirse toplum meydana gelir. Aile de toplumda kaderleri birbirini etkileyen kimselerden oluşur. Aile toplumda nasıl davranılacağı konusunda üyelerine kimi zaman sorumluluğu, kimi zaman adaleti, kimi zaman rahatlığı öğretir (Satir, 2018 s.409). Bireyin fiziksel, sosyal ve psikolojik açıdan zenginleştiği ilk yapı ailedir (Mavili, Kesen ve Daşbaşı, 2014). Thomas'a göre (1992 s.62) sağlıklı ve güçlü aileler sadece ailenin gelişimine değil, aile içindeki bireylerin gelişimine, sosyalleşmesine, kendini geliştirmesine de önem verirler (Gladding, 2015 s.32). Kişiliğin oluşması ilk çocukluk yıllarında içinde bulundukları yapı içerisindeki sosyalleşme süreciyle ilgilidir (Kızmaz, 2006). Bu süreçte bireyin ailesine mensubiyeti aidiyet kavramı ile açıklanır. Bireyler kurdukları bağ ve sahip oldukları aidiyetle birlikte problemleriyle başa çıkmayı öğrenir (Mavili, Kesen ve Daşbaşı; 2014). Aidiyet doğuştan var olan bir gereksinimdir (Güneş, 2016 s.17).

2.2.2. Aidiyet

Aidiyet kavramı sözcük olarak mensubiyet, ait olma ve ilişkin olma manasına gelmekle birlikte bütünleşme, kendini ait hissetme anlamına da karşılık gelir. Ait olma bireyin ruh sağlığında önemli bir temel taşı olarak kabul edilmektedir (Ersanlı ve Koçyiğit, 2013). Türkçe 'de aidiyet kavramına karşı gelen anlam ilişkin olma ve ilgidir (TDK, 2018). Bireyin güvende hissettiği insanlarla bağ kurması aidiyet olarak ele alınır (Güneş, 2016 s.15). Bireyin ihtiyaçlar hiyerarşisindeki bir gereksinimi olan aidiyet kavramı, bireyin ilişkin olduğu yapıları kapsar (Aydın, 2016). Aidiyet kişi ve karşısındaki yapının birbirine karşı etkileşimlerini, sorumluluklarını, iletişimini içinde barındıran; kişinin istediğiyle bağ kurmasını sağlayan ve güven gereksinimini karşılayan bir duygudur

(Alptekin, 2011). Aidiyet bireyin içinde bulunduğu yapıda kendine ait bir yerin mevcut olduğunu, bu yapı içerisinde zaman zaman onaylandığını görmesiyle birlikte kendini önemli hissetmesini fark etmesi durumudur (Uslu ve Gizir; 2017).

Aidiyet kavramı duygusallığın yanı sıra; etrafındaki diğer kimseleri kabul etme süreci, bu süreçte insanlarla bir arada geçirilen zaman ve karşılıklı etkileşim süreci sonucunda gelişir (Mavili, Kesen ve Daşbaşı, 2014). Birey bulunduğu grupta kabul görüp onaylanıyorsa o bireyde aitlik hissi baş gösterir (Alaca, 2011). Aidiyet kişinin değer verdiği kişilerce tanınması, onaylanması kabullenilmesi, sevilmesiyle birlikte bu gereksinimlerinin karşılanma giderilme durumudur. Çeşitli şekillerde tanımlanan ve açıklanan aidiyet kavramının sınırlarını belirlemeye çalışan ilk kimse Yuval Davis (2006), aidiyet kavramının iki yönlü olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilkinin kişinin kendini ait olarak hissettiği yer olarak açıklamış; diğerini aidiyetin çerçevelediği toplumsal yapının belirlendiği yer olarak belirtmiştir (Uysal, 2015).

Aidiyet kavramının bireyin doğumu itibarıyla içinde bulunduğu çerçevede varlığının onaylanmasıyla toplumsal olarak orada bulunması dışında, bireyin içinden gelerek yaptığı tercihlerle şekillenen ve oluşan kapsamlı bir tarafı da mevcuttur. Aidiyet hayatımızda o kadar önemli bir noktadadır ki; yeni bir kimseyle tanıştığımızda bile aidiyete ilişkin sorular sorarız. Nerelisin? Baban ne işle meşgul? Kaç kardeşsiniz? gibi sorularla bile bireyin aidiyetinin neleri kapsadığını ve içerisinde neler barındırdığını anlamak amaçlanmaktadır. Bunu anlayarak bireyin etkileşimlerine ve iletişimlerine yön veren temel mekanizmaları çözmeyi hedefleriz. Aidiyet insanın doğasındadır (Alptekin, 2011). Çocuk ilerde karşısına çıkabilecek sorunları ve bu sorunlarla başa çıkmayı aidiyet duygusunu geliştirdiği yetişkinin hareketleriyle öğrenir (Güneş, 2016 s.15). Aidiyet kavramı temel bir gereksinim olmasından olsa gerek pek çok kuramda ele alınmıştır. Glasser (1999) gerçeklik terapisinin temelinde olan beş temel ihtiyaçtan birini ait olma olarak belirtmiştir (Ersanlı ve Koçyiğit, 2013). Maslow (1987) fizyolojik ihtiyaçların ve güvenlik ihtiyaçlarının giderilmesinin ardından üçüncü bir ihtiyaç olan ait olma ihtiyacının devreye girdiğini söylemiş ve aidiyeti bireyin karşılıklı olarak onaylanıp onaylama; önemsenip önemseme, kabul edilip kabul etme süreci olarak ifade ederek, kendini gerçekleştirme sürecinde aidiyetin önemini vurgulamıştır (Çalık, 2015).

Özerklik kuramı kişinin gelişimini sosyal çevre ile açıklamışlardır (Deci, Vallerand, Pelletier ve Ryan; 1991). Fromm'a göre (2001) aidiyetle birlikte insan sahip olduğu değerleri içine alacak şekilde ortak bir kültürün içinde barındığını fark eder ve bu kişide güven duygusu oluşturur (Alptekin, 2011).

Aidiyet konusunda yapılmış olan çalışmalardan biri Baumeister ve Leary'in (1995) yaptıkları çalışma ve yazdıkları makaledir. Bu makalede aidiyetin temel bir insan güdüsü olduğunu belirterek, bu güdünün iletişimin devamında, etkileşimde, ilişkilerin devamında evrensel bir gereksinim olduğunu ve giderildiğinde psikolojik olarak doyuma ulaşıldığını ortaya çıkarmıştır. Bireyin kişilik yapısına bakılarak davranışlarına yön veren esas unsurlar hakkında bilgi sahibi olunabilir. Bireyin sahip olduğu aidiyet duygusu da bebeklik dönemlerinde oluşan, bireyin annesine karşı tutumu ve bağlılığıyla alakalıdır. Bebekliğinden itibaren içinde bulunduğu sosyal çevre bireyin hem aidiyet yapısını oluştururken hem de bireyin kendi seçimleri ile gelişen değişken yapıya sahip bir aidiyet mekanizmasını oluşturmaktadır (Alptekin, 2011). Bir gereksinim olan aidiyet bireyin bir gruba, bir sosyal yapıya dahil olma çabasını bir arada getirir (Aydın,2016).

Aidiyet ve ait olma ihtiyacı toplumun yapısını doğrudan etkileyebilecek bir güce sahiptir çünkü aidiyet kişinin iç dinamiklerini etkileyerek davranışlarını etkilemekte ve büyük bir potansiyeli içinde barındırmaktadır (Alptekin, 2011). Kişilere nerede yaşıyorsun sorusu yerine nereye kendini ait hissediyorsun sorusu sorulursa, alınan cevaplardan bireyin aidiyet kavramı şekillendirilebilir (Öksüz, 2017). Aidiyet bireyin hem bireysel hem toplumsal olarak mensup olduğu sistemde kendine ait bir yer olduğunu hissetmesiyle mevcut olur (Dere ve Kılıç, 2016). Birey yaşamı boyunca aidiyet üç basamağından geçer. Bunlar aile aidiyeti, sosyal aidiyet ve soyut aidiyet basamaklarıdır. Bu basamakların her birinin uygun şekilde tamamlanması sağlıklı olanıdır (Güneş, 2016 s.111).

2.2.3. Aile Aidiyeti

Aidiyet bireyin içerisinde bulunduğu grupla etkileşime girerek geliştirdiği ve tekliğin değil de çokluğun içinde barınan bir kavramdır (Alptekin, 2011). Sevgi temeline dayalı olan aile çeşitli duyguları içinde bulundurur. Aidiyette bu duygular arasında sayılabilir

(Özgüven, 2017 s.26). Bireyin varoluşundan gelen ait olma ihtiyacını karşıladığı ilk yer aile kurumudur (Uslu, 2012). Aile kurumu bireyin üreme, korunma, sevilme, güven gibi ihtiyaçlarını karşılar (Özgüven, 2017 s.24). Toplumsal varlık olan bireyin davranışlarının uygun olup olmadığını söyleyen ve bu davranışların yapılıp yapılmamasında yol gösteren dolayısıyla davranış geliştirmesine katkı sağlayan ilk yapı ailedir (Kızmaz, 2006). Toplumun temelini oluşturan aile günlük hayattaki sevgi, bağlanma, mutluluk ve ait olma gibi duyguların ve birbirlerini dinleme, birlikte zaman geçirme, birbirlerine vakit ayırma, destekleme, birlikte sevinip üzülmeye gibi durumların yaşanmasını sağlayan bir yapıdır (Gladding, 2015 s.3). Açık bir sistem olan aile içinde bulundurduğu bireylerin birbiriyle olan karşılıklı ilişki örüntüleriyle doludur ve sosyal bir sistem olarak aile içindeki kişiler birbirini etkiler (Özgüven, 2017 s.1). Birey birincil aidiyet duygusunu aile içerisinde geliştiremezse, başka kimselerle aidiyet ihtiyacını giderebilir ama bu durum tehlikeli sonuçlar doğurabilir (Güneş, 2016 s.16).

Aidiyet duygusu sosyal ve kültürel ilişkiler çerçevesinde gelişip artabilir ya da azalabilir (Alptekin, 2011). Aidiyet duygusu kişiyle karşısındaki kişi ya da grup için karşılıklı olarak önemli olma ve bir arada bulunmanın kendiyi birlikte getirdiği sorumlulukları kapsar. Bu sorumlulukların karşılıklı olarak yerine getirilmesi olarak ele alınabilir (Duru, 2007). Birey toplumsallaşma sürecinde kendini topluma ait bir parça olarak görme gereksinimi hisseder (Aksan ve Alptekin, 2009). Bireyin aidiyet gereksinimi ile etrafındaki kimseler tarafından kabul edilip sevilme durumu arasında doğrudan güçlü bir bağ mevcuttur (Murdock, 1999). Ait olma gereksinimine sahip olan bireyin bu ihtiyacın giderilmesine en fazla ihtiyaç duyduğu ortam aile ortamıdır ve bireyin dahil olma ihtiyacı aile içerisinde giderilebilmelidir (Saki, 2018). Aidiyet bireyle ailesi, arasındaki bağı anlamamıza yardımcı olan bir kavramdır (Alptekin, 2011). Çeşitli nedenlerle birey ile ailesi arasında mesafe girdiğinde ve bireyin aidiyet ihtiyacı giderilemediğinde birey yalnızlık hissiyatına kapılır ve bu durum mutsuzluğa yol açar (Kır, 2011). Fizyolojik ihtiyaçlarının giderilmesiyle birlikte psikolojik ve üst basamaktaki gereksinimlerinin karşılanması bireyin daha mutlu olmasını sağlamaktadır (Deveci, 2007).

Aile içerisinde aidiyet durumunun yüksek düzeyde olmasının kişinin aile ve toplum içinde işlevselliğini arttırdığını gösteren araştırmalar mevcuttur (Duru, 2015). Kişinin meydana geldiği ortam iç dünyasında aidiyet mekanizmasını oluştururken, çevresiyle etkileşimi ve seçimleri sonucu bu mekanizma değişir (Alptekin, 2011). Aidiyet ihtiyacı özellikle ergenlik döneminde toplumun kabul ettiği sınırlarda giderilip bu ihtiyaç doyurulamazsa bu durum risk davranışlarını da içerisinde barındırabilir (Duru, 2007). Birey aidiyet ihtiyacını aile içerisinde gideremezse bu durumda kendini ait hissedeceği yeni gruplar aramaya başlar (Güneş, 2016 s.68). Newman, Newman, Griffen, O'Connor ve Spas, (2007) parçalanmış ailelerde yetişen çocukların ve ilgisiz, sevgiden yoksun bir ortamda ilgi sevgi ihtiyaçları giderilmeden yetişen çocukların kendilerini tek başına ve kimliği oturmamış bireyler olarak tanımladıklarını söylemiştir (Uslu, 2012).

Aile içerisinde yer alan birey aidiyet ihtiyacını karşılayabilirse aldığı güç artar ve bu durum aile aidiyet hissinin de doğrudan artmasını sağlar. Bu durum da kişinin duygusal sisteminin aitlik yönünden kendisini tamamlamasını sağlar ve bireyin elde ettiği başarılarında, hissettiği olumlu duygularda artar (Dere ve Kılıç, 2016). Ailesine karşı aidiyet hisseden; kendini o aile içinde seven ve kabul görmüş bir birey olarak düşünen birey psikolojik olarak mutlu olur ve kendini değerli görür (Güneş, 2016 s.18). Aile ortamında reddedilen bir birey duygusal açıdan sorunlar yaşar ve hayatında dengeli tutumlar sergileyemez. Benzer şekilde okul, iş, sosyal çevre vb. şekilde çeşitli alanlarda huzursuzluk, mutsuzluk gibi sorunlar yaşar (Balkıs, Duru ve Buluş; 2005). Aidiyet bireyin toplum içinde bir yere sahip olması, özgürleşmesi ve kendini tanıyıp bilmesi açısından önemli bir kavramdır (Mavili, Kesen ve Daşbaşı; 2014). Aile aidiyeti gelişmiş bireylerin sosyal çevreye uyumu kolaylaşır. Ayrıca duygusal gelişimi ve sosyal gelişimi de paralel olarak sağlanır (Güneş, 2016 s.115). Araştırmalar, kişinin sağlıklı bir aidiyet duygusuna sahip olmasının; yüksek benlik saygısı, uyum, akademik açıdan başarı ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır (Alptekin, 2011).

2.2.4. Aidiyet ve Aile Aidiyeti ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Duru (2007) 2005-2006 eğitim öğretim yılında 588 öğrenci ile yaptığı çalışmada 125 öğrenciyle yaptığı çalışmasını dört hafta sonra tekrarlamıştır ve öğrencilere tekrar

uygulama yapmıştır. Aidiyet durumunun yokluğunun; kişinin reddedilme, ayrışma, uzaklaşma duygularını arttırarak bireyin çeşitli sorunlar yaşamasına ve sağlıksız bir ruhsal yapıya girmesine neden olduğunu belirtmiştir.

Alptekin (2011) Selçuk Üniversitesinde okumakta olan 479 kadın, 433 erkek toplam 912 üniversite öğrencisiyle yaptığı sosyolojik araştırmada aileye bağlılık durumu ile araştırma esnasında bireyin kendini ailesine ait hissettiği ifadelerle yer verme durumu arasındaki ilişkinin çok yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Cemalcılar (2010) cinsiyet, sosyoekonomik durum, akranlarla ilişki gibi demografik değişkenlerle aidiyet arasındaki ilişkiyi ortaya koymak maksadıyla, 800 öğrenciyle yaptığı araştırmasında akranlarla ilişkiyle aidiyet arasında pozitif yönde bir ilişki bulmuşken; diğer değişkenlerle manidar bir ilişki ortaya konamamıştır.

Şentürk (2012) 280’i parçalanmış aileye mensup 280’i tüm aileye sahip 560 öğrenci ile yaptığı “Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitimdeki Başarı/Başarısızlık Durumu (Malatya Örneği 2006)” adlı makalesinde parçalanmış aileye mensup çocukların birlikte olan ailelerin çocuklarına göre ailelerinden yeterli desteği alamadığını ve akademik başarılarının daha düşük olduğunu belirtmiştir.

Bener ve Günay (2013) 2011 yılında Karabük Üniversitesinde öğrenim gören 931 öğrenci ile yaptıkları “Gençlerin Evlilik ve Aile Yaşamına İlişkin Tutumları” adlı çalışmalarının sonucuna göre üniversitede ilk yılları olan birinci sınıf öğrencilerinin aile yaşantısına aidiyetlerinin diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Nasır (2013) 284 bireyle yapmış olduğu çalışmada arzu ettiği aidiyetle, mevcut aidiyet durumu arasında fark olan bireylerin sosyallik yönlerinin daha düşük olduğu sonucunu ve bu bireylerin ailenin psikolojik kontrolünden daha çok etkilenmiş olduğu sonucunu elde etmiştir.

Öngider (2013) “Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri” adlı çalışmada evli ailelerdeki çocuklara göre parçalanmış ailelerdeki çocukların yaşadıkları problem durumlarının daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Gül, Barlas, Onan ve Öz (2013) yaptıkları “16-20 Yaş Grubu Ergenlerde Aile İşlevleri ve Kişilerarası İlişki Tarzının İncelenmesi: Bir Üniversite Örneklemini” isimli araştırmada gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin, olmayanlara göre aile aidiyetlerinin yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir

Keskin ve Seferoğlu (2017) Ankara’da Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümü 2, 3 ve 4. Sınıflarında okumakta olan 66 kadın 51 erkek toplam 117 öğretmen adayı ile yaptığı “Öğretmen Adaylarının Aidiyet Duyguları ve Araştırma Topluluğu Algılarıyla İlgili Bir İnceleme” adlı çalışmasında öğretmen adaylarının ailelerine karşı aidiyet düzeylerinin, mesleklerine karşı aidiyet düzeyinden daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmişlerdir.

Camadan, Karataş ve Bozali (2017) “Aile İçinde Yaşanan Anlaşmazlıklar: Ebeveynlerin ve Çocukların Görüşleri” adlı çalışma aile içi geçimsizliğin ve aile içi şiddetin çocukların aile aidiyet duygusunu olumsuz yönde etkilediğini ve ait olacak yeni ortamlar aramaya ittiğini ortaya koymuştur.

Aslantürk (2017) nitel bölümünü 13 tek ebeveynli 13 çift ebeveynli 26 üniversite öğrencisi ile nicel bölümünü 383 tek ebeveynli 383 çift ebeveynli üniversite öğrencisiyle aile aidiyetlerinin karşılaştırılması için yaptığı çalışmasında çift ebeveynli öğrencilerin aile aidiyet puanlarının daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiş, yapılan çalışmada her iki grupta aile aidiyetinin en çok hissedildiği anlar olarak özel günler ve zor günler olduğunu belirtmiştir.

Güneş (2018) 2017-2018 eğitim öğretim yılında 655 yetişkin ile yaptığı çalışmasında güvengencilik ve utangaçlık algılarıyla duygusal düzenlemede öz-yeterlik ve aile aidiyeti arasında doğrudan bir ilişkinin olduğu sonucunu, ailenin geniş veya çekirdek aile olmasıyla aile aidiyeti puanları arasında herhangi bir farklılık olmadığı ve soğuk/kopuk aileye sahip olanlar yerine yakın/samimi aileye sahip olanlar aile aidiyet düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Saki (2018) 2017-2018 eğitim öğretim yılında 534’ü spor yapan 666’sı spor yapmayan 1200 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmasında; kadınların aile aidiyet puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu, çekirdek aileye sahip öğrencilerin aile aidiyet

puanlarının geniş veya parçalanmış aileye sahip öğrencilerden daha yüksek olduğu, bireysel ya da takım halinde spor yapan gruplar arasında aidiyet açısından anlamlı bir farklılık olmadığı, aile aidiyeti alt boyutunda haftada 4-5 saat spor yapanların aile aidiyet puanlarının; diğer alt gruplardan yüksek olduğu sonuçlarını elde etmiştir.

2.3. Manevi Yönelim

Bireyler insanlığın başından beri varlıklarını anlamlandırma üzerine fazlaca düşünmüşlerdir. Bu doğrultuda dünyaya ve kendilerine anlamlar yüklemeye çabalamış, bunları yaparken de bazen bilimi bazen de dini anlam kaynağı olarak ele almışlardır (Kızılırmak, 2015). Yapısında belirsizliği sevmemek olan bireyler; yaşam olaylarını, hayatını ve varlığını anlamlandırmaya çalışırken zaman zaman tüm bunları gözden geçirme değiştirme ve yönetme gayreti içinde bulunmuşlardır (Bahadır, 1999). Bu anlam arayışı din ve maneviyat kavramlarını gündeme getirmiştir. Türkçe ‘de maneviyat kavramı, ruhsallık, tinsellik, spiritüalite, spiritüelite şekillerinde kullanılmaktadır (Düzgüner, 2016 s.20). Spiritüalite kavramının Türkçe tam karşılığını, Arapça bir kelime olan maneviyat sağlamaktadır. İngilizcede spirit kökünden gelen spirituality yani maneviyat nefes, cesaret, kuvvet, ruhsallık, tinsellik manalarındadır (Düzgüner, 2013). Bu kelime maddi olmayan yürekten gelen güç anlamındadır (Aştı, Pektekin ve Adana, 2005). Manevi kelimesi ise tinsel, ruhani, duyularla sezilebilen anlamındadır (TDK, 2018). Zamanla yapılan çalışmalar maneviyat kavramına yeni manalar kazandırmıştır (Düzgüner, 2013). Maneviyat kavramını Cloninger, Svrakic ve Pryzbeck (1993) bireyin kendi iç kimliğini tanıması, nihai olgunluğa erişmesini sağlayan gelişimin süreci, benlik ötesinin farkında varma olarak tanımlamaktadır. Maneviyat bireyin iyi hissetmesini sağlayan, sosyal bilişsel bir güçtür (Aydoğan, Özbay ve Büyüköztürk, 2007). Maneviyat bireyler için tükenmeyen bir güç mabardır (Kurt, 2005).

Maneviyat kelimesi sık sık karşımıza çıkmasına rağmen tanımı için bir sınır çizmek kolay değildir. Maneviyat kelimesi deyince her kişinin aklında farklı bir anlam oluşabilir bu noktada biraz öznel tanımlaması yapılabilir bir kavram olduğu söylenebilir (Bedel, 2009). Amerika’da ve Avrupa’da maneviyatın yeniden tanımlanması üzerine

çalışmalar yürütülmektedir. Türkiye’de maneviyat kavramı 2000’li yıllarda aktif olarak çalışılmaya başlanmıştır. (Düzgüner, 2016 s.12).

Yapılan literatür tarama çalışmaları sonucunda maneviyat kavramının zaman zaman din kavramıyla birlikte zaman zamanda dinden apayrı bir noktada ele alındığı görülmüştür. Bu durumun nedenleri arasında maneviyat kavramının soyut ve tanımlanması güç olan bir kavram olması düşünülebilir (Kızılırmak, 2015). 1950’li yıllara kadar din kavramıyla aynı manada kullanılan maneviyat kavramı 1950’lerden sonra ayrı bir kavram olarak ele alınmıştır (Düzgüner, 2013). Maneviyat kavramı ile din kavramı arasında önemli farklılıklar olduğunu belirtenler; dinin spesifik ve törensel bir öğreti olduğunu kendi içerisinde kurallar ve ritüeller barındırdığını buna karşılık maneviyat kavramının kuralının ritüelinin olmadığını, bireyin dini inancı olmasa da manevi yönünün olabildiğini söylerler. Din kavramı ile iç içe olan maneviyat kavramı dini inanışın ilk basamağında olması gereken bir yapı olarak düşünülse bile dinin altında ele alınamayacak kadar geniş bir kapsama karşılık gelmektedir (Çetinkaya, Altundağ ve Azak, 2007). Walsh’e (2009) halk dilinde zaman zaman din kelimesi maneviyat ile yer değiştirilerek kullanılsa da maneviyat kavramı din kavramından daha geniş bir anlam içermektedir. Dinle ilişkisi olması nedeniyle maneviyatı dinle sınırlandırmak oldukça yanlış olur. Din daha geleneksel ve toplumsalken maneviyat daha bireye özgüdür (Aydoğan, Özbay ve Büyüköztürk, 2017). Türkiye’de maneviyat ile dindarlık ayrı kavramlar olarak ele alınsa bile bu iki kavram arasında çok güçlü bir bağ olduğu düşünülmektedir (Düzgüner, 2016 s.22).

2.3.1. Maneviyat ve Ruh Sağlığı

İnsanlar var olduğu süre boyunca, hayatın anlamlandırmasında manevi yönelimin etkisi mevcut olacaktır (Çelimli ve Tozlu Güldal, 2016 s.101). Maneviyat eksikliğinin sonuçlarını araştıran bilim insanları, toplumun manevi durumu ile toplumdaki ruhsal rahatsızlıklar arasında önemli bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Westgate, 1996). Bilim dünyasında son zamanlarda maneviyat ile insan sağlığı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların sayısı artmıştır (Horozcu, 2010). Maneviyatın giderek daha yaygın şekilde ele alınması, maneviyatın insan yaşamında tamamlayıcı özelliğe sahip

olmasından kaynaklıdır (Kararımak, 2004). Maneviyat kavramının iyi oluş kavramı ile ilişkilendirilerek ele alınması sağlık alanında maneviyatla alakalı çalışmaların yapılmasına kaynaklık etmiştir (Göcen, 2016b s.175).

İnsanların sahip olduğu maneviyatın ve manevi değerlerin; yaşamın anlamlandırılmasında ve stresin azaltılıp ruh sağlığının korunmasında önemli bir rolü vardır (Emhan ve Çayır, 2010). Manevi ihtiyaçlar bireyin biyolojik sisteminin bir parçası kadar gereklidir. Sağlıklı bir birey diğer ihtiyaçlarını tamamlasa da manevi ihtiyaçlarını karşılamadan tam bir iyi oluşa sahip olmuş olamaz (Kavas ve Kavas, 2014). Maneviyatı yüksek ya da manevi yönelimi yüksek bir bireyin özelliklerini doğrudan saymak güçtür. Bu konuda doğrudan bir ölçüm yapılması zordur. Maneviyat ve manevi yönelimde kıyaslar, mistik aziz kendini aşmış bireylerin gözlemlenebilen davranışlarına bakılarak elde edilmiştir (Arkar, 2004). Elkins (2001) maneviyatın altı tane özelliğini belirtmiştir. Bunlar maneviyatın evrensel olup herkese açık olduğu, insani bir fenomen olarak mevcut olduğu, fenomolojik olduğu, iç güce yanıt bulabilme kapasitesi olarak önümüze geldiği, farklı ve gizemli enerji olarak tanımlandığı ve de ruhsallığın temel gayesinin merhamet duygusu olduğu şeklindedir (Kasapoğlu, 2017 s.259). Maneviyat kavramıyla birlikte manevi değerlerde önem kazanmıştır. Manevi değerler kişilerin hayatı anlamlandırmasında katkı sağlayan önemli yapılardır. İnsanın kendini geliştirme sürecinde, gelişimde etkili bir noktadadır (Mutluer, 2006). Corey (2005) manevi değerler için kişiliği bütün olarak ele aldığımızda bizim için oldukça kıymetlidir ve bize önemli ipuçları verir. Danışma sürecinin uygun bir biçimde planlanmasına katkı sağlar demiştir (Kasapoğlu, 2017 s.253).

Pargament'e göre (2002) maneviyat; felaket, açlık gibi kriz durumlarında başa çıkmayı sağlayan bir sistemdir (İmamoğlu, 2017. s.211). Bireyler zorlu bir süreçten geçtikleri zaman, sıkıntılı anlarında evrensel olarak manevi arayışlarda bulunabilmekte umut, özgüven, paylaşma, hissetme gibi manevi ihtiyaçlara gerek duymaktadırlar (Dedeli ve Karadeniz, 2009). Bireylerin manevi tarafı yaşamın diğer alanları ile iç içe olan yadsınamaz bir gerçektir. Gladding'e (2013) göre maneviyat psikolojik danışma sürecinde kültürel bir unsur olarak süreci, sonucu etkileyen yapıya sahip bir başa çıkma faktörüdür (Kasapoğlu, 2017 s.253).

Bireyler danışma sürecinde bir bütün olarak ele alındığında manevi yapılarının da göz önüne alınması gereklidir. Bu düşünce ile yola çıkan Amerikan Psikologlar Derneği ACA, (2014) “Maneviyata yönelik etik kuralları” oluşturmuştur. Danışma sürecinde maneviyat kavramının ele alınması ile ilgili Pargament (2007) tarafından danışandan, terapistten ve süreçten kaynaklı olabilecek sebepler şeklinde açıklanmıştır. Maneviyat kavramı danışanın manevi yapısının güçlü olma durumuyla ilgili olarak seanslarından dışında bırakılamayacağı düşüncesiyle, danışanın maneviyat ile ilgili problemlerinin psikolojik sorunlara yol açabileceği, maneviyatın danışanın sorununun çözümünde direnç kaynağı olabileceği sebebiyle danışma sürecinde kullanılabilir. Bunlar danışandan kaynaklı maneviyatı kullanma sebebi olabilir. Danışmanın maneviyatı danışma oturumlarının dışında bırakamaması danışmandan kaynaklı kullanım sebebi olabilir. Süreç içerisinde manevi boyutun olması, bireylerin manevi bakışları danışma sürecinde kullanım sebebi olabilir (Summermatter, 2017. s.91). Seligman ve Csikszentmihalyi (2000 s.12) pozitif psikoloji çalışmalarında insanı mutlu eden şeyler listesinde maneviyat kavramını bir alt başlık olarak ele almışlardır (Güldal, 2006b s.176).

2.3.2. Maneviyat ve Manevi Yönelim ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Türkiye’de maneviyat ile ilgili yapılmış olan araştırmalar Batı’ya göre oldukça azdır (Düzgüner, 2016 s.21). Mert ve Topal (2018) Uşak Üniversitesinde okumakta olan 256 öğrenciyle yaptığı “Benlik Ayrışmasının Manevi Yönelimine Etkisinin Bazı Değişkenlerle İncelenmesi” adlı araştırmalarında manevi yönelimle benlik ayrışması arasında pozitif yönde manidar bir ilişki olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Ayrıca aile ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin manevi yönelim puanlarının; ekonomik açıdan kötü olan üniversite öğrencileri lehine manevi yönelim puanına göre daha düşük düzeyde olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Yani ekonomik durumun manevi yönelim puanını negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır ve aynı araştırmada cinsiyet değişkeni açısından kadınların erkeklere oranla daha yüksek düzeyde manevi yönelim puanına sahip olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Türkyılmaz (2008) 17-52 yaş arasında olan ikizlerle yaptığı “Davranış genetiği bağlamında dini ve manevi eğilimler” adlı çalışmasında tek yumurta ikizlerinin ve çift yumurta ikizlerinin birbiriyle maneviyata ilişkin tutumları arasında farklılık olmadığı sonucunu elde etmiştir. Bu sonuçta maneviyatın kalıtsallığı ile ilgili düşüncelere yol açmıştır.

Emhan ve Çayır (2010) Diyarbakır ilinde 112 girişimci ile anket ve görüşme yaptığı; sosyal yaşamda tinsel değerlerin yerini ortaya çıkarmaya çalıştığı araştırmasında stresi azaltmada ve ruh sağlığını korumada tinsel değerlerin önemli olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Düzgüner (2013) “Maneviyat algısı ve diğerkâmlıkla ilişkisi (Kan bağışı örneğinde Türkiye ve Amerika karşılaştırmalı nitel bir araştırma)” adlı çalışmasında elde ettiği sonuca göre Amerika’da maneviyat çoğunlukla aşkın bir varlığın farkında olma olarak düşünülürken Türkiye’de dinin veya kişinin inandığı değerler her neyse onların getirdiği yaşantı olarak düşündüğü şeklindedir.

Kıraç (2013) 18-59 yaş arasındaki erkek eşcinsel bireylerle yaptığı “Eşcinsellikle ilgili dini-psikolojik algılar ve maneviyat (erkek eşcinsel örneklem)” adlı çalışmasında eşcinsel yönelimini kabul etme eğilimi gösteren grupların, dine karşı daha uzak oldukları, fakat yaşamlarını daha anlamlı gördükleri, cinsel yönelimlerini kabul etmekte zorlanan grupların ise daha dindar oldukları, fakat daha çok anlamsızlık duygusu yaşadıkları sonucunu elde etmişlerdir.

İslambay (2014) manevi inançların bazı değişkenler gözetilerek dini/manevi başa çıkma ve dindarlık değişkenleriyle olan ilişkisini incelediği çalışmasında erkek katılımcıların manevi inançlarının kadınlardan daha fazla olduğunu; yaş, gelir düzeyi ve eğitim seviyesinin manevi inançları taşımada fark oluşturmadığı, içsel denetim odağına sahip katılımcıların, dışsal denetim odağına sahip olanlara göre daha çok manevi inanç taşıma durumunun söz konusu olduğu sonuçlarını elde etmiştir.

Kızıllırmak (2015) 19-29 yaş arasındaki 315 kişiyle yaptığı “Genç yetişkinlerde yaşamda anlamın maneviyat ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi” adlı çalışmasında maneviyatın alt boyutları birlikte yaşamda anlam varlığı varyansının

%10'unu, anlam arayışı varyansının %12'sini açıkladığı bulgusunu elde etmiştir. Bireylerin, sırasıyla kendini açma, kişiler ötesi özdeşim, kendilik kaybı ve manevi kabullenme düzeyleri arttıkça anlam arayışı düzeylerinin azalabileceği sonucunu elde etmiştir.

Doğan (2016) “Üniversite Öğrencilerinin İyilik Hallerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında karşı cinsten arkadaşına sahip olma, dengeli beslenme, sigara kullanıp kullanmama ile maneviyat arasındaki ilişkinin manidar olmadığı sonuçlarını elde etmiştir. Karşı cinsten arkadaşı olmayan öğrencilerin maneviyat puanlarının, karşı cinsten arkadaşı olanlara göre daha yüksek olduğu; her gün egzersiz yapan öğrencilerin maneviyat puanlarının ve iyilik hallerinin daha az egzersiz yapanlara göre yüksek olduğu; daha az alkol kullanma durumu oldukça maneviyat puanlarında yükselme görüldüğü; dinsel olarak inançları olduğunu belirten öğrencilerin maneviyat puanlarının inançları olmayanlardan daha yüksek olduğu; orta düzey aile desteğine sahip olan öğrencilerin maneviyat puanlarının yüksek ve düşük düzeyde aile desteğine sahip olan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonuçlarını elde etmiştir.

Göcen (2016a) 2012 yılında 11-12 arasındaki 70 çocuğa gönüllü olarak minnettarlık günlüğü tutturduğu nitel çalışmasında en sık bir aileye sahip olma temasının olduğu, daha sonra temel ihtiyaçların karşılanması ve akabinde mutlu olmanın üçüncü tema olduğu sonucunu elde etmiş, minnettarlığın artmasının maneviyatın artmasıyla ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ekşi, Takmaz ve Kardaş (2016) İstanbul iline görev yapmakta olan 8 psikolojik danışmanla görüşmeler yaptıkları ve olgu bilim desenini kullandıkları araştırmalarında psikolojik danışmanların danışmanlık sürecinde maneviyata önem verdiği ve maneviyatın danışma sürecine kullanılmasının fayda sağlayacağı sonucuna ulaşmışlardır.

Aydoğan, Özbay ve Büyüköztürk (2017) 237 kadın 78 erkek toplam 315 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmalarında özgünlük durumunda bireyin kendi iç yöneliminin artmakta olduğunu özgünlük ve bu durumda bireyin yaşam içerisinde

amaç belirlerken maneviyata yönelim gösterdiği; özgünlük ve mutluluk arasındaki ilişkide maneviyatın aracı rolü olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Kasapoğlu ve Yabanigül (2018) İstanbul ilinde ikamet eden 586 evli bireyle yaptıkları çalışmalarında evlilik doyumunun yaşam doyumu ve maneviyatı yordadığını ayrıca maneviyatın aracı rolü ile evlilik doyumunun yaşam doyumunu etkilediği sonucunu elde etmişlerdir.

Nas (2018) Hakkâri ilinde çalışan 213 hemşire ile yaptığı çalışmasında hemşirelerin maneviyat algısı arttıkça mesleğe yönelik tutumlarının pozitif yönde arttığı sonucunu elde etmiştir.

Memiş (2018) 2016-2017 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde 13'ü deney 13'ü kontrol grubunu oluşturan 26 öğrenciyle yaptığı çalışmasında öğrencilere uygulanan manevi danışmanlık oturumlarının, sorunlarla baş etme puanlarını yükselttiği sonucunu elde etmiştir.

Masat (2018) 2017 yılının 8. ve 12. ayları arasında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Onkoloji ve Hematoloji servislerinde yatan 406 hasta bireyle yaptığı çalışmasında, manevi yönelim puanı arttıkça yaşam kalitesi puanlarının da arttığı sonucunu elde etmiştir.

Toprak (2018) 600 üniversite öğrencisiyle yaptığı “Maneviyat, yaşam amaçları ve iyi oluş arasındaki ilişki” adlı çalışması maneviyatın içsel yaşam amaçlarıyla ve iyi oluş ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucunu ve içsel yaşam amacının maneviyat ile iyi oluş arasında aracılık rolü olduğu sonucunu elde etmiştir.

Keçeci (2018) “Evli kadınların psikolojik istismar profillerinin toplumsal cinsiyet algıları ve spiritüel iyi oluşları açısından incelenmesi” isimli çalışmasında spiritüel iyi oluş ile aile tipi değişkeni arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Hayatını büyük şehirde geçiren kadınların iyi oluşlarının ise kasaba ve şehirde geçirenlere göre daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Kaya Akarsu (2018) 270'i kadın 130'u erkek toplam 400 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmasında ilişki yatırımı ve maneviyat arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ve maneviyatın ilişki yatırımını yordadığı bulgularını elde etmiştir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde sırayla araştırmanın modeline, çalışmanın evrenine ve örneklemine, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine ilişkin bilgiler mevcuttur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleriyle aile aidiyeti ve manevi yönelimleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmada, var olan durumu ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu modelde evrenden seçilen örneklem ile evren hakkında bir kanıya varmak amacıyla değişkenler belirlenerek, değişkenler arasındaki ilişki durumunun ortaya konması hedeflenir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Veri toplama araçları olarak, Kişisel Bilgi Formu, Oxford Mutluluk Ölçeği, Aile Aidiyet Ölçeği ve Manevi Yönelim Ölçeğinin kullanıldığı üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştıran çalışmamızda ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, şu an var olan ya da önceden var olmuş bir durumu olduğu gibi ortaya koymayı amaçlayan, durumu kendi şartları altında değiştirmeden, müdahale etmeden açıklamayı temel alan bir modeldir. İlişkisel tarama modeli iki veya ikiden fazla değişkenin arasındaki ilişkiyi ya da ilişkinin düzeyini ortaya koymayı amaçlayan bir tarama modelidir (Karasar, 2012).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde eğitim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır: Evrenden küme örnekleme yöntemi ile belirlenen öğrencilerinden alınmıştır. Küme örnekleme betimsel bir çıkarım yapabilmek adına evrendeki kümelerin listelenmesi akabinde örneklem tesadüfi olarak oluşturulur. Tesadüfi olarak oluşturulan kümeler örnekleme meydana getirir. Örneklem büyüklüğü

belirlenirken Büyüköztürk ve arkadaşlarının (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). S.98); Çıngı'dan (1994 s.25) uyarlanmış olduğu sapma miktarları için örneklem büyüklüğü tablosundan yararlanılmıştır. Bu evren içerisinde seçilen Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde eğitim gören ve yönergeye uygun yanıt veren 584 öğrenci örnekleme oluşturmaktadır. Yönergeye uygun yanıt vermeyen ve bazı soruları yanıtlamayan 67 üniversite öğrencisinin formları değerlendirme dışı bırakılmıştır. Toplam 517 öğrenci ile çalışma tamamlanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada demografik değişkenlerle ilgili bilgi sahibi olmak için Kişisel Bilgi Formu, mutluluk durumunun belirlenmesi amacıyla Oxford Mutluluk Ölçeği, manevi yönelim düzeyinin incelenmesi amacıyla Manevi Yönelim Ölçeği, aile aidiyet durumunun ölçülmesi için Aile Aidiyet Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları hakkında bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından oluşturulmuş olup, hazırlanan kişisel bilgi formunda Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde okumakta olan ve örnekleme oluşturan bireyler ile ilgili genel bilgiler elde edebilmek adına belirlenen on iki demografik soru yer almaktadır. Demografik sorular; cinsiyet, sınıf düzeyi, okunulan bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan ekonomik durum, kardeş sayısı ve barınılan yer ile alakalıdır.

3.3.2. Oxford Mutluluk Ölçeği

Oxford Mutluluk Ölçeği Hills ve Argyle'nin geliştirdiği, 6'lı likert tipi bir veri toplama aracıdır. 29 maddeden oluşan ölçek Doğan ve Sapmaz tarafından (2012) Türkçe'ye uyarlanmış olup; mutluluğu ölçmek için kullanılan tek faktörlü bir ölçme aracıdır. Ölçme aracının uyarlanma sürecinde 2011-2012 eğitim öğretim yılında Sakarya Üniversitesinde okumakta olan 491 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerekli dilsel eş

değerlik çalışmaları, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olup; tüm bu çalışmalar sonucunda ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ölçeğin Faktör yük dengesinin 0.32 ile 0.77 arasında değer aldığı belirlenmiştir. Oxford Mutluluk Ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.91 test yarılama sonucu elde edilen güvenirlik kat sayısının 0.86 olduğu, bileşik güvenirliğin ise 0,91 olduğu saptanmıştır. Bu değerler araştırmada kullanılan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ve ölçmek istediği şeyleri iyi ölçtüğünü göstermektedir (Doğan ve Sapmaz, 2012).

3.3.3. Aile Aidiyet Ölçeği

Aile Aidiyet Ölçeği Mavili, Kesen ve Daşbaşı (2014) tarafından bireylerin ailelerine karşı aidiyet durumlarını ölçmek amacıyla; Konya'daki farklı bölümlerde okuyan 1579 Üniversite öğrencisinin katılımıyla geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ölçek (1) tamamen katılmıyorum ve (5) tamamen katılıyorum arasında farklı cevaplama haklarının bulunduğu 5'li likert şeklindedir ve 17 maddeden oluşmaktadır. Kişinin ailesine karşı ait olma düzeyini gösteren kendilik aidiyeti ve ailenin bireye ne kadar aileye ait olduğunu hissettirdiği aile aidiyeti olmak üzere iki alt boyutu olan ölçeğin alt boyutlarından elde edilen puanlar toplam puanı oluşturmaktadır. 2,5,8,9 ve 16. sorulardan alınan toplam puan aile aidiyeti alt boyutunun puanlarını; 1, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15 ve 17. sorular kendilik aidiyeti alt boyutunun puanlarını oluşturmaktadır. Kendilik aidiyeti 2'si olumsuz 10'u olumlu 12 maddeden; Aile aidiyeti ise 2'si olumsuz 3'ü olumlu 5 maddeden oluşmuştur. 17 ile 85 arasında puan alınabilen ölçekte toplam puan arttıkça aile aidiyeti düzeyi de yükselmektedir. Ölçek geliştirme sürecinde yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek amacı ile Barlett ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testleri yapılmış Bartlett Sphericity testi ki-kare değeri 16943,875 ve KMO değeri 0.96 ($p<0,001$) olarak anlamlı düzeyde bulunmuştur ve çalışma sonucunda ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu bulgusu elde edilmiştir. Yapılan test tekrar test yöntemi sonucunda Aile Aidiyet Ölçeğinin güvenirlik puanı 0,84 olarak bulunmuştur. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının kendilik aidiyeti alt boyutu için 0.93, aile aidiyeti alt

boyutu için 0.82 ve ölçeğin tamamı için 0.94 olduğu saptanmıştır. Bu değerler araştırmada kullanılan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ve ölçmek istediği şeyleri iyi ölçtüğünü, başta aile danışmanlığı çalışmaları olmak üzere ilgili alanların tümünde kullanılabileceğini göstermektedir (Mavili, Kesen ve Daşbaşı; 2014).

3.3.4. Manevi Yönelim Ölçeği

Manevi Yönelim Ölçeği Kasapoğlu tarafından 2015 yılında 492 kadın, 380 erkek toplam 872 üniversite öğrencisinin katılımıyla manevi yönelimin değerlendirilmesi amacı ile geliştirilen 16 maddeden ve tek alt boyuttan oluşan bir ölçme aracıdır. Manevi yönelimle ilgili alan yazın araştırmasından 53 maddelik bir listeleme yapılmış, daha sonra yapılan çalışmalar neticesinde ölçek 16 maddelik hale getirilmiştir. Bireylerin manevi yönelimlerini değerlendirmeyi amaçlayan ölçekte, 1-hiç katılmıyorum 7-tamamen katılıyorum şeklindeki 7’li likert tipinde değerlendirme yapılmaktadır. Bununla birlikte ölçekten en düşük 16 en yüksek 112 puan alınabilmekte, alınan yüksek puan manevi yönelimin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin geliştirilme sürecinde faktör analizi kullanılarak yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda, ölçeğin geçerli olduğu sonucu ve iç tutarlık kat sayıları neticesinde ölçeğin güvenilir olduğu sonucu elde edilmiştir. Ölçek toplam varyansın %47.5 ‘ini açıklayan tek faktörden oluşmaktadır. Manevi Yönelim Ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.87 test tekrar test güvenilirlik kat sayısı 0.84 bulunmuştur. Bu değerler araştırmada kullanılan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ve ölçmek istediği şeyleri iyi ölçtüğünü göstermektedir (Kasapoğlu, 2015).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanabilmesi amacıyla öncelikle ölçeği geliştirmiş veya uyarlamış olan kişilerden, verilerin toplanması için belirlenen üniversitede gerekli birim ve yetkililerle görüşülerek izinler alınmıştır. İzinler doğrultusunda hazırlanmış olan veri toplama formları dağıtılarak veriler toplanmıştır. Uygulama öncesinde öğrencilere yapılan araştırma ve testler hakkında açıklayıcı bilgi verilmiştir. Çalışma 2018-2019 eğitim öğretim yılında tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin toplanmasından sonra analiz çalışmalarını yapabilmek için istatistiksel analiz yöntemleri kullanılmıştır. İstatistiki çalışmaların yapılması için SPSS 15.0'dan faydalanılmıştır. Veri toplama araçlarındaki veriler kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve gerekli analizler yapılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin mutluluk, aile aidiyeti ve manevi yönelim puanlarının; cinsiyet değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin Oxford Mutluluk Ölçeği, Aile Aidiyeti Ölçeği ve Manevi Yönelim Ölçeğinden aldıkları puanların; sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba meslek durumu, anne eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı, barınılan yer değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere varyansların homojen olması durumunda post-hoc Scheffé testi, varyansların homojen olmaması durumunda Tamhane's testi yapılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin Oxford Mutluluk Ölçeği, Aile Aidiyeti Ölçeği ve Manevi Yönelim Ölçeğinden aldıkları puanların; baba meslek durumu, anne eğitim durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için non-parametrik bir test olan Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır.

Non-parametrik bir test olan Kruskal Wallis-H testi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere non-parametrik bir test olan Mann Whitney-U testi yapılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin Oxford Mutluluk Ölçeği, Aile Aidiyeti Ölçeği ve Manevi Yönelim Ölçeğinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir

ilişki olup olmadığını ve ilişki varsa bu ilişkilerin yönünü ve derecesini belirlemek amacıyla Pearson Çarpım Momentler Korelasyonu analizi yapılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelim tarafından yordanıp yordanmadığını ve gücünü belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelimlerini yordamasına yönelik hedeflenen amaçlar doğrultusunda yapılan istatistiki analizlere ve değişkenler arasındaki ilişkilere yönelik analizlere yer verilmiştir. Bulgular, amaç ve alt amaçlara göre tablolar halinde yorumlarıyla birlikte sunulmuştur.

Örneklem Grubunun Genel Yapısına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Bu bölümde araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, okunulan bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer değişkenleri için elde edilen frekans (f) ve yüzde (%) değerlerinin dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	f	%	% _{gec}	% _{yig}
Erkek	146	28,20	28,20	28,20
Kadın	371	71,80	71,80	100,00
Toplam	517	100,00	100,00	

Tablo 4.1’de görüldüğü üzere örneklem grubu 146’sı (%28,20) erkek; 371’i (%71,80) kadın olmak üzere toplam 517 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır.

Tablo 4.2. Sınıf Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sınıf düzeyi	f	%	% _{gec}	% _{yig}
1. Sınıf	180	34,80	34,80	34,80
2. Sınıf	177	34,20	34,20	69,10
3. Sınıf	54	10,40	10,40	79,50
4. Sınıf	106	20,50	20,50	100
Toplam	517	100	100	

Tablo 4.2’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin 180’i (%34,80) üniversite 1. sınıf, 177’si (%34,20) 2. sınıf, 54’ü (%10,40) 3.sınıf ve 106’sı (%20,50) üniversite 4.sınıf öğrencileridir.

Tablo 4.3. Bölüm Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Bölüm-Alan	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Eşit Ağırlık	232	44,90	44,90	44,90
Sözel	82	15,90	15,90	60,70
Sayısal	84	16,20	16,20	77,00
Dil	119	23,00	23,00	100,00
Toplam	517	100,00	100,00	

Tablo 4.3’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin 232’sinin (%44,90) öğrenim gördüğü bölümler eşit ağırlık alanına dahil iken 82’sinin (%15,90) sözel alana, 84’ünün (%16,20) sayısal alana ve 119’unun (%23,00) öğrenim gördüğü bölümün dil alanına dahil olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4. Mezun Olunan Lise Türü Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Lise Türü	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Meslek Lisesi	38	7,40	7,40	7,40
İmam Hatip	44	8,50	8,50	15,90
Anadolu-Fen	338	65,40	65,40	81,20
Genel- Düz Lise	72	13,90	13,90	95,20
Diğer Lise	25	4,80	4,80	100,00
Toplam	517	100	100	

Tablo 4.4’den de anlaşılacağı üzere örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin 38’inin (%7,40) meslek liselerinden, 44’ünün (%8,50) İmam Hatip liselerinden, 338’inin (%65,40) Anadolu ve Fen liselerinden, 72’sinin (%13,90) düzenli liselerden geri kalan 25’inin ise (%4,80) diğer liseler – kolej, askeri lise, yurt dışındaki liseler, açık lise vs.) mezun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5. Baba Meslek Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Baba-Meslek	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Çalışmıyor	55	10,60	10,60	10,60
Memur	64	12,40	12,40	23,00
İşçi	92	17,80	17,80	40,80
Küçük Esnaf	43	8,30	8,30	49,10
Emekli	127	24,60	24,60	73,70
Serbest Meslek	136	26,3	26,3	100
Toplam	517	100	100	

Tablo 4.5’de de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin babalarının meslek durumlarına göre dağılımına baktığımızda; 55 öğrencinin babasının (%10,60) herhangi bir işte çalışmadığı, 64’ünün (%12,40) memur olduğu, 92’sinin (%17,80) işçi olduğu, 43’ünün (%8,30) esnaf olduğu, 127’sinin (%24,60) emekli olduğu ve 136’sının (%26,3) serbest meslekte olduğu görülmektedir.

Tablo 4.6. Anne Meslek Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne-Meslek	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Çalışmıyor	415	80,30	80,30	80,30
Memur	25	4,80	4,80	85,10
İşçi	21	4,10	4,10	89,20
Emekli	22	4,30	4,30	93,40
Serbest Meslek	34	6,60	6,60	100,00
Toplam	517	100	100	

Tablo 4.6’da da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinden 415’inin (%80,30) annesinin herhangi bir işte çalışmadığı, 25’inin (%4,80) memur olduğu, 21’inin (%4,10) işçi olduğu, 22’sinin (%4,30) emekli olduğu ve 34’ünün (%6,60) serbest meslekte olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7. Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Baba Eğitim	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Okuryazar değil	10	1,90	1,90	1,90
Okuryazar	101	19,50	19,50	21,50
Ortaokul	160	30,90	30,90	52,40
Lise	140	27,10	27,10	79,50
Üniversite	106	20,50	20,50	100,00
Toplam	517	100	100	

Tablo 4.7’de de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin babalarının eğitim düzeyine baktığımızda babaların 10’unun (%1,90) okuryazar olmadığı, 101’inin (%19,50) okuryazar olduğu, 160’ının (%30,90) ortaokul mezunu olduğu, 140’ının (%27,10) lise mezunu olduğu ve 106’sının ise (%20,50) üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4.8. Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne Eğitim	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Okuryazar değil	44	8,50	8,50	8,50
Okuryazar	147	28,40	28,40	36,90
Ortaokul	196	37,90	37,90	74,90
Lise	85	16,40	16,40	91,30
Üniversite	45	8,70	8,70	100,00
Toplam	517	100	100	

Tablo 4.8’de de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kişilerin annelerinin eğitim düzeyine baktığımızda 44’ünün (%8,50) annelerinin okuryazar olmadığı, 147’sinin (%28,40) okuryazar olduğu, 196’sının (%37,90) ortaokul mezunu olduğu, 85’inin (%16,40) lise mezunu olduğu ve 45’inin ise (%8,70) annelerinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4.9. Aile Tipi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Aile Tipi	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Çekirdek Aile	417	80,70	80,70	80,70
Geniş Aile	69	13,30	13,30	94,00
Tek Ebeveynli Aile	31	6,00	6,00	100,00
Toplam	517	100,00	100,00	

Tablo 4.9’da da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrenci ailelerinin durumuna baktığımızda 417’si (%80,70) çekirdek ailede, 69’u (%13,30) geniş ailede ve 31’i (%6,00) tek ebeveynli ailede bulunduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.10. Algılanan Maddi Durum Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Algılanan Maddi Durum	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Düşük	31	6,00	6,00	6,00
Ortanın Altı	32	6,20	6,20	12,20
Orta	381	73,70	73,70	85,90
Ortanın Üstü	73	14,10	14,10	100,00
Toplam	517	100,00	100,00	

Tablo 4.10’da da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin algıladıkları maddi durumlarını 31’i (%6,0) düşük, 32’si (%6,20) ortanın altı, 381’i (%73,70) orta ve 73’ü (%14,10) ortanın üstü şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 4.11. Kardeş Sayısı Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Kardeş Sayısı	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
1	36	7,00	7,00	7,00
2	127	24,60	24,60	31,50
3	177	34,20	34,20	65,80
4	106	20,50	20,50	86,30
5	30	5,80	5,80	92,10
6 ve üstü	41	7,9	7,9	100
Toplam	517	100	100	

Tablo 4.11’de de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin 36’sı (%7,00) kardeş sayısını bir olarak belirtmiştir. 127’si (%24,60) kardeş sayısını iki,

177'si (%34,20) kardeş sayısını üç, 106'sı (%20,50) kardeş sayısını 4, 30'u (%5,80) kardeş sayısını beş ve son olarak 41'i (%7,9) kardeş sayısını 6 ve üstü olarak belirtmişlerdir.

Tablo 4.12. Barınılan Yer Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Barınılan Yer	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Aile yanı	246	47,60	47,60	47,60
Ev	80	15,50	15,50	63,10
Yurt	191	36,90	36,90	100,00
Toplam	517	100,00	100,00	

Tablo 4.12'de de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin 246'sı (%47,60) aile yanında, 80'i (%15,50) öğrenci evinde, 191'i (%36,90) yurttta kalmaktadır.

Tablo 4.13. Oxford Mutluluk Ölçeği için N , $\bar{x}$, SS , $Sh_{\bar{x}}$, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Boyutlar	N	$\bar{x}$	$Sh_{\bar{x}}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
Mutluluk	517	3,90	0,03	0,64	,04	-,23

Tablo 4.13 'de de yer aldığı üzere Oxford Mutluluk Ölçeği'nin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$)= 3,90; standart sapması (ss)= 0,64 ve standart hatası ($Sh_{\bar{x}}$)= ,03 olarak hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında ölçekten alınan puanlarının çarpıklık ve basıklık değerlerinin 1 ve -1 aralığında olduğu görülmektedir ve bu doğrultuda ölçekten alınan puanların normal bir dağılıma sahip olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 4.14. Manevi Yönelim Ölçeği için N , $\bar{x}$, SS , $Sh_{\bar{x}}$, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Boyutlar	N	$\bar{x}$	$Sh_{\bar{x}}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
Manevi Yönelim	517	5,92	0,05	1,12	-,98	-,16

Tablo 4. 14'de de yer aldığı üzere Manevi Yönelim Ölçeği'nin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$)= 5,92; standart sapması (ss)= 1,12 ve standart hatası ($Sh_{\bar{x}}$)= ,05 olarak hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında ölçekten alınan puanlarının çarpıklık ve basıklık

değerlerini incelediğimizde değerlerin 1 ve -1 aralığında olduğu görülmektedir ve bu doğrultuda ölçekten alınan puanların normal bir dağılıma sahip olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 4.15. Aile Aidiyeti Ölçeği ve Alt Boyut Puanları için N, $\bar{x}$, SS, $Sh_{\bar{x}}$, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Boyutlar	N	$\bar{x}$	$Sh_{\bar{x}}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
Aile Aidiyeti	517	3,58	,024	0,54	0,15	-0,01
Kendilik Aidiyeti	517	4,01	,019	0,43	-0,63	0,27
Aidiyet Toplam	517	3,88	,018	0,40	-0,35	0,05

Tablo 4.15’de de yer aldığı üzere Aile Aidiyet Ölçeği’nin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$)= 3,88; standart sapması (ss)= 0,40 ve standart hatası ($Sh_{\bar{x}}$)= ,018 olarak hesaplanmıştır. Aile aidiyeti ölçeği alt boyutlarında aile aidiyeti alt boyutu için aritmetik ortalaması ($\bar{x}$)= 3,58; standart sapması (ss)= 0,54 ve standart hatası ($Sh_{\bar{x}}$)= ,024; kendilik aidiyeti alt boyutu için aritmetik ortalaması ($\bar{x}$)= 4,01; standart sapması (ss)= 0,43 ve standart hatası ($Sh_{\bar{x}}$)= ,019 olarak hesaplanmıştır.

Aile Aidiyet Ölçeği toplam puanı ile alt boyut puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde değerlerin 1 ve -1 aralığında olduğu görülmektedir ve bu doğrultuda ölçekten alınan puanların normal bir dağılıma sahip olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmanın 1. amacı üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri demografik değişkenlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, okunulan bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer) göre anlamlı farklılık göstermekte midir? sorusuna yanıt aramaktır. Bu amacı açıklamaya yönelik analizler Tablo 4.16. ile 4.28. arasında verilmiştir.

Tablo 4.16. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	$Sh_{\bar{x}}$	ss	t Testi		
						t	Sd	p
Mutluluk	Erkek	146	3,90	,62	,05	,002	515	,998
	Kadın	371	3,90	,65	,03			

Tablo 4.16’da da görüldüğü gibi, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemektedir ($t=,002$; $p>,05$).

Tablo 4.17. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

$f, \bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Mutluluk	1. Sınıf	180	3,89	0,65	G.Arası	1,50	3	,501	1,25	,296
	2. Sınıf	177	3,85	0,60	G.İçi	207,90	513	,405		
	3. Sınıf	54	3,88	0,72	Toplam	209,41	516			
	4. Sınıf	106	4,00	0,64						
	Toplam	517	3,90	0,64						

Tablo 4.17’de de görüldüğü üzere, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=1,25$; $p>,05$).

Tablo 4.18. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Öğrenim Görülen Bölüm Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Mutluluk	Eşit Ağırlık	232	3,87	,62	G.Arası	0,59	3	0,195	,48	,697
	Sözel	82	3,96	,67	G.İçi	208,82	513	0,407		
	Sayısal	84	3,92	,58	Toplam	209,41	516			
	Dil	119	3,88	,68						
	Toplam	517	3,90	,64						

Tablo 4.18’de de görüldüğü üzere, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının öğrenim görülen bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=,48$; $p>.05$).

Tablo 4.19. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Mutluluk	Meslek	38	4,14	0,66	G.Arası	3,64	4	,91	2,26	,06
	İmam Hatip	44	3,88	0,68	G.İçi	205,76	512	,402		
	Anadolu-Fen	338	3,88	0,63	Toplam	209,40	516			
	Genel Lise	72	3,96	0,64						
	Diğer	25	3,69	0,57						
	Toplam	517	3,90	0,64						

Tablo 4.19’da da görüldüğü üzere, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının mezun olunan lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=2,26$; $p>.05$).

Tablo 4.20. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Baba Meslek Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Mutluluk	Çalışmıyor	55	3,99	0,55	G.Arası	0,94	5	,189	,462	,08
	Memur	64	3,92	0,69	G.İçi	208,46	511	,408		
	İşçi	92	3,88	0,57	Toplam	209,41	516			
	Küçük Esnaf	43	3,94	0,60						
	Emekli	127	3,85	0,64						
	Serbest Meslek	136	3,90	0,70						
	Toplam	517	3,90	0,64						

Tablo 4.20’de görüldüğü üzere, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının baba meslek durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=,462$; $p>.05$).

Tablo 4.21. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Mutluluk	Çalışmıyor	415	257,06	4,73	4	,316
	Memur	25	283,12			
	İşçi	21	212,64			
	Emekli	22	303,3			
	Serbest Meslek	34	264,87			
	Toplam	517				

Tablo 4.21’de görüldüğü üzere, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının anne meslek durumu değişkenine göre sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçlarına göre grupların sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($\chi^2=4,73$, $p>.05$).

Tablo 4.22. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{\text{sıra}}$	x^2	sd	p
Mutluluk	Okuryazar değil	10	234,10	,890	4	,926
	Okuryazar	101	251,81			
	Ortaokul	160	260,36			
	Lise	140	257,86			
	Üniversite	106	267,66			
	Toplam	517				

Tablo 4.22’de görüldüğü üzere, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçlarına göre grupların sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($x^2=,890$; $p>.05$).

Tablo 4.23. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f , $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Mutluluk	Okuryazar değil	44	3,84	0,64	G.Arası	0,226	4	,056	,138	,968
	Okuryazar değil	147	3,90	0,64	G.İçi	209,18	512	,409		
	Ortaokul	196	3,90	0,64	Toplam	209,40	516			
	Lise	85	3,91	0,62						
	Üniversite	45	3,93	0,67						
	Toplam	517	3,90	0,64						

Tablo 4.23’de görüldüğü üzere, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=,138$; $p>.05$).

Tablo 4.24. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Mutluluk	Çekirdek Aile	417	3,88	0,63	G.Arası	0,692	2	,346	,853	,427
	Geniş Aile	69	3,98	0,60	G.İçi	208,71	514	,406		
	Tek Ebeveynli Aile	31	3,95	0,75	Toplam	209,40	516			
	Toplam	517	3,90	0,64						

Tablo 4.24’de görüldüğü üzere Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=,853$; $p>.05$).

Tablo 4.25. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Algılanan Maddi Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Mutluluk	Düşük	31	3,88	0,75	G.Arası	5,676	3	1,892	4,76	,003
	Ortanın Altı	32	3,69	0,79	G.İçi	203,73	513	0,397		
	Orta	381	3,87	0,61	Toplam	209,40	516			
	Ortanın Üstü	73	4,13	0,61						
	Toplam	517	3,90	0,64						

Tablo 4.25’de görüldüğü üzere, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının algılanan maddi durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=4,76$; $p<.01$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($LF=1,34$; $p>.05$). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 4.26'da sunulmuştur.

Tablo 4.26. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Algılanan Maddi Durum Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Scheffe Testi Sonuçları

Maddi (i)	Maddi (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	P
Düşük	Orta alt	0,19	0,16	,698
	Orta	0,01	0,12	1,00
	Orta üst	-0,25	0,14	,319
Orta alt	Düşük	-0,19	0,16	,698
	Orta	-0,18	0,12	,475
	Orta üst	-0,44	0,13	,012
Orta	Düşük	-0,01	0,12	1,00
	Orta alt	0,18	0,12	,475
	Orta üst	-0,26	0,08	,016

Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının algılanan maddi durum değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Scheffe testi sonucunda algılanan orta-alt ile orta- üst maddi düzey grupları arasında orta-üst düzey lehine ($p<.05$) ve algılanan orta ile orta- üst maddi düzey grupları arasında orta-üst düzey lehine ($p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Diğer alt gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.27. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					<i>ANOVA Sonuçları</i>					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Mutluluk	1	36	3,90	0,70	G.Arası	1,049	5	,21	,514	,77
	2	127	3,82	0,61	G.İçi	208,35	511	,408		
	3	177	3,92	0,67	Toplam	209,40	516			
	4	106	3,91	0,64						
	5	30	3,96	0,54						
	6 ve üstü	41	3,96	0,60						
	Toplam	517	3,90	0,64						

Tablo 4.27’de görüldüğü üzere Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (F=,514; p>.05).

Tablo 4.28. Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarının Barınılan Yer Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					<i>ANOVA Sonuçları</i>					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Mutluluk	Aile yanı	246	3,89	0,67	G.Arası	0,205	2	,103	,252	,77
	Ev	80	3,86	0,63	G.İçi	209,20	514	,407		
	Yurt	191	3,92	0,61	Toplam	209,40	516			
	Toplam	517	3,90	0,64						

Tablo 4.28’de görüldüğü üzere, Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarının barınılan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (F=,252; p>.05).

Araştırmanın 2. amacı üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeyleri demografik değişkenlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, okunulan bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer) göre anlamlı farklılık göstermekte midir? sorusuna yanıt aramaktır. Bu amacı açıklamaya yönelik analizler Tablo 4.29. ile 4.31. arasında verilmiştir.

Tablo 4.29. Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	$Sh_{\bar{x}}$	ss	t Testi		
						t	Sd	p
Aidiyet Gen.	Erkek	146	3,84	0,44	0,04	-1,53	515	,126
	Kadın	371	3,90	0,39	0,02			
Kendilik aidiyet.	Erkek	146	3,57	0,55	0,05	0,38	515	,704
	Kadın	371	3,59	0,53	0,03			
Aile Aidiyet.	Erkek	146	3,95	0,48	0,04	-1,831	515	,068
	Kadın	371	4,03	0,41	0,02			

Tablo 4.29’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan üniversite öğrencilerinin Aile Aidiyet Ölçeği puanları ve alt boyutları olan aile aidiyet ve kendilik aidiyeti puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, öğrencilerin aidiyet puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>.05$)

Tablo 4.30. Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanlarının Bazı Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis H-testi Sonuçları

	Sınıf	Bölüm	Lise	Baba Meslek	Anne Meslek	Baba Eğitim
Gruplar	1. Birinci 2. İkinci 3. Üçüncü 4. Dördüncü	1. Eşit A. 2. Sözel 3. Sayısal 4. Dil	1. Meslek Lisesi 2. İmam Hatip Lisesi 3. Anad./ Fen Liseleri 4. Genel/ Düz Lise 5. Diğer Liseler	1. Çalışmıyor 2. Memur 3. İşçi 4. Esnaf 5. Emekli 6. Serbest meslek	1. Çalışmıyor 2. Memur 3. İşçi 4. Emekli 5. Serbest meslek	1. Okuryazar değil 2. Okuryazar 3. Ortaokul 4. Lise 5. Üniversite
Puanlar	F p A'lı fark	F p A'lı fark	F p A'lı fark	F p A'lı fark	x ² p A'lı fark	x ² p A'lı fark
Aidiyet Gen	1,11 ,342 ---	1,25 ,291 ---	1,35 ,249 ---	,923 ,465 ---	6,65 ,156 ---	7,18 ,126 ---
Aile aidiyet	2,31 ,075 ---	,033 ,992 ---	1,46 ,214 ---	,932 ,460 ---	2,94 ,568 ---	2,58 ,630 ---
Kendilik aid.	,91 ,438 ---	2,48 ,060 ---	1,05 ,382 ---	,766 ,575 ---	9,10 ,059 ---	9,50 ,051 ---

Tablo 4.30'da görüldüğü üzere Aile Aidiyet Ölçeği puanları ile alt boyut puanlarının öğrenim görülen sınıf, bölüm, mezun olunana lise ve baba meslek durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>.05$). Yine aynı şekilde Aile Aidiyet Ölçeği puanları ile alt boyut puanlarının anne meslek ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis H-testi analiz sonuçlarına göre grupların sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.31. Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanlarının Bazı Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Anne Eğitim			Aile Tipi			Maddi Durum			Kardeş Sayısı			Barınılan Yer		
Gruplar	1. Okuryazar değil			1. Çekirdek			1. Düşük			1. Bir kardeş			1. Aile Yanı		
	2. Okuryazar			2. Geniş Aile			2. Orta Altı			2. İki			2. Ev		
	3. Ortaokul			3. Tek Ebeveynli aile			3. Orta			3. Üç			3. Yurt		
	4. Lise						4. Ortanın üstü			4. Dört					
	5. Üniversite									5. Beş					
										6. Altı ve üstü kardeş					
Puanlar	F	p	A'lı fark	F	p	A'lı fark	F	p	A.fark	F	p	A'lı fark	F	p	A'lı fark
Aidiyet Gen	,925	,449	---	1,28	,278	---	3,17	,024	4>1	,929	,462	---	,775	,461	---
Aile aidiyet	,749	,559	---	2,04	,130	---	,734	,532	---	,498	,778	---	,189	,828	---
Kendilik aid.	,853	,492	---	1,22	,297	---	3,73	,011	4>1	,980	,430	---	,943	,390	---

Tablo 4.31’de görüldüğü üzere Aile Aidiyet Ölçeği puanları ile alt boyut puanlarının anne eğitim durumu, aile tipi, maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda maddi durum değişkeni haricinde diğer değişkenlere göre grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>.05$). Analiz sonuçlarına göre Aile Aidiyet Ölçeği toplam puanı ile alt boyutlarında kendilik aidiyeti alt boyut puanları maddi durum değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir ($p<.05$). Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek için yapılan tamamlayıcı analizlerden Scheffe testi sonuçlarına göre Aile Aidiyet Ölçeği genel puanları ve kendilik aidiyeti alt boyut puanları sadece algılanan maddi durumu düşük ile algılanan maddi durumu ortanın üstü olan grup arasında, ortanın üstü olan grup lehine olacak şekilde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir ($p<.05$). Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir ($p>.05$).

Araştırmanın 3. amacı üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri demografik değişkenlere göre (cinsiyet, sınıf düzeyi, okunulan bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer) anlamlı farklılık göstermekte midir? sorusuna yanıt aramaktır. Bu amacı açıklamaya yönelik analizler Tablo 4.32. ile 4.47. arasında verilmiştir.

Tablo 4.32. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	$Sh_{\bar{x}}$	ss	t Testi		
						t	Sd	p
Manevi Yönelim	Erkek	146	5,81	1,21	0,10			
	Kadın	371	5,96	1,07	0,06	-1,44	515	,151

Tablo 4.32’de görüldüğü gibi, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemektedir ($t=-1,44$; $p>,05$).

Tablo 4.33. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Manevi Yönelim	1. Sınıf	180	6,05	1,12	G.Arası	8,521	3	2,84	2,30	,077
	2. Sınıf	177	5,75	1,17	G.İçi	633,82	513	1,236		
	3. Sınıf	54	5,90	1,11	Toplam	642,34	516			
	4. Sınıf	106	5,99	0,99						
	Toplam	517	5,92	1,12						

Tablo 4.33’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların

aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=2,30$; $p>.05$).

Tablo 4.34. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Öğrenim Görülen Bölüm Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					<i>ANOVA Sonuçları</i>					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Manevi Yönelim	Eşit ağırlık	232	5,98	1,12	G.Arası	5,779	3	1,926	1,55	,200
	Sözel	82	6,07	1,03	G.İçi	636,57	513	1,241		
	Sayısal	84	5,77	1,24	Toplam	642,349	516			
	Dil	119	5,81	1,06						
	Toplam	517	5,92	1,12						

Tablo 4.34’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının öğrenim görülen bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=1,55$; $p>.05$).

Tablo 4.35. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					<i>ANOVA Sonuçları</i>					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Manevi Yönelim	Meslek	38	5,91	1,17	G.Arası	18,046	4	4,511	3,70	,006
	İmam Hatip	44	6,46	0,68	G.İçi	624,303	512	1,219		
	Anadolu-Fen	338	5,82	1,13	Toplam	642,349	516			
	Genel Lise	72	6,07	1,11						
	Diğer	25	5,96	1,22						
	Toplam	517	5,92	1,12						

Tablo 4.35’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının mezun olunan lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=3,70$; $p<.01$).

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmıştır. Levene's testi sonucu varyansların homojen olmadığı saptanmıştır (LF=4,54; $p<.05$). Bunun üzerine varyansların homojen olmadığı durumlarda sıklıkla kullanılan Tamhane's çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Gerçekleştirilen Tamhane's çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 4.36'da sunulmuştur.

Tablo 4.36. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Lise Türü Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Tamhane's Testi Sonuçları

Lise (i)	Lise (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	P
Meslek	İmam Hatip	-0,55	0,22	,133
	Anadolu-Fen	0,10	0,20	1,00
	Genel Lise	-0,15	0,23	,999
	Diğer	-0,04	0,31	1,00
İmam Hatip	Meslek	0,55	0,22	,133
	Anadolu-Fen	0,64	0,12	,000
	Genel Lise	0,39	0,17	,179
	Diğer	0,50	0,27	,502
Anadolu-Fen	Meslek	-0,10	0,20	1,00
	İmam Hatip	-0,64	0,12	,000
	Genel Lise	-0,25	0,14	,590
	Diğer	-0,14	0,25	1,00
Genel Lise	Meslek	0,15	0,23	,999
	İmam Hatip	-0,39	0,17	,179
	Anadolu-Fen	0,25	0,14	,590
	Diğer	0,11	0,28	1,00
Diğer	Meslek	0,04	0,31	1,00
	İmam Hatip	-0,50	0,27	,502
	Anadolu-Fen	0,14	0,25	1,00
	Genel Lise	-0,11	0,28	1,00

Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının mezun olunan lise türü değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Tamhane's testi sonucunda İmam Hatip Lisesinden mezun olanlar ile Anadolu ve Fen Liselerinden mezun olan gruplar arasında İmam Hatip lisesinden mezun olan gruplar lehine manevi yönelim puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < .001$). Diğer alt gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.37. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Baba Meslek Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Manevi Yönelim	Çalışmıyor	55	6,14	0,95	G.Arası	4,386	5	0,877	,703	,62
	Memur	64	5,83	1,23	G.İçi	637,964	511	1,248		
	İşçi	92	5,87	1,04	Toplam	642,349	516			
	Küçük Esnaf	43	5,98	1,21						
	Emekli	127	5,85	1,14						
	Serbest Meslek	136	5,95	1,12						
	Toplam	517	5,92	1,12						

Tablo 4.37’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının baba meslek durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F = ,703$; $p > .05$).

Tablo 4.38. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Manevi Yönelim	Çalışmıyor	415	264,15	3,59	4	,464
	Memur	25	249,20			
	İşçi	21	223,07			
	Emekli	22	217,64			
	Serbest Meslek	34	252,26			
	Toplam	517				

Tablo 4.38’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının anne meslek durumu değişkenine göre sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucuna göre grupların sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($x^2=3,59$, $p>.05$).

Tablo 4.39. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Manevi Yönelim	Okuryazar değil	10	201,45	11,67	4	,02
	Okuryazar	101	298,86			
	Ortaokul	160	261,28			
	Lise	140	239,45			
	Üniversite	106	248,83			
	Toplam	517				

Tablo 4.39’da görüldüğü üzere Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçlarına göre grupların sıra ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($x^2=11,67$ $p<.05$). Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonuçları aşağıdaki Tablo 4.40’da özetlenmiştir.

Tablo 4.40. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis H-Testi Sonrası Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Baba-Eğitim (i)	Baba-Eğitim (j)	U	z	p
Okur-yazar değil	Okuryazar	313,50	-1,99	,047
	Ortaokul	604,50	-1,30	,194
	Lise	603,00	-,732	,464
	Üniversite	438,50	-,902	,367
Okur-yazar	Ortaokul	6881,50	-2,03	,043
	Lise	5469,00	-3,01	,003
	Üniversite	4318,50	-2,41	,016
Ortaokul	Lise	10228,0	-1,30	,194
	Üniversite	8084,00	-,646	,518
Lise	Üniversite	7158,50	-,474	,635

Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere Kruskal Wallis H-Testi sonrası yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda grupların sıra ortalamaları arasında; baba eğitim durumu okuryazar olmayan ile okuryazar olanlar arasında okuryazar olanların lehine; okur-yazar olanlar ile ortaokul mezunu olanlar arasında okuryazar olanların lehine; okuryazar olanlar ile lise mezunu olanlar arasında okuryazar olanların lehine ve yine okuryazar olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında babaları okuryazar olan grup lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p < .05$). Diğer eğitim durumu grupları arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.41. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Manevi Yönelim	Okuryazar değil	44	6,09	1,18	G.Arası	14,418	4	3,605	2,94	,020
	Okuryazar	147	6,12	0,97	G.İçi	627,931	512	1,226		
	Ortaokul	196	5,89	1,14	Toplam	642,349	516			
	Lise	85	5,70	1,21						
	Üniversite	45	5,65	1,13						
	Toplam	517	5,92	1,12						

Tablo 4.41’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=2,94$; $p<.05$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olmadığı saptanmıştır ($LF=3,34$; $p<.05$). Bunun üzerine varyansların homojen olmadığı durumlarda yaygınlıkla kullanılan Tamhane’s çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Gerçekleştirilen Tamhane’s çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 4.42’de sunulmuştur.

Tablo 4.42. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Tamhane's Testi Sonuçları

Anne-eğt. (i)	Anne-eğt. (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	P
Okuryazar değil	Okuryazar	-0,03	0,19	1,00
	Ortaokul	0,20	0,20	,976
	Lise	0,39	0,22	,580
	Üniversite	0,44	0,24	,535
Okuryazar	Okuryazar değil	0,03	0,19	1,00
	Ortaokul	0,23	0,11	,392
	Lise	0,41	0,15	,078
	Üniversite	0,47	0,19	,134
Ortaokul	Okuryazar değil	-0,20	0,20	,976
	Okuryazar	-0,23	0,11	,392
	Lise	0,19	0,15	,924
	Üniversite	0,24	0,19	,890
Lise	Okuryazar değil	-0,39	0,22	,580
	Okuryazar	-0,41	0,15	,078
	Ortaokul	-0,19	0,15	,924
	Üniversite	0,06	0,21	1,00
Üniversite	Okuryazar değil	-0,44	0,24	,535
	Okuryazar	-0,47	0,19	,134
	Ortaokul	-0,24	0,19	,890
	Lise	-0,06	0,21	1,00

Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Tamhane's testi sonucunda alt gruplar arasında istatistiksel olarak herhangi anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.43. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>SS</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>SS</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Manevi Yönelim	Çekirdek Aile	417	5,89	1,15	G.Arası	5,17	2	. 2,585		
	Geniş Aile	69	6,17	0,92	G.İçi	637,18	514	1,24	2,08	,125
	Tek Ebeveynli Aile	31	5,78	1,07	Toplam	642,349	516			
	Toplam	517	3,90	0,64						

Tablo 4.43’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=,853$; $p>.05$).

Tablo 4.44. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Algılanan Maddi Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Manevi Yönelim	Düşük	31	5,82	1,28	G.Arası	3,323	3	1,108		
	Ortanın Altı	32	6,03	1,13	G.İçi	639,027	513	1,246	,89	,447
	Orta	381	5,89	1,11	Toplam	642,349	516			
	Ortanın Üstü	73	6,09	1,09						
	Toplam	517	5,92	1,12						

Tablo 4.44’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının algılanan maddi durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=,89$; $p>.05$).

Tablo 4.45. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Manevi Yönelim	1 kardeş	36	5,61	1,10	G.Arası	34,551	5	6,91	5,81	,000
	2 kardeş	127	5,55	1,20	G.İçi	607,799	511	1,18		
	3 kardeş	177	6,02	1,09	Toplam	642,349	516			
	4 kardeş	106	6,06	1,08						
	5 kardeş	30	6,40	0,49						
	6 ve üstü	41	6,20	1,08						
	Toplam	517	5,92	1,12						

Tablo 4.45’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=5,81$; $p<.001$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olmadığı saptanmıştır ($LF=4,96$; $p<.05$). Bunun üzerine varyansların homojen olmadığı durumlarda yaygınlıkla kullanılan Tamhane’s çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Gerçekleştirilen Tamhane’s çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 4.46’da sunulmuştur.

Tablo 4.46. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Tamhane's Testi Sonuçları

Kardeş (i)	Kardeş (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	P
1	2	0,06	0,21	1,000
	3	-0,41	0,20	0,523
	4	-0,45	0,21	0,444
	5	-0,79	0,20	0,005
	6 ve üstü	-0,59	0,25	0,269
2	1	-0,06	0,21	1,000
	3	-0,47	0,13	0,009
	4	-0,51	0,15	0,012
	5	-0,85	0,14	0,000
	6 ve üstü	-0,65	0,20	0,025
3	1	0,41	0,20	0,523
	2	0,47	0,13	0,009
	4	-0,04	0,13	1,000
	5	-0,38	0,12	0,032
	6 ve üstü	-0,18	0,19	0,998
4	1	0,45	0,21	0,444
	2	0,51	0,15	0,012
	3	0,04	0,13	1,000
	5	-0,34	0,14	0,199
	6 ve üstü	-0,14	0,20	1,000
5	1	0,79	0,20	0,005
	2	0,85	0,14	0,000
	3	0,38	0,12	0,032
	4	0,34	0,14	0,199
	6 ve üstü	0,20	0,19	0,995

Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Tamhane's testi sonucunda bir kardeş ile beş kardeş olanlar arasında beş kardeş olanların lehine; iki kardeş olanlar ile üç kardeş olanlar arasında üç kardeş olanlar lehine; iki kardeş olanlar ile dört kardeş olanlar arasında dört kardeş olanlar lehine; iki kardeş olanlar ile beş kardeş olanlar arasında beş kardeş olanlar lehine grup ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir ($p < .05$). Bunun yanı sıra üç kardeş olanlar ile beş kardeş olanlar arasında beş kardeş olanlar lehine olacak şekilde

grup ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Diğer alt gruplar arasında ise istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.47. Manevi Yönelim Ölçeği Puanlarının Barınılan Yer Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>					ANOVA Sonuçları					
Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Manevi Yönelim	Aile yanı	246	5,94	1,08	G.Arası	0,351	2	0,175	,140	,869
	Ev	80	5,92	1,14	G.İçi	641,99	514	1,249		
	Yurt	191	5,89	1,16	Toplam	642,39	516			
	Toplam	517	5,92	1,12						

Tablo 4.47’de görüldüğü üzere, Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının barınılan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($F=,140$; $p>.05$).

Araştırmanın 4. amacı üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile manevi yönelimleri arasında ilişki var mıdır? sorusuna yanıt aramaktır. Bu amacı açıklamaya yönelik analizler Tablo 4.48’de verilmiştir

Tablo 4.48. Oxford Mutluluk Ölçeğinden Alınan Puanlarla Manevi Yönelim Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	N	r	p
Mutluluk	517	,279	,000
Manevi Yönelim			

Tablo 4.48’de görüldüğü gibi Oxford Mutluluk Ölçeğinden alınan puanlarla Manevi Yönelim Ölçeğinden alınan puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Moment Korelasyon analizi sonuçlarına göre; mutluluk düzeyi ile manevi yönelim arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=,279$; $p<,001$).

Araştırmanın 5. amacı üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile aile aidiyetleri arasında ilişki var mıdır? sorusuna yanıt aramaktır. Bu amacı açıklamaya yönelik analizler Tablo 4.49’da verilmiştir

Tablo 4.49. Oxford Mutluluk Ölçeğinden Alınan Puanlarla Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken		<i>Aidiyet gen.</i>	<i>Aile aidiyeti</i>	<i>Kendilik Aidiyet</i>
Mutluluk	r	,291	,175	,295
	P	,000	,000	,000
	N	517	517	517

Tablo 4.49’da görüldüğü gibi Oxford Mutluluk Ölçeğinden alınan puanlarla Aile Aidiyet Ölçeği ile alt boyut puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson çarpım moment korelasyon analizi sonuçlarına göre mutluluk ölçeği puanları ile aidiyet ölçeği genel puanları arasında ($r=,29$) pozitif yönde; aile aidiyeti puanları ile ($r= 18$) pozitif yönde ve kendilik aidiyeti puanları ($r=,30$) ile yine pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı biri ilişki içerisinde olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Araştırmanın 6. amacı üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri ile aile aidiyetleri arasında ilişki var mıdır? sorusuna yanıt aramaktır. Bu amacı açıklamaya yönelik analizler Tablo 4.50’de verilmiştir

Tablo 4.50. Manevi Yönelim Ölçeğinden Alınan Puanlarla Aile Aidiyet Ölçeği ile Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken		<i>Aidiyet gen.</i>	<i>Aile aidiyeti</i>	<i>Kendilik Aidiyet</i>
Manevi Yönelim	r	,248	,151	,250
	P	,000	,000	,000
	N	517	517	517

Tablo 4.50’de de görüldüğü gibi Manevi Yönelim Ölçeğinden alınan puanlarla Aile Aidiyet Ölçeği ile alt boyut puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson çarpım moment korelasyon analizi sonuçlarına göre Manevi Yönelim Ölçeği puanları ile aidiyet ölçeği genel puanları ($r=,25$), aile aidiyeti puanları ($r= 15$) ve kendilik aidiyeti

puanları ($r=.25$) ile pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu bulgulanmıştır($p<.05$).

Araştırmanın 7. amacı üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri manevi yönelim ve aile aidiyetlerini yordamakta mıdır? sorusuna yanıt aramaktır. Bu amacı açıklamaya yönelik analiz Tablo 4.51’de verilmiştir

Tablo 4.51. Manevi Yönelim Ölçeği Puanları ile Aile Aidiyet Ölçeği Puanlarının Oxford Mutluluk Ölçeği Puanlarını Yordama Düzeyine İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	St. H.	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	1,707	,265		6,434	,000		
Manevi	,126	,024	,22	5,185	,000	,279	,223
Aile Aidiyet	,373	,067	,24	5,566	,000	,291	,238
R=,36 $R^2=,13$ F= 38,44, Sd=2 $p<.001$							

Tablo 4.51’de de görüldüğü üzere Manevi Yönelim Ölçeği Puanları ile Aile Aidiyet Ölçeği puanlarının Oxford Mutluluk Ölçeği puanlarını yordama düzeyini belirlemek üzere gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre Manevi Yönelim Ölçeği puanları ile Aile Aidiyet Ölçeği puanları, Oxford Mutluluk Ölçeği puanları ile orta düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir ve bununla birlikte manevi yönelim ile aile aidiyeti düzeyi birlikte mutluluk düzeyinin toplam varyansının %13’ünü açıkladığı görülmektedir ($R=,36$; $R^2=,13$; $p<.001$).

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin mutluluk düzeyi üzerindeki göreceli önem sırası; aile aidiyeti ve manevi yönelim şeklindedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise manevi yönelim ($\beta=.22$) ve aile aidiyet puanlarının ($\beta=.24$) mutluluk puanları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($p<.001$).

BÖLÜM V: SONUÇ

Bu bölümde, üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri, aile aidiyet düzeyleri ve manevi yönelim düzeyleri arasındaki ilişkiye ve mutluluğun; aile aidiyet ve manevi yönelim tarafından ne ölçüde yordandığına yönelik yapılan analizler sonucunda elde edilen bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Bulgular alan yazındaki ilgili araştırma bulgularına benzerlik ve farklılıkları açısından değerlendirilmiştir.

5.1. Yargı

Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelim durumuna göre incelendiği bu araştırmanın yedi alt amacına yönelik bulgular aşağıda belirtilmiştir.

Araştırmanın birinci amacı olan üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri demografik özelliklere (cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer) göre anlamlı farklılık göstermekte midir? sorusuna yanıt aramak için yapılan analizlerin sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba meslek durumu, anne meslek durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, aile tipi, kardeş sayısı ve barınılan yer değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Üniversite öğrencilerinin mutluluk durumu algılanan maddi durum değişkenine göre farklılaşmakta olup algılanan orta-alt ile orta- üst maddi düzey grupları arasında orta-üst düzey lehine ve algılanan orta ile orta- üst ekonomik düzey grupları arasında orta-üst düzey lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Diğer alt gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırmanın ikinci amacı olan üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeyleri demografik özelliklere (cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer) göre anlamlı farklılık göstermekte midir? sorusuna yanıt aramak için yapılan analizlerin sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeyleri cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba meslek durumu, anne meslek durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, aile tipi, kardeş sayısı ve barınılan yer değişkenlerine göre manidar düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeylerinin ailenin algılanan maddi düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta olup kendilik aidiyeti alt boyut puanları sadece algılanan maddi durumu düşük ile algılanan maddi durumu ortanın üstü olan grup arasında, algılanan maddi durumu ortanın üstü olan grup lehine olacak şekilde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir. Diğer alt gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmanın üçüncü amacı olan üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri demografik özelliklere (cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba mesleği, anne mesleği, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer) göre anlamlı farklılık göstermekte midir? sorusuna yanıt aramak için yapılan analizlerin sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, baba meslek durumu, anne meslek durumu, aile tipi, algılanan maddi durum, kardeş sayısı ve barınılan yer değişkenlerine göre manidar düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeylerinin mezun olunan lise türü değişkenine göre farklılaşmakta olup imam hatip lisesinden mezun olanlar ile anadolu ve fen liselerinden mezun olan gruplar arasında İmam hatip lisesinden mezun olan gruplar lehine Manevi Yönelim Ölçeği puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir. Diğer alt gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri baba eğitim durumuna göre

farklılaşmakta olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda baba eğitim durumu okuryazar olmayan ile okuryazar olanlar arasında okuryazar olanların lehine; okuryazar olanlar ile ortaokul mezunu olanlar arasında okuryazar olanların lehine; okuryazar olanlar ile lise mezunu olanlar arasında okuryazar olanların lehine ve yine okuryazar olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında babaları okuryazar olan grup lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Diğer alt gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmakta olup bir kardeş ile beş kardeş olanlar arasında beş kardeş olanların lehine; iki kardeş olanlar ile üç kardeş olanlar arasında üç kardeş olanlar lehine; iki kardeş olanlar ile dört kardeş olanlar arasında dört kardeş olanlar lehine; iki kardeş olanlar ile beş kardeş olanlar arasında beş kardeş olanlar lehine grup ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir. Bunun yanı sıra üç kardeş olanlar ile beş kardeş olanlar arasında beş kardeş olanlar lehine olacak şekilde grup ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Diğer alt gruplar arasında ise istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmanın dördüncü amacı olan üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile manevi yönelimleri arasında ilişki var mıdır? sorusuna yanıt aramak için yapılan analizlerin sonuçlarına göre, örnekleme oluşturan üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile manevi yönelim düzeyleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde manidar bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri arttıkça düşük düzeyde de olsa manevi yönelimleri artmaktadır.

Araştırmanın beşinci amacı olan üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile aile aidiyet düzeyleri arasında ilişki var mıdır? sorusuna yanıt aramak için yapılan analizlerin sonuçlarına göre, örnekleme oluşturan üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile aile aidiyetleri arasında pozitif yönde manidar bir ilişki olduğu, ölçeğin aile aidiyeti alt boyutu ve kendilik aidiyeti alt boyutu ile pozitif yönde manidar bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri arttıkça aile aidiyeti de artmaktadır.

Araştırmanın altıncı amacı olan üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeyleri ile manevi yönelimleri arasında ilişki var mıdır? sorusuna yanıt aramak için yapılan analizlerin sonuçlarına göre, örnekleme oluşturan üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri ile aile aidiyetleri arasında pozitif yönde manidar bir ilişki olduğu, ölçeğin aile aidiyeti alt boyutu ve kendilik aidiyeti alt boyutu ile pozitif yönde manidar bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin manevi yönelim düzeyleri arttıkça aile aidiyeti de artmaktadır.

Araştırmanın yedinci amacı ile ilgili analizlerin sonuçlarına göre, örnekleme oluşturan üniversite öğrencilerinin manevi yönelim ve aile aidiyetleri mutluluk düzeylerini orta derecede anlamlı şekilde yordamaktadır.

5.2. Tartışma

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin aile aidiyetlerinin ve manevi yönelimlerinin mutluluk düzeylerini yordama gücü sınanmıştır. Ayrıca araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri, aile aidiyetleri ve manevi yönelimleri bazı demografik değişkenlere göre değerlendirilmiş; Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerinde okuyan 517 öğrenciden elde edilen verilere göre mutluluk düzeyleri, aile aidiyetleri ve manevi yönelimleri arasındaki ilişki verileri literatürde yer alan değerlendirmelere göre tartışılmıştır.

Mutluluk Düzeyi ile Demografik Değişkenler İçin Tartışma

Elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bu sonuç ile ilgili literatürde değişik veriler bulunmaktadır. Yapılan bazı çalışmalar cinsiyet ile mutluluk arasında düşük bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır (Diener, Oishi ve Lucas, 2003; Tuzgöl Dost, 2010). Cinsiyet ile mutluluk arasında ne tür bir ilişki olduğunu ortaya koymak için pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalardan bazıları cinsiyet açısından anlamlı bir fark olduğunu ortaya koysa da bazı araştırmalarda cinsiyet açısından anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Saföz Güven 2008 yılında fen ve genel lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleriyle ilgili yaptığı araştırma da kız ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin erkek

ergenlere göre daha düşük olduğu bulgusunu elde etmiştir. Doğan 2004 yılında üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada cinsiyetin öznel iyi oluşla düşük düzeyde ilişkili olduğu bulgusunu elde etmiştir. Yetim (2001. s.153) öznel iyi oluşun erkekler lehine daha yüksek çıkmasını erkeklerin çevresini kontrol etme ve yönetme gücünden aldığı hazla açıklamıştır. Saygın'ın (2008) “üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi” adlı çalışmasında öznel iyi oluşun cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusunu elde etmiştir. Cinsiyet ile mutluluk durumu arasında kimi zaman erkeklerin lehine (Ben-Zur, 2003; Saföz Güven, 2008; Tümkaya, 2011; Eryılmaz ve Ercan, 2011; İlhan, 2009), kimi zaman kadınların lehine (Yavuz-Güler ve İşmen-Gazioğlu, 2008; Canbay, 2010; Gündoğdu ve Yavuzer, 2012; Reisoğlu, 2014; Nigar, 2014; Duman, 2016; Reisoğlu ve Yazıcı 2017; Balcı Arvas 2017; Bulut, 2017) anlamlı ilişkiler bulunduğunu ortaya koyan araştırmalar mevcuttur. Kimi araştırmalarda mutluluk ile cinsiyet arasında herhangi bir ilişki ortaya koymamıştır (Tuzgöl Dost, 2004; Çelik, 2008; Saygın, 2008; Arslan, 2008; Aydemir, 2008; Cihangir Çankaya, 2009; Eryılmaz ve Aypay, 2011; Nur Şahin, 2011; Balcı, 2011; Kermen, 2013; Erginsoy Osmanoğlu ve Kaya, 2013; Kartal, 2013; Toprak, 2014; Küsgülü, 2014; Demir Çelebi 2014; Çakır, 2015; Tatay, 2015; Şahin, 2015; Sancaktar, 2016; Gündoğan, 2016; Yılmaz, 2016; Ezer, 2017; Turp, 2017; Aydoğdu, 2017; Güney, 2017; Cihangir Çankaya ve Meydan, 2018; Özberk, 2018; Namdar, 2018; Bayram, 2018).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Yılmaz (2016) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmasında öğrencilerin mutluluk düzeylerinin sınıf düzeyine göre değişmediği bulgusunu elde etmiştir. Çelik (2008), Nur Şahin (2011), Erginsoy Osmanoğlu ve Kaya, (2013), Nigar, (2014), Demir Çelebi (2014), Şahin (2015), Çakır (2015), Gündoğdu (2016), Duman (2016), Gündoğan (2016), Aydoğdu (2017), Turp (2017), Akdoğan (2017), Alim (2018) ve Namdar (2018) araştırmalarının sonucunda mutluluğun sınıf düzeyine göre değişmediği bulgusunu destekler niteliktedir. Bu sonuç ile ilgili literatürde değişik veriler bulunmaktadır. Saygın (2008), üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında 1.ve 2. sınıfa devam eden öğrencilerin öznel iyi oluş

düzeyinin 3. sınıfa devam eden öğrencilerden yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Arslan (2008) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında 2.sınıfa ve 3. sınıfa devam eden öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarının, 1.sınıfa devam eden öğrenciler lehine daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri öğrenim görülen bölüm değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Duman (2016) eşit ağırlık bir bölüm olan psikoloji bölümü okuyan üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş puanlarının diğerlerinden daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri mezun olunan lise türü, baba meslek durumu ve anne meslek durumu değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır. Özberk (2018) Aydın Nazilli ilçesinde 311 lise öğrencisiyle yaptığı “Annelerin eğitimleri, çalışıp çalışmama durumuna göre lise öğrencilerinin duygusal zekâ, mutluluk ve sosyal kaygı düzeylerinin karşılaştırılması” adlı çalışmasında annelerin çalışma durumuyla mutluluk arasında herhangi bir ilişki olmadığı sonucunu elde etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Yılmaz (2016) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmasında öğrencilerin mutluluk düzeylerinin baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşmadığı bulgusunu elde etmiştir. Bazı araştırmalar bu sonucu destekler niteliktedir (Nur Şahin, 2011; Erginsoy Osmanoğlu ve Kaya, 2013; Demir Çelebi, 2014; Duman, 2016; Gündoğdu, 2016; Turp, 2017; Eke, 2018; Cihangir Çankaya ve Meydan, 2018).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Yılmaz (2016) İmam Hatip lise öğrencileriyle yaptığı çalışmasında öğrencilerin mutluluk düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre değişmediği bulgusunu elde etmiştir. Bazı araştırmalar bu sonucu destekler niteliktedir (Nur Şahin, 2011; Erginsoy Osmanoğlu ve Kaya, 2013; Toprak, 2014; Duman, 2016; Gündoğdu, 2016; Turp, 2017; Cihangir Çankaya ve Meydan, 2018; Ege, 2018).

Elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri aile tipi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Ezer (2017) çalışmasında iki ebeveyne sahip katılımcıların mutluluk düzeyi puan ortalamaları yüksek iken, tek ebeveyne sahip katılımcılarda daha düşük olduğu gözlenmektedir sonucunu elde etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri algılanan maddi durum değişkenine göre orta-alt ile orta- üst ekonomik düzey grupları arasında orta-üst düzey lehine ve algılanan orta ile orta- üst ekonomik düzey grupları arasında orta-üst düzey lehine farklılaşmaktadır. Bu sonuç ile ilgili literatürde değişik veriler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar gelir durumu ile mutluluk düzeyi arasında herhangi bir ilişki olmadığı bulgusunu elde etmişlerdir (Balci, 2011; Çakır, 2015; Sancaktar, 2016; Gündoğdu, 2016). Bayram (2018) ergenlerle yaptığı çalışmasında gelir düzeyini orta ve yüksek olarak belirten ergenlerin, düşük olarak belirtenlere göre öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusunu, orta ve yüksek gelir durumu arasında ise herhangi bir fark olmadığı bulgusunu elde etmiştir. Aydemir (2008) ilk yetişkinlik dönemindeki bireylerle yaptığı çalışmasında ekonomik durumu iyi olan bireylerin, ekonomik durumu iyi olmayanlar lehine daha yüksek mutluluk puanına sahip olduğu bulgusunu elde etmiştir. İşgör (2017) algılanan gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin algılanan gelir düzeyi alt ve orta olan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Demir Çelebi (2014) öznel iyi oluş düzeyinin gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucunu elde etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Yılmaz (2016) İmam Hatip lisesi öğrencileriyle yaptığı çalışmasında öğrencilerin mutluluk düzeylerinin sınıf düzeyine göre değişmediği bulgusunu elde etmiştir. Nur Şahin, (2011), Erginsoy Osmanoğlu ve Kaya, (2013), Aydoğdu (2017), Turp (2017), Eke (2018), araştırmalarının sonucunda mutluluğun kardeş sayısına göre değişmediği şeklindedir

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri barınılan yer değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Kaplan (2016) Elâzığ il merkezinde öğrenim gören 600 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmasında mutluluk düzeyi

ile barınılan yer arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusunu elde etmiştir. Turp (2017) yaptığı çalışmada bu sonucu destekler niteliktedir.

Aile Aidiyeti ile Demografik Değişkenler İçin Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeyleri cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, mezun olunan lise türü, baba meslek durumu, anne meslek durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, aile tipi, kardeş sayısı ve barınılan yer değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır. Üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeylerinin ailenin algılanan maddi durumu değişkenine göre farklılaşmakta olup kendilik aidiyeti alt boyut puanları sadece algılanan maddi durumu düşük ile algılanan maddi durumu ortanın üstü olan grup arasında, algılanan maddi durumu ortanın üstü olan grup lehine olacak şekilde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin aile aidiyeti ölçeğinden aldıkları puanlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin aile aidiyet puanları düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutlarında da sonuç değişmemekte cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuç ile ilgili literatürde değişik veriler bulunmaktadır. Saki (2018) 1200 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada kadınların aile aidiyet toplam puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Güneş (2018) kendilik aidiyeti alt boyut puanlarının kadınlar lehine daha yüksek olduğu, aile aidiyeti alt boyutu puanlarının ise gruplar arasında anlamlı bir farklılığa sahip olmadığı bulgusunu elde etmiştir. Balak (2017) okul aidiyeti puanının 3.ve 4. sınıf öğrencileri arasında cinsiyet değişkenine göre değişmediği sonucunu elde etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin aile aidiyet ölçeği puanları düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutlarında da sonuç değişmemekte sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuç ile ilgili literatürde değişik veriler bulunmaktadır. Saki (2018) 1. ve 4. sınıf üniversite öğrencilerinin aile

aidiyet puanlarının 2. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Bener ve Günay (2013) üniversite hazırlık ve 1. sınıfta okuyan üniversite öğrencilerinin aile aidiyet puanlarının diğer gruplardan daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin aile aidiyet ölçeği puanları düzeyleri öğrenim görülen bölüm değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutlarında da sonuç değişmemekte öğrenim görülen bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuç ile ilgili literatürde değişik veriler bulunmaktadır. Saki (2018) kendilik aidiyeti alt boyutu puanlarının fen bilimlerinde öğrenim gören öğrencilerin aile aidiyet düzeylerinin Türk dili ve edebiyatı bölümünde öğrenim gören öğrencilerden yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Aile aidiyet alt ölçeği puanlarının beden eğitimi ve spor, güzel sanatlar, sosyal bilimler, fen bilimleri bölümlerinde okuyan öğrencilerin lehine psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünde okuyan öğrencilerin aile aidiyet düzeylerinden yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Balak (2017) annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilerin okula aidiyet duygu düzeylerinin annesi okuryazar olan, ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerden daha düşük olduğu sonucunu elde etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin aile aidiyet ölçeği puanları aile tipi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutlarında da sonuç değişmemekte aile tipi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Güneş (2018)'in araştırmasında elde ettiği verilerde bu sonucu destekler niteliktedir. Bu sonuç ile ilgili literatürde değişik veriler bulunmaktadır. Saki (2018) yılında yaptığı çalışmasında çekirdek aileye sahip olan öğrencilerin aile aidiyet düzeylerinin geniş aile ve parçalanmış aileye sahip olan öğrencilerin lehine ve geniş aileye sahip öğrencilerin de aile aidiyet düzeyleri parçalanmış aileye sahip öğrenciler lehine aile aidiyet düzeylerinden yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Öngider (2013) çalışmasında evli ailelerde yetişen çocukların aile aidiyet puanlarının boşanmış ailelerde yetişen çocuklara göre yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Aslantürk (2017) tam aileye sahip öğrencilerin aile aidiyet puanlarının tek ebeveynli aileye sahip öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Algılanan anne baba tutumu, fiziksel görünüşten memnuniyet, dini inanç ve

denetim odağı değişkenleri arasında öznel iyi oluşla anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkarılmıştır (Tuzgöl Dost, 2006).

Siyez, Gezginçi Gürçay ve Yüncü (2012) madde kullanım bozukluğu gösteren 19 ergen ve madde kullanmayan 18 ergenle yaptığı “Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin çocukluk dönemi aile yaşantılarına ilişkin algıları” adlı çalışmasında ergenlerin durumlarıyla ilgili olarak aile yaşantılarının, anne baba tutumlarının, mutluluk düzeyinin farklılaştığını belirtmiş ve tüm bunların çocuğun gelişimindeki önemine vurgu yapmıştır.

Manevi Yönelim ile Demografik Değişkenler İçin Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin manevi yönelim puanları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bu sonuç Türkyılmaz’ın (2008) “Davranış Genetiği Bağlamında Dini ve Manevi Eğilimler” isimli çalışmasında elde ettiği sonuç tarafından desteklenir niteliktedir. Doğan (2006b) yaptığı çalışma da bu sonucu destekler niteliktedir. Bu sonuç ile ilgili literatürde değişik veriler bulunmaktadır Toprak (2018), 600 üniversite öğrencisiyle yaptığı “Maneviyat İyi Oluş ve Yaşam Amaçları Arasındaki İlişki” adlı çalışmasında maneviyat envanterinin fenomolojik alt boyutunda erkekler lehine anlamlı farklılık olduğu; bilişsel, varoluşsal, doğaüstü inançlar ve dindarlık alt boyutlarında ise cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık olmadığı bulgusunu elde etmiştir. Türkyılmaz (2008) Mert ve Topal (2018), manevi yönelim puanlarının kadınlar lehine daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Doğan (2004) üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelendiği araştırmasında cinsiyet değişkenine maneviyat alt ölçeği puanlarının değişmediği sonucunu elde etmiştir. Masat (2018) kanser hastası bireylerle yaptığı çalışmasında manevi yönelim puanlarının kadınlar lehine daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin manevi yönelim puanları sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, baba meslek durumu, anne meslek durumu, algılanan maddi durum, barınılan yer değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır.; mezun olunan lise türü, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu,

kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşmaktadır. Masat (2018) kanser hastası bireylerle yaptığı çalışmasında manevi yönelim puanlarının aile yapısı değişkenine göre değişiklik göstermediği sonucunu elde etmiştir. Mert ve Topal (2018) ekonomik açıdan iyi durumda olan bireylerin manevi yönelimlerinin düşük olduğunu; dar gelirli bireylerin manevi yönelim puanlarının daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Masat (2018) kanser hastası bireylerle yaptığı çalışmasında manevi yönelim puanlarının gelir değişkenine göre değişiklik göstermediği sonucunu elde etmiştir.

Mutluluk ve Aile Aidiyeti Arasındaki İlişki İçin Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre üniversite öğrencilerinin mutluluk puanları ile aile aidiyet puanları arasında pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Aidiyetin alt boyutları olan kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti ile mutluluk arasında yine istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Alan yazın incelendiğinde mutluluk ile aile aidiyetinin birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak aileden alınan sosyal destek ve mutluluk ile alakalı yapılmış araştırmalar mevcuttur. Doğan (2006b) 936 üniversite öğrencisiyle öğrencilerin iyilik hallerini etkileyen değişkenleri ortaya çıkarabilmek amacıyla yaptığı çalışmasında ailesinden ve arkadaşlarından sosyal destek bulan öğrencilerin iyilik hallerinin diğerlerinden daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Eryılmaz (2011) Ankara Keçiören’de 14-17 yaş arasındaki 233 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmasında aile ortamında birlik olma durumunun artmasıyla öznel iyi oluş düzeyinin arttığı ve aile ortamındaki kontrol durumun öznel iyi oluş ile alakalı olmadığı, aile ortamının ergen öznel iyi oluşunu %26 oranında açıkladığı sonuçlarını elde etmiştir. Kartal (2013) 2011-2012 eğitim öğretim yılında Samsun İlkadım’da 1541 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmasında anne babası öz olan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarının üvey ebeveyne sahip öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucunu; anne babası birlikte olan öğrencilerin ayrı olanlara göre öznel iyi oluş puanının daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Tatay (2015) parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip 307 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmasında parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş puanlarının parçalanmış aileye sahip olan ergenlerden daha da yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Tuzgöl Dost (2004) yılında Hacettepe Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde eğitim gören üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada demokratik anne baba tutumunu algılayan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarının ilgisiz ve aşırı koruyucu olan anne baba tutumlarını algılayan öğrencilerin puanından yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Mutluluk ve Manevi Yönelim Arasındaki İlişki İçin Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre üniversite öğrencilerinin mutluluk puanları ile manevi yönelim puanları arasında pozitif yönde düşük düzeyde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde mutluluk ile manevi yönelimin birlikte ele alındığı çok az çalışma mevcuttur. Maneviyat bireyin güç ve destek almasını sağlayan özelliklere sahiptir (Kararımak, 2004). Aydoğan, Özbay ve Büyüköztürk (2017) 237'si kadın 78'i erkek toplam 315 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmalarında maneviyata yönelimin mutluluk ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucunu, özgünlük ile mutluluk arasında maneviyatın aracı rolü olduğu sonucunu ve maneviyatın mutluluk üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Emhan ve Çayır (2010) Diyarbakır ilinde 112 girişimci ile anket ve görüşme yaparak sosyal hayat da manevi değerlerin yerini ortaya çıkarmaya çalıştığı araştırmasında; stresi azaltmada ve ruh sağlığını korumada tinsel değerlerin önemli olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Bu durum iyi oluşla alakalı çalışmalarda manevi değerlerinde göz önüne alınabileceğini göstermektedir. Holder, Coleman, ve Wallace (2010) 8-12 yaşlar arasındaki 320 çocukla yaptıkları çalışmalarında manevi yönelim puanı yüksek olan çocukların mutluluk puanlarının da yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Sonuç olarak 8-12 yaş arasındaki çocukların manevi yönelim puanları arttıkça mutluluk puanlarının da arttığı ifade edilebilir. Bu araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri arttıkça manevi yönelim puanlarının da arttığı söylenebilir.

Manevi Yönelim ve Aile Aidiyeti Arasındaki İlişki İçin Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre üniversite öğrencilerinin manevi yönelim puanları ile aile aidiyet puanları arasında pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Aidiyetin alt boyutları olan kendilik aidiyeti ve aile

aidiyeti ile manevi yönelim arasında yine istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin manevi yönelim puanları arttıkça aile aidiyet puanlarının da arttığı söylenebilir. Alan yazın incelendiğinde manevi yönelim ile aile aidiyetinin birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Manevi Yönelim ve Aile Aidiyetinin Mutluluğu Yordama Gücü İçin Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre üniversite öğrencilerinin manevi yönelim ve aile aidiyet puanları, mutluluk puanları ile orta düzeyde anlamlı bir ilişki göstermekte ve aile aidiyeti ve manevi yönelim birlikte mutluluk düzeyinin toplam varyasyonun %13'ünü açıklamaktadır. Yapılan analizler sonucunda mutluluk düzeyi üzerinde görece önem sırasının aile aidiyeti ve manevi yönelim şeklinde olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca manevi yönelim ve aile aidiyet puanlarının mutluluk puanları arasında anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde mutluluk ile aile aidiyeti ve manevi yönelimin birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sonuçta, aile aidiyeti ve manevi yönelimin mutluluğun yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucuna göre üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri, manevi yönelim düzeyleri ve aile aidiyet düzeyleri ile çeşitli demografik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiş; mutluluk düzeyi ile algılanan maddi durum değişkeni arasında anlamlı fark olduğu; manevi yönelim düzeyleri ile mezun olunan lise türü, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu ve kardeş sayısı değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu; aile aidiyet düzeyi ile algılanan maddi durum değişkeni arasında anlamlı fark olduğu sonucu elde edilmiştir. Diğer demografik değişkenlerle mutluluk düzeyleri, manevi yönelim düzeyleri ve aile aidiyet düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Mutluluk düzeyi ile manevi yönelim arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu; mutluluk düzeyi ile aile aidiyet düzeyi arasında kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutlarında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu, manevi yönelim ile aile aidiyeti arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca manevi yönelim ve aile aidiyeti puanlarının mutluluk puanları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

5.3. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgu ve yorumlar sonucunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. Araştırmada üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelimlerini yordayıp yordamadığına bakılmış, ayrıca üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri, aile aidiyeti ve manevi yönelim düzeyleri farklı demografik değişkenlere göre incelenmiştir.

Bu araştırma sonucunda araştırmacılara verilebilecek öneriler şu şekildedir.

1. Çalışma Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilerle yapılmış olup çalışmanın farklı kurumlarda ve gruplarda yapılmasının sonuçların genellenebilmesi açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir. Farklı fakültelerde farklı puan türlerine göre üniversiteye giren öğrencilerin bu kavramlara yükledikleri anlamlar farklılık gösterebilir. Üniversite öğrencilerinde mutluluk düzeyinin manevi yönelim ve aile aidiyeti açısından araştırılmasına yönelik farklı örneklem gruplarında yapılacak çalışmaların sayısı artırılabilir. Böylece mutluluğun, aile aidiyeti ve manevi yönelimi açıklaması ile ilgili olarak daha güçlü araştırma sonuçlarına ulaşılabilir. Çalışma ergenleri ve ileri yaş dönemlerindeki bireyleri kapsayacak şekilde genişletilebilir.
2. Bu çalışma parçalanmış aile ve birlikte olan ailelerden örneklemeler alarak, aynı ailenin iki çocuğundan yani kardeşlerden verileri toplanarak genişletilebilir. Aile özellikleriyle ilgili daha kapsamlı sonuçlara bu şekilde ulaşılabilir. Bu şekilde aile danışmanlığı alanında çalışan uzmanların bu kavramlar bağlamında da aile yapılarını ele alması mümkün olabilir.
3. Üniversite öğrencilerinde mutluluk düzeyinin manevi yönelim ve aile aidiyeti açısından ele alındığı nitel çalışmalar yapılabilir. Böylece mutlulukla ve mutlulukla ilişkili olan faktörlerle ilgili daha derinlemesine daha farklı veriler elde edilebilir. Aynı şekilde aile aidiyeti ve manevi yönelim ile ilgili daha derinlemesine ve farklı sonuçlar elde edilebilir.
4. Yapılan alan yazın incelenmesinde aile aidiyeti manevi yönelim ve mutluluk değişkenlerinin bir arada alındığı bir araştırma göze çarpmamış, bu değişkenlerle ilgili

ölçme araçlarının tek başlarına kullanıldığı araştırmalara ulaşılabilmektedir. Özellikle aile aidiyeti ve manevi yönelim konularında psikoloji literatüründe yapılmış Türkçe çalışma sayısı oldukça azdır. Bu konularla ilgili çalışmaların artırılması konuya alakalı eksikliğin giderilmesinde fayda sağlayacaktır.

5. Mutlulukla ilişkili olan aile aidiyet durumlarını yükseltmek için uzmanlar tarafından bu kapsamda aile eğitim programları hazırlanabilir, konuyla alakalı çalışmalar yapılabilir. Aile içi sorunların arttığı şu zaman diliminde, ailedeki bireylerin mutluluğu ile ilişkili olabilecek faktörleri bilmek ve bu faktörlerden yararlanarak mutluluk düzeylerini değiştirmek için aile eğitim programları düzenlemek yararlı olabilir. Ailelere aile aidiyeti ile ilgili farkındalık kazandırılması sağlanabilir.

6. Alanında uzman kişiler tarafından bireylerin mutluluk düzeylerinin aile aidiyetleri ve manevi yönelimlerini de kapsayacak şekilde yükseltmeye çalışılacağı deneysel çalışmalar yapılabilir. Yapılacak olan deneysel çalışmaların öğrencilerin mutluluk düzeylerini etkileyen faktörlerin bulunmasında fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Mutluluğa etki eden faktörlerin bilinmesi aynı zamanda aile aidiyeti ve manevi yönelimin mutluluğu ne kadar ve ne yönde etkilediğinin ortaya çıkarılması konuyla ilgili daha derin sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Bu çalışma boyamsal olarak yapılarak bireylerin yaşları arttıkça mutluluklarının ne şekilde ve hangi faktörlere bağlı olarak değiştiği bilgisi elde edilebilir. Çalışma farklı yaş grupları ile yapılarak hangi yaş grubunda hangi faktörün daha çok etkili olduğu sonuçları elde edilebilir. Böylece farklı yaş gruplarının mutluluk düzeyleri ve mutluluk düzeylerini etkileyen faktörlerle ilgili bilgi sahibi olunabilir. Yapılacak tüm bu çalışmalar bizlere mutluluğu etkileyen faktörlerle ilgili derinlemesine bilgi sağlayabilir.

Bu araştırma sonucunda uygulayıcılara verilebilecek öneriler şu şekildedir;

1. Bu araştırmada manevi yönelim ve aile aidiyetinin manevi yönelimi yordadığı sonucu elde edilmiştir. Bu kapsamda ailelere, aidiyet ile ilgili kurulan ilişkilere yönelik, dönemin gelişimsel özellikleri çerçevesinde uzmanlarca bilgilendirme çalışmaları yapılabilir, seminerler düzenlenebilir.

2. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri ile aile aidiyet puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre mutluluk düzeyi yüksek olan bireylerin aile aidiyet düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumda mutlulukla ilişkili olabilecek olan faktörle ilgili farkındalık sağlanabilirse ailelere, öğrencilere daha verimli olabilecek bilgiler aktarılabilir. Çocuk yetiştirme sürecinde bu verilerden faydalanılabilir. Bu doğrultuda uzmanlarca öğrenci ailelerinin farkındalık seviyelerini arttırıcı eğitim programları hazırlanabilir, bu durumu geliştirmek için zengin içerikli programlar hazırlanıp uygulanabilir.

3. Aile aidiyeti ve manevi yönelimin üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerini yordadığının ortaya koyulduğu bu araştırmada bu doğrultuda öğrencilerin mutluluk düzeylerini arttıracak çeşitli uygulamalar planlanabilir. Bireyler bu konuda bilgilendirilebilir. Konuyla alakalı uzman kişiler tarafından seminerler düzenlenebilir. Grupla psikolojik danışma çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acaboğa, A. (2007). *Din-mutluluk ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Akdoğan, B. (2017). *Lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve çatışma çözme davranışlarının öznel iyi oluşlarını yordaması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akın, A. (2008). Psikolojik iyi olma ölçekleri (PİÖÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3, 721-750.
- Aksan, G. ve Alptekin, D. (2009). Küresel yoksulluk, yoksulluk kültürü ve toplumsal aidiyet bağlamında yoksulluğun değişen yüzü. *Uluslararası Davraz Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (s.1769-1779). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Alaca, F. (2011). *İki dilli olan ve olmayan öğrencilerde okul yaşam kalitesi algısı ve okula aidiyet duygusu ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Alim, E. (2018). *Ergenlerde mükemmeliyetçilik, öznel iyi oluş ve depresyon arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alptekin, D. (2011). *Toplumsal aidiyet ve gençlik: üniversite gençliğinin aidiyeti üzerine sosyolojik bir araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ardahan, M. (2006). Sosyal destek ve hemşirelik. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(2), 68-75.
- Arkar, H. (2004). *Cloninger'in psikobiyolojik kişilik kuramının Türk örnekleminde sınanması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Arslan, C. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aslantürk, H. (2017). *Tam aileye ve tek ebeveynli aileye sahip üniversite öğrencilerinin aile aidiyetlerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aştı, N., Pektekin, Ç. ve Adana, F. (2005). Cerrahi hemşirelik bakımının manevi boyutu. *İstanbul Üniversitesi F.N.H.Y.O. Dergisi*, 13(54), 27-34.
- Aydemir, R. E. (2008). *Dindarlık ve mutluluk ilişkisi (İlk yetişkinlik dönemi)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- Aydın, B. (2016). *Toplumsal dışlanma ve aidiyet kısılacında bağımlı gençlik (Konya örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydoğan, D., Özbay, Y. ve Büyüköztürk, Ş. (2017). Özgünlük Ölçeği'nin uyarlanması ve özgünlük ile mutluluk arasındaki ilişkide maneviyatın aracı rolü. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 5(1), 38-59.
- Aydoğdu, H. (2017). *Lise öğrencilerinde öznel iyi oluş ve akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bahadır, A. (1999). *Hayatın anlam kazanmasında psiko-sosyal faktörler ve din*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Balak, D. (2017). *İlkokul öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile akran zorbalığı ve okula aidiyet duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Balcı, F. (2011). *Psikolojik ve öznel iyi olma hali ile dini inançlar arasındaki ilişki üzerine bir inceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Balcı Arvas, F. (2017). Öznel iyi-olma hali ile dini inançlar arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26(2). 165-201.
- Balkıs, M., Duru, E. ve Buluş, M. (2005). Şiddete yönelik tutumların özyeterlik, medya, şiddete yönelik inanç, arkadaş grubu ve okula bağlılık duygusu ile ilişkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), 81-97.
- Bayram, E. (2018). *Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Bedel, G. (2009). *The validity and reliability study of the turkish version of the spirituality scale*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bener, Ö. ve Günay, G. (2013). Gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 1-16.
- Ben-Zur, H. (2003). Happy adolescents: The link between subjective well-being, internal resources, and parental factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 32 (2), 67-79.
- Bulut, E. (2017). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin öznel iyi oluş düzeyleri üzerine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bülbül, Ş. ve Giray, S. (2011). Sosyodemografik özellikler ile mutluluk algısı. *Ege Akademik Bakış*, 11(5), 113-123.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (20. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Camadan, F., Karataş, Z. ve Bozali, S. (2017). Aile içinde yaşanan anlaşmazlıklar: ebeveynlerin ve çocukların görüşleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(64), 1510-1530.
- Cemalcılar, Z. (2010). Schools as socialisation contexts: understanding the impact of school climate factors on students sense of school belonging. *Applied Psychology; An International Review*, 59(2), 243-272. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2009.00389.x>
- Canbay, H. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Carr, A. (2016). Mutluluk. Çev: Ümit Şendilek *Pozitif psikoloji*. (1. Baskı). İstanbul: Kaknüs Psikoloji.
- Cenkseven, F. ve Akbaş, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 43-65.
- Cihangir Çankaya Z. (2008). Bazı insanlar neden daha mutludur? öznel iyi olma sürecinde psikolojik ihtiyaçların rolü. *Aile ve Toplum*, 10(4), 29-36.
- Cihangir Çankaya, Z. (2009). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: öz-belirleme kuramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 23-31.
- Cihangir Çankaya, Z. ve Meydan, B. (2018). Ergenlik döneminde mutluluk ve umut. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 207-222. DOI: 10.17755/esosder.316977,
- Csikszentmihalyi, M.(2018). *Akış mutluluk bilimi*. (2.Baskı) Ankara:Buzdağı Yayınevi.
- Cloninger, C. R., Svrakic, D. M. ve Przybeck, T. R. (1993). A psychobiological model of temperament and character. *Archives of General Psychiatry*, 50(12), 975-990. doi:10.1001/archpsyc.1993.01820240059008.
- Çakır, G. (2015). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çalık, N. (2015). *7. Sınıf görsel sanatlar dersinde uygulanan işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencinin aidiyet duygusuna etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, Ş. (2008). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal zeka açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Çelimli, Ç. ve Tozlu Güldal, Ş. (2016). Manevi yönelimli danışmanlık ile psikoterapi yöntem ve teknikleri: Doğu ve batıdan örnekler. H. Ekşi ve Ç. Kaya. (Ed). *Manevi yönelimli psikoterapi ve psikolojik danışma*. (99-111). İstanbul, Kaknüs Yayınları.
- Çetinkaya, B., Altundağ, S. ve Azak, A. (2007). Spiritual bakım ve hemşirelik, *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 8(1), 47-50.
- Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L.G ve Ryan. R. M. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational Psychologist*, 26(3 & 4), 325-346.
- Dedeli, Ö. ve Karadeniz, G. (2009). Kanser ağrısının kontrolü ile psikososyal-spiritüel modelin birleştirilmesi, *Ağrı Dergisi*, 21(2), 45-53.
- Demir Çelebi, Ç. (2014). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile ahlâkî olgunluk seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dere, G. ve Kılıç, E. (2016). Aidiyet perspektifinden çatışma yönetimi üzerine kuramsal bir çalışma, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 26(2), 127-154.
- Derin, S. (2013). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Deveci, H. (2007). *Öğretmenlerin psikolojik ihtiyaçlarına ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *American Psychologist*, 39(3), 542-575.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. ve Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: three decades of progress, *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43. doi/10.1037/0003-066X.55.1.34
- Diener, E. ve Diener, R.B. (2000). New directions in subjective well-being research: the cutting edge. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 27(1), 21-33.
- Diener, E. ve Seligman, M. E. P., (2002). Very Happy People. *Psychological Science*, 13(1), 81-84 doi.org/10.1111%2F1467-9280.00415
- Doğan, T. (2004), *Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, T. (2006a). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30), 120-129.
- Doğan, T. (2006b). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin "maneviyat" ve "serbest zaman" boyutlarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 1-16.

- Doğan, T. ve Sapmaz, F. (2012). Oxford mutluluk ölçeği Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin üniversite öğrencilerinde incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 25, 297-304. DOI: 10.5350/DAJPN2012250401
- Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Duman, S. (2016). *Üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluş ve benlik saygısının stresle başa çıkma tarzlarıyla ilişkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dursun, A. (2015). *Anne babası boşanmış ergenlerin öznel iyi oluşunu artırma programının etkililiğinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Duru, E. (2007). Sosyal Bağlılık Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 26, 85-94.
- Duru, E. (2015). Genel Aidiyet ölçeğinin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 37-47.
- Düzgüner, S. (2013). *Maneviyat algısı ve diğer kâmlıkla ilişkisi (Kan bağışi örneğinde Türkiye ve Amerika karşılaştırmalı nitel bir araştırma)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Necmetin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Düzgüner, S. (2016). Psikoloji literatüründe maneviyat kavramı (Batı ve Türkiye karşılaştırması). M. Atak (Ed). *Maneviyat Psikolojisi* (s167-189). İstanbul: Elit Kültür Türedav Yayın Grubu.
- Eğlence, R. ve Şimşek, N. (2014). Hemşirelerin maneviyat ve manevi bakım hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 48-53.
- Eke, A. (2018). *Beliren yetişkinlerde aile ortamı algısı ve affedicilik özelliklerinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ekşi, H., Kaya, Ç. ve Çiftçi, M. (2016). Maneviyat ve psikolojik danışma. H. Ekşi, Ç. Kaya. (Ed.), *Manevi yönelimli psikoterapi ve psikolojik danışma*, (11-27). İstanbul: Kaknüs Psikoloji.
- Ekşi, H., Takmaz, Z. ve Kardaş, S. (2016). Psikoterapi sürecinde maneviyat: Türk sağlık çalışanlarının deneyimleri üzerine fenomenolojik bir araştırma. *Spiritual Psychology and Counseling*, 1(1), 89-108.
- Elitaş, T ve Keskin, S. (2014). Sanal aidiyet bağlamında zihinsel diaspora: Facebook örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, 7, 161-186.
- Emhan, A. ve Çayır, C. (2010). Girişimcilerin stres ile başedebilmesinde tinsel değerlerin etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 101-120.

- Erginsoy Osmanoğlu, D. ve Kaya, H.İ. (2013). Öğretmen adaylarının yüksek öğretime dair memnuniyet durumları ile öznel iyi oluş durumlarının değerlendirilmesi: Kafkas Üniversitesi örneği. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 45-70.
- Ersanlı, K. ve Koçyiğit, M. (2013). Ait Olma Ölçeği'nin psikometrik özellikleri. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 8(12), 751-764.
- Eryılmaz, A. (2009a). Ergen öznel iyi oluş ölçeği'nin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 975-989.
- Eryılmaz A. (2009b). *Başa çıkma stratejilerinin kişilik özellikleriyle ergen öznel iyi oluşu arasındaki aracı rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eryılmaz, A. (2010). Ergenler için öznel iyi oluş artırma stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 81-88.
- Eryılmaz, A. ve Aypay, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüsü ilişkisinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 167-179.
- Eryılmaz, A. ve Atak, H. (2011). ergen öznel iyi oluşunun, öz saygı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(10), 170-181.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile olumlu gelecek beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 209-215. DOI:10.5350/DAJPN2011240306.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, A. (2011). Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 139-151.
- Eryılmaz, A. (2012). Ergenler öznel iyi oluş düzeylerini, çevreyle ilişkiler aracılığıyla nasıl artırırılar?. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 11(4), 407-414.
- Eryılmaz, A. (2014). *Herkes için mutluluğun baş ucu kitabı* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Esendir, N. (2016). *Sağlık çalışanlarının maneviyat ve manevi bakım algısı, İstanbul örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Ezer, H. İ. (2017). *Ergenlik döneminde yaygın kullanılan savunma mekanizmaları ile psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişki: Hatay il merkezi örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çag Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Gladding, S.T. (2015). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları*. (3.Basım). (İ. Keklik ve İ. Yıldırım. Çev. Ed.). Ankara: PDR Yayınları.

- Göcen, G. (2016a). Qualitatively exploring the relationship among gratitude, *Spirituality and Life Satisfaction In Turkish-Muslim Children*, 1(2), 189-208. DOI 10.12738/spc.2016.2.0010
- Göcen, G. (2016b). Şükür maneviyatın neresinde? M. Atak (Ed). *Maneviyat Psikolojisi* (s167-189). İstanbul: Elit Kültür Türdav Yayın Grubu.
- Gül, S. K., Barlas, Ü., Onan, N. ve Öz, Y.C. (2013). 16-20 yaş grubu ergenlerde aile işlevleri ve kişilerarası ilişki tarzının incelenmesi: bir üniversite örnekleme. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), 139-146.
- Gündoğdu, R. ve Yavuzer, Y. (2012). Öğretmen adaylarının öznel iyi oluş ve psikolojik ihtiyaçlarının demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 115-131
- Gündoğan, S. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve öznel iyi oluş açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güneş, A. (2016). *Tutunma çabası aidiyet* (4. Baskı), İstanbul: Timaş Yayınları.
- Güneş, F. (2018). *Genç yetişkinlerde güvengenlik ve utangaçlık: Aile aidiyet duygusunun ve duygu-düzenlemede öz-yeterlik algısının belirleyici etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güney, M. A. (2017). *Ergenlerde Duygusal özerklik, sosyal destek ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hançerlioğlu, O. (1996). *Felsefe sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Holder, M. D., Coleman, B. & Wallace, J. C. (2010). Spirituality, religiousness, and happiness in children aged 8-12 years. *Journal of Happiness Studies*, 11(2) 131-150. <https://doi.org/10.1007/s10902-008-9126-1>
- Horozcu, Ü. (2010). Tecrübî araştırmalar ışığında dindarlık ve maneviyat ile ruhsal ve bedensel sağlık arasındaki ilişki. *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 209-240.
- İlhan, T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli: yaşam amaçları, temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İlhan, T. ve Özbay, Y. (2010). Yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 109-116.
- İmamoğlu, F. (2017). Manevi yönelimli pozitif psikoloji. H. Ekşi. (Ed.), *Psikoterapi ve psikolojik danışmada maneviyat kuramlar ve uygulamalar*. (209-282). İstanbul: Kaknüs Psikoloji.

- İslambay, D. (2014). *A Preliminary analysis of non-material beliefs in turkish sample with the predictability of locus of control, system justification, religious/spiritual coping and religiosity*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İşgör, İ. Y. (2017). Merhametin öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(2), 425-436. DOI: 10.21547/jss.290441
- Kangal, A. (2013). Mutluluk üzerine kavramsal bir değerlendirme ve Türk hane halkı için bazı sonuçlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 44(12), 214-233.
- Kaplan, Y. (2016). *Ergenlerde okul odaklı öznel iyi oluş ile davranışsal ve duyuşsal problemler arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kara, M. M. (2010). *İş tatmini ile mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kararımak, Ö. (2004). Tinsel anlayışın psikolojik danışmadaki rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(22), 45-55.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*, (23.Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, E. (2016). *Yapılandırılmış grup sanat terapisi programının 15-18 yaş aralığındaki ergenlerin mutluluk düzeyleri, duygularını ifade etme eğilimleri, duygu düzenleme güçlükleri ve psikiyatrik belirtilerine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kartal, M. A. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve iletişim becerileri düzeyleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Kasapoğlu, F. (2015). Manevi Yönelim Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 51-68. doi: 10.17679/iuefd.16360640
- Kasapoğlu, F. (2017). Terapötik süreçte maneviyatın değerlendirilmesi. H. Ekşi. (Ed.), *Psikoterapi ve psikolojik danışmada maneviyat kuramlar ve uygulamalar*, (253-282). İstanbul: Kaknüs Psikoloji.
- Kasapoğlu, F. ve Yabanigül, A. (2018). Marital satisfaction and life satisfaction: the mediating effect of spirituality. *Spirituality and Life Satisfaction In Turkish-muslim children*, 3(2), 177-195. DOI 10.12738/spc.2018.3.2.0048
- Kavas, E. ve Kavas, N. (2014). Manevi Destek Algısı (MDA) ölçeği: Geliştirilmesi, geçerliği ve güvenirliği. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 905 – 915.

- Kaya Akarsu, Ş. (2018). *Üniversite öğrencilerinin ilişki istikrarı ile sosyal ilgi, ilişkisel benlik saygısı ve maneviyatları arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Keçeci, B.(2018). *Evli kadınların psikolojik istismar profillerinin toplumsal cinsiyet algıları ve spiritüel iyi oluşları açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kermen, U. (2013). *Üniversite öğrencilerinin ihtiyaç doyumu ve öznel iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kermen, U. ve Sarı, T. (2014). Üniversite öğrencilerinde ihtiyaç doyumu ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 175-185. <http://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2014.14.2-5000091533>.
- Keskin, S. ve Seferoğlu, S. S. (2017). Öğretmen adaylarının aidiyet duyguları ve araştırma topluluğu algılarıyla ilgili bir inceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 90-114. DOI:10.21764/mauefd.309133
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Kıraç, F. (2013). *Eşcinsellikle ilgili dini-psikolojik algılar ve maneviyat(Erkek eşcinsel örneklem)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kızılırmak, Ö. (2015). *Genç yetişkinlerde yaşamda anlamın maneviyat ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kızmaz, Z. (2006). Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım. *C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kublay, D. (2013). *Evlilik uyumu: Değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kublay, D. ve Oktan, V. (2015). Evlilik uyumu: Değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 25-35.

- Kurt, Z. (2005). *Kanserli hastaların iyileşmesinde manevi değerlerin rolü.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuzucu, Y. (2006). *Duyguları fark etmeye ve ifade etmeye yönelik bir psiko- eğitim programının, üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık düzeylerine, duyguları ifade etme eğilimlerine, psikolojik ve öznel iyi oluşlarına etkisi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Küsgülü, Ü. (2014). *Üniversite öğrencilerinin mutluluk, umut ve narsizm düzeylerinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Malkoç, A. (2011). *Öznel iyi oluş müdahale programının üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerine etkisi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Masat, S. (2018). *Onkoloji hastalarında psikososyal sorunlar ile manevi yönelim ve dini başa çıkma tarzları arasındaki ilişki.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Mavili, A., Kesen, N.F. ve Daşbaş, F. (2014). Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33, 29-45. doi: <http://dx.doi.org/10.21560/spcd.19507>
- Mavili, A. (2015). *Ben ve ailem.* (2.Baskı). Konya: Atlas Akademi.
- Memiş, H. (2018). *Manevi danışmanlık uygulamalarının ergenlerin ergenlik sorunlarıyla başa çıkma düzeylerine etkisi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mert, A. ve Topal, İ. (2018). Benlik ayrımlaşmasının manevi yönelimine etkisinin bazı değişkenlerle incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 68- 91. doi: 10.26466/opus.392361
- Murdock, T. B. (1999). The social context of risk: status and motivational predictors of alienation in middle school. *Journal of Educational Psychology*, 91(1), 62-75. doi/10.1037/0022-0663.91.1.62
- Mutluer, S. (2006). *Özgüven oluşmasında manevi değerlerin rolü.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Myers., D. G ve E. Diener (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6(1), 10–19.
- Namdar, A. (2018). *Bir grup öğrencide umut, kaygı ve mutluluk arasındaki ilişki.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nas, İ. (2018). *Hemşirelerin maneviyat ve manevi bakım algıları ile mesleğe yönelik tutumları arasındaki ilişki.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Nasır, Ş. (2013). *Origins of individual differences in the need to belong: the role of parental control*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nigar, F. (2014). *Ortaokul öğrencileri ile yatılı bölge ortaokul öğrencilerinin öznel iyi oluş ve temel psikolojik ihtiyaçlar düzeyinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat
- Nur Şahin, G. (2011). *Üniversite öğrencilerinin kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Öksüz, E. N. (2017). *Gaziantep şehrinin destinasyon marka imajı ve destinasyon aidiyeti: yerli turistler üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 140-161. doi:10.5455/cap.20130510
- Özberk, F. (2018). *Annelerin eğitimleri, çalışıp çalışmama durumuna göre lise öğrencilerinin duygusal zeka, mutluluk ve sosyal kaygı düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (2017). *Evlilik ve aile terapisi*. (4.Basım). Ankara: Nobel.
- Özkan, İ. (2014). *Ergenlerde anne baba tutumu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Öztürk, Y. (2017). *Ergenlerde dindarlık ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Reisoğlu, S. (2014). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarını yordam da beş faktör kişilik özellikleri, mizah tarzları ve duygusal zekânın rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Reisoğlu, S. ve Yazıcı, H. (2017). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarını yordamada beş faktör kişilik özellikleri, mizah tarzları ve duygusal zekânın rolü. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(4), 888-912. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i4.973
- Ryff, C. D. ve Singer, B. (1998). The Contours of positive human health. *Psychological Inquiry*, 9(1), 1-28. doi/10.1207/s15327965pli0901_1

- Saföz Güven, İ. G. (2008). *Fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Saki, Ü. (2018). *Üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeylerinin spor ve farklı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Sancaktar, N. (2016). *Yeni evlenen ve uzun süredir evli olan çiftlerin evlilikte problem çözme becerisi düzeylerinin öznel iyi oluş ve evlilik doyumu düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Satan, A. A. (2014). Dini inanç ve bilişsel esneklik düzeylerinin öznel iyi oluş düzeyine olan etkisi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(7), 56-74.
- Satir, V. (2018). *İnsan yaratmak: Aile terapisinin başyapıtı*. İstanbul: Beyaz Yayınevi.
- Saygın, Y. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Seligman, M. E. ve Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Siyez, D. M., Gezginci Gürçay, E. ve Yüncü, Z. (2012). Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin çocukluk dönemi aile yaşantılarına ilişkin algıları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 299-305.
- Summermatter, A. (2017). Bilişsel davranışçı terapiler ve maneviyat. H. Ekşi. (Ed.), *Psikoterapi ve psikolojik danışmada maneviyat kuramlar ve uygulamalar*. (87-114). İstanbul: Kaknüs Psikoloji.
- Şahin, Y. (2015). *Üniversite öğrencilerinin mutluluk, iyimserlik ve özgecilik düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Şentürk, Ü. (2012). Parçalanmış aile çocuklarının eğitimdeki başarı/başarısızlık durumu (Malatya Örneği 2006), *Sosyal Politika Çalışmaları*, 7(29). 105-126.
- Tarhan, N. (2005). *Mutluluk psikolojisi ve stresle başa çıkma*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Tarhan, N. (2011). *Duyguların psikolojisi*, (10. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tatay, E. (2015). *Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarı, öznel iyi oluş ve yalnızlık düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosman Paşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

- Tel F.D. (2011). *Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu ve öz duyarlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Tezel Şahin, F. ve Cevher, F. N. (2007). Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS*, Ankara, Türkiye,
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Toprak, Y. (2018). *Maneviyat, yaşam amaçları ve iyi oluş arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Tuncay, T. (2007). Kronik hastalıklarla başetmede tinsellik. *Sağlık ve Toplum*, 17(2), 13-20.
- Turp, H. H. (2017). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin öznel iyi oluş ve bağlanma stiller arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tutarel Kışlak, Ş. (2002). İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (İMÖ): Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*, 10(1), 37-43.
- Tuzcuoğlu, S. (1994). Aile birimlerinin yapısını tanıma ve aile terapisi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 154-157.
- Tuzgöl Dost, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Tuzgöl Dost, M. (2006). Subjective well-being among university students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 188-197.
- Tuzgöl Dost, M. (2010). Güney Afrika ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 75-89.
- Tümekaya, S. (2011). Humor styles and socio-demographic variables as predictors of subjective well-being of Turkish university students. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 158-170.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2018). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu web sitesi. <http://www.tdk.gov.tr>.
- Türkdoğan, T. (2010). *Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Türkdoğan, T. ve Duru, E. (2012). Üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşun yordanmasında temel ihtiyaçların karşılanması rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 121(4), 2429-2446.
- Türkyılmaz, N. (2008). *Davranış genetiği bağlamında dinî ve manevî eğilimler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 19(1), 24-39.
- Uslu, F. (2012). *İlköğretim okulu öğrencilerinin okula yönelik aidiyeti: öğretmen-öğrenci ilişkisi, akran ilişkisi ve aile katılımının rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Uslu, F. ve Gizir, S. (2017). School belonging of adolescents: the role of teacher? student relationships, peer relationships and family involvement. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 17(1), 21-40. DOI 10.12738/estp.2017.1.0104
- Uysal, A. (2015). Londra'daki Türklerde aidiyet ve mekân ilişkisi, *Coğrafya Dergisi*, 30(0), 61-78.
- Westgate, C.E. (1996). Spiritual wellness and depression. *Journal of Counseling & Development*, 75(1), 26-35. <http://dx.doi.org/10.1002/j.1556-6676.1996.tb02311.x>
- Yalçın, R. Ü. (2016). Üniversite öğrencilerinin saldırganlık ve mutluluk düzeyleri *Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yavuz Güler, Ç. ve İşmen-Gazioğlu, A. E. (2008). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinde öznel iyi olma hali, psikiyatrik belirtiler ve bazı kişilik özellikleri: karşılaştırmalı bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 107-114.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan bireye mutluluk resimleri*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yıldırım, İ. (2016). Akademik başarı düzeyi farklı olan lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sosyal destek düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(10), 33-45.
- Yıldırım, S. (2018). *Ergenlerin öznel iyi oluş ve anne baba tutumları ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz, S. (2016). *İmam hatip lisesi öğrencilerinin akran ilişkilerinin, insani değerler ve öznel iyi oluş düzeyleri açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

1.Cinsiyetiniz: ☐ Erkek ☐ Kız	2. Kaçınıcı Sınıfta Okuyorsunuz?
3. Okuduğunuz Bölüm/ Program:	
4. Mezun Olduğunuz Lise Türü ☐ Genel Lise ☐ Anadolu Lisesi ☐ Endüstri Meslek Lisesi ☐ Fen Lisesi ☐ Ticaret Meslek Lisesi ☐ Kız Meslek Lisesi ☐ İmam Hatip Lisesi ☐ Diğer (belirtiniz)	
5. Babanızın Mesleği: : 1-çalışmıyor 2 öğretmen 3 emekli 4 küçük esnaf 5 işçi 6 memur 7 serbest meslek 8 diğer	
6. Annenizin Mesleği: 1- çalışmıyor 2 öğretmen 3 emekli 4 hemşire 5 işçi 6 memur 7 serbest meslek 8 diğer	
7. Annenizin Eğitim Durumu: ☐ Okuryazar değil ☐ Okuryazar ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksekokul-Üniversite ☐ YL / DR	
8. Babanızın Eğitim Durumu: ☐ Okuryazar değil ☐ Okuryazar ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksekokul-Üniversite ☐ YL / DR	
9. Aile tipinizi nasıl tanımlarsınız? ☐ Çekirdek aile (Anne, baba ve çocuklardan oluşan aile) ☐ Geniş aile ☐ Tek ebeveynli aile (Anne ve çocuktan oluşan ya da baba-çocuktan oluşan)	
10. Ailenizin toplam gelirini düşündüğünüzde aşağıdaki gelir grubundan hangisi size uygundur? ☐ Düşük ☐ Ortanın Altı ☐ Orta ☐ Ortanın Üstü ☐ Yüksek	
11. Kardeş Sayısı(Kendiniz Dahil) : ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ve üstü	
12. Üniversiteyi okurken nerde barınıyorsunuz? ☐ Ailenizin yanında ☐ Ev ☐ Yurt ☐ Apart ☐ Diğer.....	

Ek 2: Oxford Mutluluk Ölçeği

	Hiç katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Kendimden hoşnut değilim.	1	2	3	4	5	6
2. Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim.	1	2	3	4	5	6
3. Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
4. Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum.	1	2	3	4	5	6
5. Sabahları dinlenmiş olarak uyanırım.	1	2	3	4	5	6
6. Geleceğim hakkında pek iyimser değilim.	1	2	3	4	5	6
7. Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum.	1	2	3	4	5	6
8. Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim.	1	2	3	4	5	6
9. Hayat güzeldir.	1	2	3	4	5	6
10. Dünyanın iyi bir yer olduğunu <u>düşünmüyorum.</u>	1	2	3	4	5	6
11. Çok gülen birisiyim.	1	2	3	4	5	6
12. Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	1	2	3	4	5	6
13. Çekici birisi olduğumu <u>düşünmüyorum.</u>	1	2	3	4	5	6
14. Yaptıklarım ile yapmak istediklerim arasında büyük fark var.	1	2	3	4	5	6
15. Çok mutluyum.	1	2	3	4	5	6
16. Çevremdeki güzellikleri fark ederim.	1	2	3	4	5	6
17. Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım.	1	2	3	4	5	6
18. Y yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	1	2	3	4	5	6
19. Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
20. Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
21. Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
22. Genellikle neşeli ve sevinçliyim.	1	2	3	4	5	6
23. Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım.	1	2	3	4	5	6
24. Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok.	1	2	3	4	5	6
25. Kendimi oldukça enerjik hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
26. Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır.	1	2	3	4	5	6
27. Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif <u>almıyorum.</u>	1	2	3	4	5	6
28. Kendimi çok sağlıklı <u>hissetmiyorum.</u>	1	2	3	4	5	6
29. Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim.	1	2	3	4	5	6

Ek 3: Manevi Yönelim Ölçeği

Her bir maddeyi dikkatli bir şekilde okuduktan sonra, buna ne derecede katıldığınızı ya da katılmadığınızı size verilen maddenin karşısındaki numaralardan birini daire içine alarak işaretleyiniz

		Kesinlikle katılmıyorum						Tamamen katılıyorum
1	Yüce bir gücün varlığını ruhumun derinliklerinde hissedirim	1	2	3	4	5	6	7
2	Bana huzur veren manevi yaşantılarım vardır.	1	2	3	4	5	6	7
3	İlahi bir varlık tarafından sevildiğimi hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
4	İnsanı nihai noktada, ancak sonsuz bir varlık anlayabilir.	1	2	3	4	5	6	7
5	Dua/meditasyon, manevi yaşantımın önemli bir parçasıdır.	1	2	3	4	5	6	7
6	İlahi bir güce olan inancım, hayattaki zorluklarla başa çıkmamda bana yardımcı olur.	1	2	3	4	5	6	7
7	Bir kimse hayatının anlamını gerçekten ararsa, cevaplar bulabilir.	1	2	3	4	5	6	7
8	İlahi bir varlığa olan inancım davranışlarım üzerinde etkilidir.	1	2	3	4	5	6	7
9	Dua ederek, kendimi inandığım şeye daha yakın hissedebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
10	İlahi bir varlığa olan inancım, hayatıma anlam kazandırır.	1	2	3	4	5	6	7
11	Dua/meditasyon bana duygusal destek sağlar.	1	2	3	4	5	6	7
12	Manevi boyutla olan iletişimim, ruh sağlığıma iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
13	Yüce bir güç tarafından korunduğumu hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
14	Dua/meditasyon dinginliğinde bir bütünlük duygusu yaşarım.	1	2	3	4	5	6	7
15	Doğayı hayranlık içinde seyretmek manevi duygularımı güçlendirir.	1	2	3	4	5	6	7
16	İnancım çevremdeki insanlarla iletişimimi güçlendirir.	1	2	3	4	5	6	7

Ek 4: Aile Aidiyet Ölçeği

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Tamamen Katlıyorum
1. Aileme güçlü bir şekilde bağlılık hissediyorum.	1	2	3	4	5
2. Ailemde hayır deme hakkımız hep korunur.	1	2	3	4	5
3. Ailemin önemli bir parçasıyım.	1	2	3	4	5
4. Ailemin beni desteklediğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
5. Ailemde birçok kişi benim için bazı zevklerinden vazgeçmez.	1	2	3	4	5
6. Ailemde kendimi değerli hissediyorum.	1	2	3	4	5
7. Ailemin bana güvendiğini hiç hissetmedim.	1	2	3	4	5
8. Ailemin bana saygı gösterdiğini hep görmüşümdür.	1	2	3	4	5
9. Ailemde kararları birlikte almayız.	1	2	3	4	5
10. İhtiyaç içinde ve hasta olduğumda ailem hemen destek olur.	1	2	3	4	5
11. Ailemle birlikte zaman geçirebiliyoruz.	1	2	3	4	5
12. Kendimi evimde ve ailemle birlikte mutlu hissetmiyorum.	1	2	3	4	5
13. Sevgi ve hoşgörü ailemin önemli bir parçasıdır	1	2	3	4	5
14. Ailem bana özen gösterir.	1	2	3	4	5
15. Bende aileme özen gösteririm.	1	2	3	4	5
16. Ailemde eleştiri hakkımız özenle korunur.	1	2	3	4	5
17. Bir daha dünyaya gelsem aynı ailede doğmak isterdim	1	2	3	4	5